

31 mars—1 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 31 mars	Sid.
Svar på enkla frågor:	
av herr Larsson, Lars, ang. utformningen m. m. av ammunitionsfabriken i V. Vingåkers kommun	5
av herr Petersson, Erik Filip, ang. en förbättrad rekrytering av underbefäls- och underofficerskåren	7
av herr Ahlsten ang. användande av statens järnvägars pensionsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel	8
Svar på interpellationer:	
av herr Adolfsson ang. de hygieniska förhållandena på fartyg..	12
av herr Skärman ang. renhållningen på vägar och rastplatser	14
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret	19
Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg	20
Anslag till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning:	
Högre utbildning och forskning	21
Humanistiska fakulteterna	30
Samhällsvetenskapliga fakulteterna	36
Medicinska fakulteterna	37
Odontologiska fakulteterna	48
Om bibehållande av professuren i fotografi vid tekniska högskolan i Stockholm	51
Om ökat stöd till studenthälsovård	52
Om anslag till motionsledare för kvinnliga studenter	64
Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning	65
Om vissa personalförstärkningar vid nordiska afrikainstitutet..	69
Omkostnader vid nordiska afrikainstitutet	72
Bokinköp m. m. vid nordiska afrikainstitutet	72

	Sid.
Tekniska hjälpmedel i utbildningen	73
Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m. . .	75
Forskningsråd	81
Samhällsforskning	83
Naturvetenskaplig forskning	84
Särskilda forskartjänster	85
Interpellation av herr Larsson, Thorsten, ang. skolungdoms- och student- samt praktikantutbytet med utlandet	86

Fredagen den 1 april

Förhindrande av vissa rundradiosändningar	88
Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	114
Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen	126
Alkohollagstiftningen	130
Användande av riksbankens vinst för år 1965	131
Förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.	132
Om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond	140
Om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar	141
Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar	142
Om förslag till luftvårdslag	146
Om obligatorisk avgasrenare på motorfordon	148
Meddelande ang. enkel fråga av herr Tistad om överenskommelse med Storbritannien angående ömsesidig befrielse från bilskatt i vissa fall	152

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 31 mars

Statsutskottets utlåtande nr 41, ang. anslag till civilförsvaret m. m.	19
— nr 42, ang. anslag till högre utbildning och forskning samt lä- rarutbildning	21
— nr 43, ang. anslag till markförvärv för övningsfält m. m.	86

Fredagen den 1 april

Statsutskottets memorial nr 44, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London	88
Första lagutskottets utlåtande nr 21, ang. godkännande av över- enskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.	88

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 18, ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	114
— nr 19, ang. maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun och om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen	126
— nr 21, om översyn av bestämmelserna angående avdragsrätt vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt	130
— nr 25, ang. alkohollagstiftningen	130
Bankoutskottets memorial nr 14, ang. användande av riksbankens vinst för år 1965	131
— utlåtande nr 15, ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.	132
Bevillningsutskottets betänkande nr 20, om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond	140
Bankoutskottets utlåtande nr 16, om medverkan av riksbanken vid nationalbudgetens uppgörande	141
— nr 17, om malmletning inom Ljusdals-regionen	141
— nr 18, om en matrikel över riksdagens ledamöter	141
— nr 19, om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar ..	141
— memorial nr 20, ang. granskning av delegerades för riksdagens verk verksamhet under år 1965	141
— utlåtande nr 21, ang. granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1965	141
— memorial nr 22, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner, såvitt avser viss däri behandlad fråga	142
Andra lagutskottets utlåtande nr 30, om kostnadsfri medicin till folkpensionärer	142
— nr 31, om fri medicin till vuxna neurosedynskadade	142
— nr 32, ang. fria läkemedel till långvarigt mentalsjuka	142
— nr 33, om slopande av kravet på beställningsblankett för erhållande av fria läkemedel	142
— nr 35, om förtidspension åt vissa vårdnadshavare	142
Tredje lagutskottets utlåtande nr 23, om viss ändring i villkoren för medborgare i de nordiska länderna för tillstånd att driva näring	146
— nr 24, om förslag till luftvårdslag	146
— nr 25, om obligatorisk avgasrenare på motorfordon	148
— nr 26, om åtgärder mot luft- och vattenförorening m. m.	150

Torsdagen den 31 mars förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 13.30.

Justerades protokollet för den 25 innevarande månad.

Ang. utformningen m. m. av ammunitionsfabriken i V. Vingåkers kommun

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **ANDERSSON** erhöll ordet för att besvara herr *Lars Larssons* fråga angående utformningen m. m. av ammunitionsfabriken i V. Vingåkers kommun, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Lars Larsson har frågat mig om jag anser att ammunitionsfabriken i Västra Vingåkers kommun får sådan utformning och produktionsinriktning att en enligt uppgift planerad utvidgning av skyddsområdet är nödvändig.

För den ifrågavarande fabriksanläggningen behövs ett område, som möjliggör en från säkerhets- och arbetarskyddssynpunkt önskvärd spridning av de enskilda anläggningarna. Omfattningen av detta område motsvarar en cirkel med ungefär 600 meters radie. Enligt gällande bestämmelser fastställs skyddsområde kring anläggningen av försvarets fabriksverk i samråd med sprängämnesinspektionen och efter länsstyrelsens hörande. Vidare föreskrivs att tillverkning av sprängämnen, krut o. d. mot länsstyrelsens avstyrkan inte får ske på mindre avstånd än 5 000 meter från tätbebyggt område. I samband med framställningar hos vederbörande länsstyrelser om förbud mot bebyggelse kring anläggningen har fabriksverket och sprängämnesinspektionen angett ett skyddsområde som i inte oväsentligt utsträckning går utöver

den angivna femtusenmetersgränsen. För egen del anser jag inte att anläggningens nu planerade utformning och produktionsinriktning motiverar ett skyddsområde av sådan omfattning.

Jag vill understryka att syftet med det av fabriksverket begärda byggnadsförbudet inom skyddsområdet inte är att förbjuda bebyggelse inom området utan endast att förhindra att bebyggelse av karaktären tätbebyggelse kommer till stånd.

Jag förutsätter att vid placeringen av fabriksanläggningarna i terrängen alla möjligheter tillvaratas att förlägga dessa på från skyddssynpunkt lämpliga platser. Därigenom kan följderna för den enskilde av det begärda byggnadsförbudet ytterligare begränsas.

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet Andersson för svaret på min fråga.

Motivet till frågan har varit de olika risker som först nu blivit bekanta med anledning av beslutet 1963 om byggandet av en ammunitionsfabrik på Sävstaholms kronopark i Vingåkers kommun. Efter framställning av försvarets fabriksverk överväger sålunda länsstyrelsen byggnadsförbud för delar av Hävla kommun inom Östergötlands län. Hos kommunalmännen och allmänheten har detta förslag utlöst stark oro, för att använda ett i det här sammanhanget mycket milt uttryck.

Behovet av skyddszon runt ammunitionsfabriken berör nu även relativt folkrika områden, och man har i bygden dragit den naturliga slutsatsen att här föreligger det risker att vistas, en slutsats som ytterligare accentueras genom att skyddszonens radie på fem kilometer, som föreskrives enligt 1957 års kungörelse, i vissa avsnitt föreslås vid-

Ang. utformningen m. m. av ammunitionsfabriken i V. Vingåkers kommun

gad. Här måste sålunda finnas särskilda risker, har man ansett.

Någon egentlig tätbebyggelse, utöver i Skedevi kyrkby, förekommer inte inom skyddszonen, sådan den är utformad i det föreliggande förslaget. I de delar som berör Hävla kommun finns ändock 346 fast bosatta personer, och man räknar med att det sommartid tillkommer cirka 650 sommargäster. Området berör även sjön Tisnaren, och det är naturligt att alla de som söker sig dit för fritidsfiske eller friluftsliv nu oroligt har frågat sig om deras rekreationsområde skall bli förbjudet område eller inte.

Herr talman! Den oro som uppstått har förutom i de påtalade riskerna sin grund i det förhållandet att de kommunala organen, trots ett klart uttalande därom, inte kontaktats i samband med den utredning som föregick det slutliga beslutet om förläggningen och att man nu genom administrativa beslut kan begränsa rörelsefriheten i olika avseenden.

Mot den bakgrunden har jag frågat mig om det då inte är möjligt att utforma anläggningen så att man kan undvika de angivna riskerna och dessutom slippa säkerligen långvariga, dyrbara och uppslitande förhandlingar om marklösen och liknande. Nog borde det vara möjligt att bygga skyddsvallar av sådant slag att man vid ett olyckstillbud eliminerar de grävsta riskerna för dem som bor eller vistas inte alltför långt från fabriken, detta i synnerhet som 1963 års förordning om explosiva varor ju medger bebyggelse betydligt närmare än 1957 års förordning gör. Det bör kanske tilläggas att i det här fallet gäller tydligen 1957 års förordning, sålunda den äldre kungörelsen.

Försvarsministerns svar är synnerligen positivt. Någon invändning mot att ammunitionsfabriken omges av en skyddszon har inte gjorts. Det är helt i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Kritiken har gällt områdets storlek. Statsrådet säger nu att något

motiv för ett skyddsområde utöver de maximala 5 000 meter som anges såsom radie enligt 1957 års förordning inte finns. Det är ett klart besked och betydelsefullt såvitt jag förstår att berörda myndigheter också är överens om samma sak. En hastig blick på kartan säger mig att skedevibebyggelsen med bland annat kyrka och ålderdomshem därmed torde ligga utanför skyddsområdet. Skulle det bli fråga om en tangering hoppas jag att den bebyggelsen läggs utanför zonen.

Något hinder mot bebyggelse inom det minskade skyddsområdet skall inte förekomma. Det är också ett klagörande besked, som lättar många bekymmer för planerad och påbörjad bebyggelse. De som äger fastighet eller sommarstuga kan känna sig lugna. Någon tätbebyggelse får inte uppstå — detta är syftet med det omdiskuterade byggnadsförbudet — och tätbebyggelse är knappast aktuell inom området. Förbudet får i det avseendet ingen negativ effekt.

Vad som då slutligen återstår är frågan om riskerna att vistas inom skyddsområdet; att bo där möter inga hinder. Alla möjligheter skall tillvaratas att förlägga fabriken på ur skyddssynpunkt lämpliga platser, påpekar försvarsministern. Det måste betyda att såväl lokaliseringen av de olika fabriksanläggningarna som utformningen av dem — med skyddsvallar och liknande — skall ske så att riskerna elimineras för de människor som bor inom skyddszonen, men även så att sjön Tisnaren liksom hittills kommer att stå öppen för friluftsliv och rekreation, för dem som vant sig att där söka avkoppling från vardagsvärvet. Jag hoppas att jag även i det avseendet fattat statsrådet rätt.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret, som jag anser både klarläggande och positivt.

Överläggningen ansågs härmed sluttad.

Ang. en förbättrad rekrytering av underbefäls- och underofficerskåren

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Erik Filip Peterssons* fråga angående en förbättrad rekrytering av underbefäls- och underofficerskåren, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Erik F. Petersson har frågat mig, om jag avser att vidta åtgärder syftande till en förbättrad rekrytering av underbefäls- och underofficerskåren.

Förberedande överläggningar inför avtalsförhandlingarna pågår för närvarande mellan statens avtalsverk och berörda organisationer. Jag kommer därför inte i detta sammanhang att beröra ev. åtgärder beträffande löneförmåner för här ifrågavarande personal.

Genom en systematisk annonsering ger de militära myndigheterna allmänheten upplysning om arbetsuppgifter, anställningsvillkor m. m. för underbefäl och underofficerare inom de tre försvarsgrenarna. Vidare ges de värnpliktiga under sin första tjänstgöring muntlig orientering om underbefälsyrket och de möjligheter till avancemang som finns. Förbandens rekryteringsofficerare söker också genom utåtriktad upplysning, såsom föredrag, broschyrer etc. — ofta i samråd med länsarbetsnämnderna — intressera ungdom i yrkesvals-situation för att välja ett befälsyrke.

En arbetsgrupp med representanter för försvarsgrenarna genomför för närvarande en studie- och prognosundersökning rörande rekryteringen till krigsmakten. Gruppen, som har slutfört sitt uppdrag beträffande officersrekryteringen, beräknas under innevarande år kunna lägga fram förslag till åtgärder avsedda att främja rekryteringen av underbefälet. Jag avvaktar resultatet av gruppens arbete.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):
Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Vad som närmast föranledde min fråga är att personalbristen inom underbefäls- och underofficerskåren tenderar att öka. Bristen synes vara mycket ojämnt fördelad inom olika vapenslag — det uppges att i somliga fall ända till en tredjedel av tjänsterna för närvarande är vakanta. Man har också uppgivit att nyrekryteringen exempelvis inom arméunderofficerskåren är betydligt mindre än avgången med pension — mot en pensionsavgång på 130 svarar enligt uppgift endast ett nytillskott av 109.

Jag noterar med största tacksamhet de åtgärder som statsrådet omnämnt och som redan har genomförts eller kommer att genomföras. Det är väl troligt att dessa åtgärder kommer att ge resultat. Därutöver skulle jag vilja peka bara på en enda sak, nämligen att de befordringsmöjligheter som förefunnits och förefinnes inte på något sätt bör minskas eller inskränkas genom bristen; jag tror att det förekommit tendenser att på grund av bristsituationen i någon mån hålla tillbaka exempelvis traditionell befordran av underofficerare till förvaltnings- och statstjänster.

Det är att hoppas att de åtgärder som nu vidtages blir så allsidiga som möjligt och att försvarsmakten gör allt som göras kan för att vidmakthålla en god rekrytering på detta viktiga område.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. användande av statens järnvägars pensionärsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet PALME erhöll ordet för att besvara herr Ahlstens fråga angående användande av statens järnvägars pensionärsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 8 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlsten har frågat om jag vill undersöka förutsättningarna att inom de områden, exempelvis hela län, där riksdagen beslutat att lägga ned järnvägar, befolkningen med rätt till 67-kort får använda detsamma för resa med de kommunikationsmedel som SJ ersatt järnvägarna med.

67-korts-rabatten är ett företagsekonomiskt motiverat initiativ från SJ avsett att stimulera till resor med järnväg på vissa tider då tågen har ledig kapacitet. Motsvarande motiv för rabatter finns som regel ej i busstrafiken där förhållandevis små trafikökningar i allmänhet kräver insats av ytterligare busar, vilket betyder starkt ökade kostnader.

På uppdrag av Kungl. Maj:t har SJ bl. a. undersökt förutsättningarna för att på kommersiella grunder i busstrafiken införa i huvudsak samma rabatter som gäller för resor på järnväg. Undersökningen som framlades 1965 gav vid handen att inkomsterna av den mertrafik, som ett införande av rabatterna i busstrafiken skulle medföra, inte skulle kunna uppväga inkomstbortfallet och de starkt ökade kostnaderna. Detta förhållande gäller även på busslinjer som ersätter nedlagd järnväg.

Inom SJ pågår en översyn av hela taxestystemet för järnvägsresor och bussresor omfattande alla biljettformer och rabatter. Denna översyn sker givetvis med beaktande av de riktlinjer för trafikpolitiken, som riksdagen antog i december 1963, vilket som bekant inne-

bär att SJ endast äger medge nedsättning i gällande befordringstaxor i den mån åtgärden är företagsekonomiskt motiverad.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Av frågan torde framgå att jag tänkt på Gotlands län, där samtliga järnvägar lagts ned och där befolkningen på grund av att rabatterna dragits in kommit i ett annat läge än motsvarande kategorier på fastlandet. Man kan därför inte säga att detta är en taxefråga, utan det är en rättvisefråga. Det är anledningen till att jag ställt frågan.

När framställning gjordes om att få lägga ned järnvägarna i länet — en sak som jag själv uttalat mig för i olika sammanhang — ställde vi två villkor här för. Det första var att pengar skulle ställas till förfogande för landsvägsbyggen längs de järnvägslinjer som skulle läggas ned. Det andra var att SJ skulle ordna kommunikationsmedel på ett för folkets service tillfredsställande sätt. Vi fick löfte om att båda dessa saker skulle ordnas. När järnvägsnedläggelserna var klara visade det sig emellertid, att allt vad rabatter hette drogs in, även 67-kortet.

Ingen av oss var så naiv att vi tänkte på att påpeka en sådan sak i vår framställning till ett statligt verk. Vi ansåg det självklart att ett statligt verk i ett fall som detta inte skulle ifrågasätta indragning av en social förmån, som folket i länet redan var i besittning av och som utgår till motsvarande kategorier av befolkningen inom andra områden av vårt land.

När vi upptäckte vad som skett väckte jag och ytterligare en ledamot en motion till landstinget att vi skulle skriva till kungl. järnvägsstyrelsen med en begäran att få åtnjuta samma rabattförmåner på bussarna som vi tidigare hade på järnvägarna. Det svar vi fick var i stort sett av samma innehåll som det statsrådet har lämnat här i dag.

Ang. användande av statens järnvägars pensionärsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel

Man gick på den allmänna linjen om svårigheten att tillämpa dessa rabatter på de kortare sträckorna när det gällde busstrafiken. Man visade inte någon som helst förståelse för att man hade tagit bort en social förmån ifrån en viss kategori av människor, som man tidigare ansett det riktigt att ge dessa förmåner.

Landstinget, som enhälligt beslöt att göra framställningen, säger att vid nedläggningen av järnvägstrafiken på Gotland gavs löfte att tillfredsställande trafikorganisation skulle upprätthållas. Samma rabattförmåner borde sålunda, säger landstinget, gälla vid färd på SJ:s busslinjer som vid resor med SJ:s tåg. Landstinget var enhälligt om dessa synpunkter. Till grund härför låg kanske en känsla av att vi på visst sätt kände oss lurade i detta sammanhang genom att vi inte hade tänkt på att påpeka saken.

De s. k. 67-korten säljs på det privata ångbåtsbolagets resebyrå vid hamnen. Ångbåtsbolaget tillämpar 67-kortets rabatt på sina båtar och ger SJ hela tian — den får SJ behålla! Det är gentilt, tycker jag, av ett privat företag. Man behöver inte motionera till privata företag för att få en rabatt av något slag — de privata företagen anser i allmänhet att det är en riktig åtgärd, ekonomiskt och affärsmässigt, gentemot denna kategori av människor.

När man på Gotland ansett sig kunna dra in vissa busslinjer därför att man ansett att de inte haft tillräckligt trafikunderlag, då håller inte resemanget om ekonomi i samband med rabattkortet. Jag vågar påstå att det är en direkt ekonomisk nettoinkomst för SJ:s bussar, om man tillämpar rabattkortet på Gotland — men nu gör man inte det.

Jag kan förstå, att om man håller på att dessa rabatter skall gälla över hela landet så blir det hela naturligtvis en ekonomisk fråga. Jag vill inte säga annat än att vad riksdagen har sagt, det

skall också tillämpas. Men det är inte den saken vi skall diskutera! För mig är detta en rättvisesak. Man gör inte så från ett statligt verk!

När vi införde demokratin här i landet, höll vi på att den enskilda människan skulle ha sin rätt, vare sig det gällde gentemot staten eller någon annan. Den principen var suverän, den måste vi hålla på. Är det så att SJ inte tar upp denna fråga, är det riksdagens sak att se till att den principen blir tillämpad emot enskilda medborgare i det här landet.

Nu vill jag be herr statsrådet att fundera ännu en gång på det här problemet och se om det ändå inte är rimligt att söka finna en lösning exempelvis inom områden, där man har dragit in *alla* järnvägar. Numera är det så att när Gotlands befolkning är ute och reser så kan de resa med rabatt till Gotlands kust, men så fort de kommit till hembygdens kust så upphör allt vad rabatter heter! Då får alla betala fullt pris, studerande, gamla och vilka det än är som reser. Jag tycker inte det är rätt. Min allmänna demokratiska samhällsyn reagerar!

Detta var anledningen till min fråga. Tack för svaret!

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det är alltid trevligt att lyssna till herr Ahlsten, men jag måste påpeka att 67-kortet inte är och aldrig har varit en social förmån, utan det har varit en kommersiellt, av företagsekonomiska skäl betingad rabatt.

När herr Ahlsten utpekar SJ och säger att SJ inte följer demokratiens spelregler och sålunda inte värnar om den enskilda människans rätt, så är skulden till detta förhållande icke statens järnvägars i så fall, utan skulden är herr Ahlstens och min och alla övriga ledamöters i denna kammare, som såvitt jag vet enhälligt i december 1963 beslutade om en statlig trafikpolitik,

Ang. användande av statens järnvägars pensionärsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel

som innebar att förutsättningar skulle skapas på trafikmarknaden för en konkurrens på lika villkor.

Det är den väg som vi valde här i riksdagen för att försöka nå en samhällsekonomiskt riktig uppdelning av trafiken mellan de olika trafiklederna, och det betyder att SJ icke kan — lika litet som något annat trafikföretag — åläggas att utan ersättning bedriva trafik eller införa rabatter som inte är företagsekonomiskt motiverade. Vi kan inte ålägga SJ detta, lika litet som vi kan ålägga ett privat företag att göra det. Ger SJ rabatter, så är det glädjande. Ger privata företag rabatter är det också glädjande. Dock skulle jag tro att frekvensen av privata företag som ger rabatter av denna typ är ytterligt begränsad. Att Gotlandsbolaget gör det är ju utmärkt, men jag tror att det skulle vara ytterst svårt att leta fram något ytterligare.

Nåväl! Nu gjorde man på SJ en undersökning om möjligheterna att införa sådana rabatter på busslinjer, och då fann man att de inte kunde företagsekonomiskt motiveras. Om SJ har sagt att detta kan SJ inte företagsekonomiskt motivera, då kan inte riksdagen ålägga SJ det utan att rucka på trafikpolitiken. Nu inför SJ rabatter då och då och det är vi glada för. Om företagsekonomien och den sociala hänsynen kan gå hand i hand, så är det utmärkt. Men SJ har icke rätt att sätta den sociala hänsynen framför företagsekonomien.

Nu pågår ju en utredning om hela taxsystemet inom SJ, och vi får se vad den kan ge. Jag vill inte prejudicera den, ty den undersökning som herr Ahlsten begär i sin fråga är gjord så sent som för ett år sedan, och SJ har gett ett entydigt svar. Nu ser man över hela taxefrågan, och det får SJ göra. Vi kan inte lägga oss i det.

Men jag vill föra tillbaka herr Ahlsten till utgångspunkten, principfrågan, att vi inte kan stå här och skjuta på SJ och säga att så här får ett statligt

verk inte bära sig åt, när samtidigt riksdagen enhälligt har sagt, att så här *skall* det statliga verket bära sig åt i företagsekonomiskt hänseende. Om SJ inom denna ram kan finna företagsekonomiskt utrymme för rabatter är det utmärkt, men vi kan inte föreskriva att SJ skall göra det.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Det är möjligt att statsrådet och jag och andra här har en skuld. Men om man åsamkar sig en skuld, brukar man betala den! Det tycker jag vi bör försöka göra i detta fall och inte låta enskilda människor, som är oskyldiga till att Gotlands järnvägar lagts ned, sitta emellan.

Jag trodde att statsrådet Palme och jag skulle kunna vara överens på den här punkten. Läget är väl ändå sådant, att riksdagen inte kan vara så maktlös, och inte regeringen heller, i samband med nedläggning av järnvägar exempelvis inom ett helt län — jag vet inte om det är regeringen eller riksdagen som beslutar om nedläggningen, men det gör detsamma — att man inte skulle kunna säga till SJ, att SJ måste hålla en ordentlig service för befolkningen inom området, som får kosta vad den kostar. Är det inte riktigt att kalkylera med en sådan sak när man förbereder en nedläggning? Vi får inte vara så maktlösa att vi inte har möjlighet att resonera med SJ i framtiden exempelvis om en sådan sak som jag här har nämnt.

Jag har sysslat en hel del med vägväsendet. När man bygger en väg gör man på så sätt att man anlägger en väg och drar fram den ett stycke från en by. Det är lämpligt ur vägväsendets synpunkt, eftersom det blir billigare för vägförvaltningen, och det är riktigt för genomfartstrafiken. Den väg som nu går förbi de gårdar, där invånarnas familjer kanske bott i hundratals år, tas emellertid undan från allmänt vägun-

Ang. användande av statens järnvägars pensionärsrabatter i områden där järnvägarna ersatts av andra kommunikationsmedel

derhåll. Därmed lastar man på dessa människor en extra kostnad för att övriga medborgare i landet skall få en förmån. Jag tycker inte det är demokratiskt riktigt, och därför har jag åtskilliga gånger här i riksdagen väckt förslag om att staten skulle överta hela vägförvaltningen, så att vi kunde slippa sådana här problem, som jag tycker är en skamfläck på vår demokratiska ordning.

Jag hoppas att statsrådet Palme inte kommer att känna sig lika maktlös som han i dag har deklarerat att han är, när fråga om nedläggning av en järnväg nästa gång tas upp. Riksdagen bör då ha möjlighet att ange, vilka åtgärder som bör vidtas i samband med nedläggningen.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Man hör ju stundom talas om att den makthungliga regeringen ger sig på alla möjliga ting. Nu är emellertid regeringens maktutövning underkastad vissa begränsningar, som är en direkt följd av att vi har självständiga ämbetsverk och som är en direkt följd av olika riksdagsbeslut. De begränsningarna tror jag är nyttiga.

Jag är stundom också på Gotland, som herr Ahlsten vet. Man kunde tycka att det vore trevligt och motiverat att pensionärer som åker vissa sträckor på Gotland skulle ha rabatt. Jag kan emellertid inte — och vill inte — gå upp till vederbörande ämbetsverk och säga att de folkpensionärer som bor på Gotland skall ha rabatt på sina resor. Det är en stor fördel och styrka att vi har självständiga ämbetsverk, som handlar enligt av riksdagen fastställda riktlinjer.

Jag kan inte inom ramen för en enkel fråga ta upp det intressanta problem om vägarna som herr Ahlsten berörde. Herr Ahlsten ursäktar säkert att jag går förbi den saken och håller mig till järnvägarna.

Herr Ahlsten säger nu, att här föreligger en skuld, som vi bör betala tillbaka, därför att man inte tänkte på problemet när järnvägen lades ned eller inte tänkte på riksdagens beslut om SJ:s taxepolitik.

Låt oss teoretiskt tänka på hur man skulle kunna göra!

Såvitt jag förstår finns det bara tre vägar att välja mellan. Den första är att upphäva grunderna för trafikpolitiken och förklara att vi inte längre skall tillämpa kostnadstäckningsprincipen, likakonkurrensprincipen och den företagsekonomiska principen. Jag tror att det skulle vara en olycka. Det har inneburit en stark förbättring av hela vår transportförsörjning att vi fått klara och entydiga riktlinjer för hur transportpolitiken skall bedrivas. Jag vill därför bestämt avråda från att man river upp hela fältet genom att gå den vägen.

Vi kan också säga att vi är maktlösa och inte kan rubba på SJ:s beslut, men att vi tycker det är så angeläget att dessa människor på Gotland får resa med järnvägsrabatt, att vi på socialhuvudtiteln lämnar ett särskilt anslag för bidrag till folkpensionärens bussresor på Gotland. Det är den andra vägen som vi kan välja. Om den är lämplig av andra skäl diskuterar jag inte nu.

Den tredje vägen är att lita på statens järnvägars vilja att närhelst det finns möjlighet söka förena företagsekonomiska och sociala hänsyn. SJ är ett stort företag med väsentliga uppgifter i vår transportförsörjning. Det är inte alltid lätt att avlösa gamla rabatter, som man givit av företagsekonomiska skäl, med nya, men vi vet att SJ kommer att pröva alla möjligheter att göra det.

Detta är de tre vägar vi teoretiskt har att välja mellan, herr Ahlsten. Jag tycker att den första skulle vara direkt olycklig. Den andra är teoretiskt möjlig men innebär ett plottrande med små bidrag, som kanske inte är lämpligt. Jag

Ang. de hygieniska förhållandena på fartyg

skulle emellertid vilja förorda den tredje vägen.

Herr **AHLSTEN** (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja rekommendera en fjärde väg, nämligen att man tog reda på i vilken utsträckning SJ:s bussar på Gotland verkligen är besatta med resande under de tider då 67-kortet gäller. Det skulle säkerligen visa sig att med rabatter skulle antalet resande under denna tid öka och att det vore en alldeles utomordentlig affär för SJ.

Jag skulle vilja rekommendera att vi först och främst använder den fjärde metoden.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Jag nämnde inte det fjärde alternativet av två skäl. Dels prövades det så sent som i januari 1965 och visade sig då inte hålla, dels ingår självfallet en sådan prövning i den undersökning om taxor och rabatter som just nu pågår inom SJ.

Den fjärde vägen, herr Ahlsten, var en återvändsgränd för ett och ett halvt år sedan. Men den befares nu igen av SJ, så vi får se vart den leder!

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. de hygieniska förhållandena på fartyg

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **PALME**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr **Adolfssons** interpellation angående de hygieniska förhållandena på fartyg, erhöll ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Adolfsson har frågat socialministern om han överväger att låta utföra undersökningar beträffande lämpliga metoder för en tillfreds-

ställande kontroll av sanitära och arbetshygieniska förhållanden ombord på fartyg samt regler för beivrande av missförhållanden i detta avseende.

Interpellationen har överlämnats till mig och jag vill svara följande.

Den nya lag om säkerheten på fartyg som trädde i kraft den 1 januari i år innehåller betydligt strängare krav på de sanitära och arbetshygieniska förhållandena ombord än som tidigare gällt. Både i lagen och i tillämpningsföreskrifterna till denna finns utförliga bestämmelser om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Tillsynen av bestämmelsernas efterlevnad utövas av fartygsinspektionen i samarbete med arbetskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Lagen ger goda möjligheter att ingripa både mot redare och befälhavare om bestämmelserna inte efterlevs. Ett nytt och särskilt effektivt medel för att åstadkomma rättelse har erhållits i nyttjandeförbudet, som innebär att förbud kan utfärdas att nyttja ett fartyg som har väsentliga brister i fråga om skyddet mot ohälsa och olycksfall.

Sedan ett år tillbaka arbetar ett flertal av sjöfartsstyrelsen tillsatta arbetsgrupper med utformningen av detaljbestämmelser till den nya säkerhetslagstiftningen. I dessa grupper ingår representanter för de ombordanställda, redare, varvsindustrier, arbetarskyddsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan m. fl.

Herr Adolfsson har särskilt påtalat att dricksvattnet ombord ofta är av dålig beskaffenhet. Med anledning därav vill jag omtala att en av nämnda arbetsgrupper ägnar särskild uppmärksamhet åt frågan hur dricksvattnet ombord skall förvaras och hanteras och att föreskrifter senare kommer att utfärdas därom. Av intresse är också att man överväger att låta de kommunala hälsovårdsmyndigheterna deltaga vid tillsynen av sanitära och arbetshygieniska förhållanden ombord.

Den förstärkning som skett av far-

Ang. de hygieniska förhållandena på fartyg

tygsinspektionen kommer också att bidra till att kontrollen förbättras.

Genom den nya lagstiftningen och de olika åtgärder som nu övervägs i anslutning till denna bör det vara möjligt att komma till rätta med vad som hittills varit mindre tillfredsställande på detta område.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Motivet till att den framställdes var att det trots de skärpta lagbestämmelser, som det talades om i interpellationssvaret, i praktiken visade sig svårt att förverkliga en effektiv hälsoinspektion ombord på fartyg och att ingripa, när sanitära brister uppenbarats.

Med anledning av regeringens förslag här i riksdagen i fjol om ny lag om säkerhet på fartyg väckte vi en motion med yrkande, att medicinsk expertis skulle engageras för fortlöpande kontroll av sanitära och arbetshygieniska förhållanden ombord på fartyg. Nu medger jag utan vidare att förhållandena sedan den tidpunkten förbättrats inte så litet, men fortfarande förhåller det sig på det sättet, att det endast beträffande marinens fartyg förekommer en fortlöpande hygienkontroll. I detta fall sker det således med marinläkaren inom distriktet som ett slags hälsovårdsinspektör. Inom marinen råder sålunda förhållanden av den art som vi skulle önska kunde förekomma också på den civila sjöfartens område. Men när det gäller förhållandena inom den civila sjöfarten dröjer inte så litet av konservativt tänkande kvar, och detta bidrar väl också på sitt sätt till att de ombordanställda toppar statistiken beträffande olycksfall i arbete.

I min interpellation efterlystes metoder för en effektiv sanitär kontroll, och det gjordes därför att inte heller den nya lagen gav tillräckliga möjligheter

att kontinuerligt övervaka de hygieniska förhållandena ombord på fartyg.

Jag fäster särskilt avseende vid uttrycket »kontinuerligt övervaka». Bland annat hälsovårdsnämnder klagat högljutt över förhållandena, vilket jag också har antytt i min interpellation. Jag skulle kunna konkretisera detta med ett flertal drastiska exempel, men jag inskränker mig till att redogöra för ett enda. Det gäller en fartygsinspektion i Göteborg för något över fyra månader sedan, d. v. s. strax innan den nya lagen började tillämpas. Jag belastar protokollet med en uppläsning av ett stycke ur fartygsinspektörens rapport:

»Vid tiden för inspektionen var värmepannan ur funktion varför uppvärmning av besättningens bostäder icke kunde ske. Skansen föröver, innehållande två kojplatser, saknade ventilationsmöjligheter. Fönstergluggarna icke öppningsbara. Hög fuktighet genom bristande isolering av skotten, mögelskador. Durken i skansen delvis upprutnad. Under skansgolvet flyter olja omkring och sprider en besvärande lukt i bostadsutrymmet. Det intill skansen liggande s. k. tvättrummet var starkt mögelangripet och saknade såväl avlopp som ventilation. Tvättställ saknades ävenledes. Pumpanordning för kallvatten och en hink var de enda tvättmöjligheter som stod till buds. Det s. k. mässköket saknade ventilation såväl som vatten och avlopp. Då vatten för matlagning och disk erfordras får detta hämtas i skansens tvättrum föröver eller från en ytterligt liten färskvattentank placerad en trappa ned från mässköket. Mässkökets skott icke isolerat. Skafferiutrymmet saknade ventilationsmöjligheter. Mässköket var mycket nedsmutsat och söligt. Toaletten akter om mässköket bestod av en toalettstol utan vattenspolning och vid ansamling av exkrementer och papper i toalettstolen brukar besättningsmännen vidarebefordra avföringen till havsytan genom

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

att med en i toaletten befintlig käpp 'stöta ut' avföringen.»

Jag har föredragit denna beskrivning som bakgrund till fartygsinspektörens beklagande förklaring, att han trots dessa missförhållanden inte ansåg sig ha befogenheter att förbjuda detta fartygs nyttjande i trafik. Jag bestrider inte — det vill jag understryka — att den nya lagen, som vi beslutade i fjol och som trädde i kraft den 1 januari i år, i ett fall av detta slag kan möjliggöra ett förbud. Göteborgs hälsovårdsnämnd har dock i skrivelse till medicinalstyrelsen och sjöfartsstyrelsen begärt utredning beträffande sanitära förhållanden ombord på fartyg och om ökad möjlighet till kontroll och ingripande. Tydligt är att inte heller detta organ är tillfredsställt med nu rådande förhållanden.

Av vad statsrådet Palme svarade på min interpellation, drar jag den absoluta säkra slutsatsen, att han är införstådd med att förhållandena fortfarande icke är tillfredsställande. Vidare utläser jag i svaret ett intresse för att komma till rätta med de problem, som bland annat i någon mån är belysta i min interpellation. De i svaret redovisade överläggningarna beträffande tillämpningsföreskrifternas utformning i anslutning till den nya lagen bör kunna leda fram till snara förbättringar. Hurvida de kan leda till den fulla effektivitet, som de ombordanställda och hälsovårdsmyndigheterna kräver, kan dock inte sägas med bestämdhet. För egen del tror jag att en kontinuerlig kontroll under ledning av medicinsk expertis utgör den enda effektivitetsgarantien. Å andra sidan är jag självfallet villig att tålmodigt vänta på de resultat som kan framkomma efter de överläggningar beträffande tillämpningsföreskrifter och annat, som statsrådet här har redovisat.

I mitt tack till statsrådet Palme för svaret på interpellationen vill jag också inkludera ett tack för det positiva intresse för saken, som svaret illustrerar.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Får jag bara helt kort säga, att ett uttryck för att de nuvarande förhållandena inte anses vara helt tillfredsställande är dels det faktum, att alla dessa arbetsgrupper är verksamma, och dels det faktum att fartygsinspektionen från och med nästa år, hoppas jag, kommer att förstärkas betydligt. I årets budget inrättas fyra tjänster som byrådirektör och sex som förste fartygsinspektör.

Det är ju ett uttryck för reformarbetet på detta område.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

Ordet lämnades härefter ännu en gång till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet PALME, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara även herr *Skårmans* interpellation angående renhållningen på vägar och rastplatser, och nu anförde:

Herr talman! Herr Skårman har framställt tre frågor som samtliga angår renhållningen på och kring våra vägar. Den första frågan rör möjligheterna att i god tid före turistresornas början på administrativ väg uppdra åt vägförvaltningarna att ombesörja renhållningen på vägar och rastplatser samt deras närmaste omgivning. Herr Skårman frågar också om inte medel kan anvisas för detta ändamål.

Enligt vägförfattningarna omfattar underhåll av väg inte renhållning. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utför ändå som en serviceåtgärd renhållning inom vägområdena i den omfattning som fordras för att inte otrevnad eller hygieniska olägenheter skall uppstå. Enligt de uppgifter jag fått fungerar denna tillsyn i stort sett tillfredsställande, även om viss personalbrist föreligger i

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

semestertider. I närheten av vissa större orter har förhållandena tillfälligt varit mindre goda därför att rastplatserna i flera fall använts för soptömning. Detta är självfallet inte tillåtet och har därför föranlett polisiärt ingripande.

Jag vill erinra om att frågan om hur underhåll och tillsyn av rastplatser skall ske och vilken myndighet som bör bära ansvaret därför övervägs av 1960 års vägsakkunniga. En riksdagskrivelse i ämnet, grundad på allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34 år 1962, har överlämnats till denna utredning. Renhållningen i naturen i övrigt faller enligt min uppfattning helt utanför vägmyndigheternas arbetsområde.

Den andra frågan i interpellationen rör bilskrotningsutredningens betänkande. Herr Skårman vill veta vilka åtgärder regeringen ämnar vidta i anledning av betänkandet och när dessa är att vänta.

I remissyttrandena över detta betänkande avvisades så gott som enhälligt en av de bärande tankarna bakom utredningsförslaget, nämligen den om införande av en s.k. skrotningsförsäkring. Frågan syntes därför och med hänsyn till viss kritik mot förslaget i övrigt inte kunna lösas utan viss ytterligare utredning. En lösning av problemet har synts mig mycket angelägen. En annan närliggande, lika angelägen fråga rör rätten att omhänderta felparkerade fordon. Parkeringskommitténs förslag i detta ämne rönste också viss remisskritik som gjorde en överarbetning nödvändig. Jag har därför anslutit mig till min företrädares uppfattning, att för att vinna tid ett försök borde göras att inom departementet överarbeta hela komplexet för att söka komma fram till ett samordnat förslag utan ny utredning. Ett sådant förslag föreligger nu. Så snart en del ytterligare detaljarbete utförts ämnar jag låta utsända en promemoria i ämnet på remiss. Jag beräknar att detta skall kunna ske inom den närmaste tiden.

Slutligen har herr Skårman frågat när regeringen ämnar ombesörja den utredning angående myndighets ansvar för undanskaffande av skräp i fall, där den skyldige ej anträffas, varom riksdagen anhöll år 1964.

Riksdagsskrivelsen i fråga handläggs inom jordbruksdepartementet. Efter samråd med jordbruksministern vill jag svara herr Skårman följande.

I det utskottsutlåtande som låg till grund för riksdagsskrivelsen uttalades, att problemkomplexet borde prövas som en helhet, även om nedskräpningen genom bilvrak behandlades med anledning av bilskrotningsutredningens betänkande. Lösningen i fråga om bilvraken har emellertid ansetts av sådan betydelse för hela problemet att frågan om en ny utredning fått anstå en tid. Man har också avvaktat en nyligen avslutad remissbehandling av vissa framställningar om åtgärder mot nedskräpning genom engångsförpackningar m. m. I den senare frågan har riksdagen nyligen avgivit en skrivelse med begäran om översyn och utredning. Samtidigt med att jag, som jag nämnt, förbereder utsändandet av vissa förslag angående bilvraken på remiss, bereds nu frågan i övrigt inom berörda departement.

Jag hoppas liksom herr Skårman på en snar och ändamålsenlig lösning av de här mycket angelägna frågorna.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsminister Palme få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpellation. Framför allt gläder mig den uttalade förhoppningen om en snar och ändamålsenlig lösning av dessa mycket angelägna frågor. Som de inte har författningsfrågornas svårhetsgrad och politiska tyngd bör svaret betyda att *något* mycket snart kommer att hända.

Det kan därför synas förmätet av mig att mitt i denna tacksamhetsbetygelse komma med ett par rätt allvarliga an-

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

märkningar. Vid närmare studium av svaret som jag fick i god tid i går, finner jag nämligen att det i praktiken inte ger så värst mycket. Jag skall ta frågorna efter angelägenhetsgrad.

Den första frågan gäller renhållningen på de allmänna vägarna och rastplatserna. Den är av största betydelse och kan ur hygienisk synpunkt bli synnerligen allvarlig om en torr och varm sommar, som vi alla väntar på, skulle inträffa. Jag vill påminna om salmonellaepidemier och annat som vi varit utsatta för under varma somrar. Det är visserligen rätt länge sedan, men vi minns dem nog.

Statsrådet Palme säger att enligt uppgift fungerar denna tillsyn från vägförvaltningarnas sida tillfredsställande. Det är sant att så är fallet i vissa län och i vissa vägmästartrikt. Som jag emellertid erinrat om i min interpellation var det redan i början av industrisemestern i fjol — det var lördagen innan som jag gjorde en liten inspektion i Småland — under all kritik på sina håll. En närmare beskrivning tror jag inte behöver lämnas. Alla har vi väl varit vid rastplatserna och deras omgivningar och sett hur där kan snuskas till.

Härtill kommer att underhåll av väg enligt vägförfattningarna inte omfattar renhållning, vilket jag tycker i och för sig är märkligt eftersom vägförvaltningarna sköter om andra åtgärder beträffande vägarna. Detta faktum gör att intresset från vägförvaltningarnas sida inte alltid är så stort för denna del av väghållningen, som jag vill räkna renhållningen till.

Härtill kommer vad jag från flera håll har erfarit, nämligen att vintern har tagit så hårt på underhållsanslagen att det blir ytterst svårt att utan stora tilläggsanslag fullgöra t. o. m. rena vägarbeten. Därför frågar jag på nytt: Finns det ingen möjlighet att pålägga vägförvaltningarna dessa uppgifter intill dess att vägsakkunniga blir färdiga med sina överväganden och dessa leder

till beslut? Finns det då ingen möjlighet att ordna tilläggsanslag till denna mycket viktiga uppgift med direkt adress menar jag till vägförvaltningarna, så att de får klart för sig att detta ingår i deras uppgift?

Här kommer även frågan om toaletter för de vägfarande in i bilden. Räddningen nu är ju de förkättrade privata bensinstationerna. Hälsovårdsnämnderna ute i kommunerna har inte resurser för arbetet att hålla rent efter andra och kan därför i detta sammanhang utslutas, även om man kanske även där borde ha klart för sig, att snusket omkring rastplatserna på sina håll är så pass stort att hälsovårdsnämnderna har stor anledning att ingripa.

Jag skall så gå över till fråga två, den om bilskrotningen. Jag medger att de hygieniska vådorna därvidlag inte är så stora som när det gäller nedskräpningen i övrigt. Dock har det hänt många gånger att barn har skadats ganska allvarligt, när de lekt i dessa bilvrak som står här och var. Ur estetisk synpunkt stör dock i allra högsta grad dessa minnesmärken utefter vägarna, och de visar på en oförklarlig oföretagsamhet, skulle jag vilja säga, från statsmakternas sida. Det är märkligt att man bara kan ställa ifrån sig en bil och att den sedan får stå kvar och slås sönder och rosta ner utan att den undanskaffas. Tvärtom, samhället liksom garanterar att ingen får flytta den. Noli me tangere, rör mig inte, tycks vraken ropa, och man ser dem stå kvar år efter år. Jag skall gärna lämna exempel på var man kan se bilvrak som har legat kvar i två å tre års tid. Ungdomarna har bara vält dem, så ibland ligger botten upp, och ibland ligger de på sidan med stoppningen flaggande ut genom de sönderslagna rutorna. Jag frågar: Skall det verkligen inte gå att komma fram snabbare till en lösning av denna stora och alltmer tilltagande nedskräpningsfråga?

Därmed är jag framme vid den tredje frågan: Hur blir det med den utredning som riksdagen beställde 1964 i

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

samband med behandlingen av naturvårdslagen, nämligen frågan om myndighets ansvar för undanskaffande av skräp i fall där den skyldige ej anträffas? Det händer ibland att den skyldige glömmer t. ex. kuvert med adress, och jag har själv varit med om att skicka tillbaka sådant skräp i assurerat paket, vilket i något fall har varit väldigt välgörande. Jag tycker att det vore olyckligt om denna utredning skulle fördröjas av frågan om bilskrotningen, även om jag förstår av statsrådets svar, att den sistnämnda frågan ganska snart kan komma till en lösning. En sammankoppling med utredningen om nedskräpning genom engångsförpackningar skulle fördröja lösningen ytterligare. Det gäller dock här praktiska frågor som måste lösas ute på fältet — och de tål inte längre att malas i utredningsmaskineriet.

Man är imponerad av utredningarna, men man är ännu mera överväldigad av dem. Man fastnar liksom i ett utredningsträsk på det här området. Det skulle behövas ett par kraftiga nävar för att sätta i gång upprensningen i stället. Jag tror att upplysning i skolorna, tillämpning av naturvårdslagens ansvarsbestämmelser, d. v. s. att man verkligen åtalar folk som man kan komma på med nedskräpning, och framför allt aktioner av typen »håll Skåne rent», som landshövding Netzen satt i gång med, kan skapa fram en bättre miljö. Emellertid vet vi alla att obotfärdiga alltid kommer att finnas, och samhället kan därför inte undandra sig sitt ansvar för att lösa dessa frågor.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Noli me tangere, ropar bilvraken, enligt herr Skårman, och därpå torgför herr Skårman sitt eget hjärtas lust och kval över skräpet i naturen. Jag delar i hög grad hans allmänna värderingar.

Jag skall ta dessa frågor i tur och

ordning. Det väsentliga är bilvraken. Jag kan inte säga vad vi kommer att föreslå. Jag kan bara säga att vi under de senaste månaderna har arbetat intensivt inom kommunikationsdepartementet med frågorna om bilskrotningen, och vi kommer inom en nära framtid ut med en promemoria.

Skräp i naturen i övrigt ligger primärt inte på mitt departement, men jag vet att man inom jordbruksdepartementet är intresserad av dessa frågor, och vi får väl finna en form för gemensam beredning.

Vad slutligen gäller väghållningen har jag kanske inte gjort lika många expeditioner som herr Skårman, utan jag har fått lita på vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sagt. Den har i stort sett givit allmänheten ett ganska gott betyg och har inte uttryckt några speciella bekymmer inför sommaren. Verket kan just under semestertiden ha vissa svårigheter, men det råder inte brist på pengar i och för sig utan brist på folk. Även de som arbetar inom detta verk har rätt till semester, och verket har dessutom många andra angelägna uppgifter.

Det är ytterligt tveksamt om jag har rätt att göra ett administrativt åläggande. När det gäller förpliktelserna får vi vänta på vägsakkunniga. Däremot har jag ju talat med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som är fullt villig att göra allt vad den kan för att fortsätta sitt arbete med att hålla vägarna rena.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Att jag sade »noli me tangere» i fråga om bilvrak beror på att jag har varit med om sådana där städningsaktioner. Det är glädjande att se hur man kan få ungdomar, scouter och andra intresserade för dylikt arbete. Lastbilsåkare ställer också sina fordon till förfogande för att forsla bort skräpet. Men när det gäller bilvraken har frågan varit: Vagar vi ta den och den bilen? Den har kanske stått och

Ang. renhållningen på vägar och rastplatser

skrotat väldigt länge, men ingen har vågat ta bort den. Efter den utredning som bilskrotningssakkunniga gjorde framgick det i tidningspressen, att frågan om disponering av gamla bilvrak var ett rättsproblem som var väldigt svårt att lösa. Nu finns det dock handlingskraftigt folk även ute i bygderna, och i en aktion som jag var med om förra året plockades en hel rad bilvrak bort inom en viss zon i staden. Inget ljud har sedan hörts om detta. Jag tror därför att frågan skulle gå att praktiskt lösa, om man inte vore så förtvivlat tveksam.

Det är naturligtvis riktigt att nedskräpningen i övrigt ej lyder under kommunikationsdepartementet utan närmast hör till naturvärden och därmed till jordbruksdepartementet. Framför allt kommer man dock vid resor i kontakt med nedskräpningen utefter vägarna och på rastplatserna. Jag skall viligt betyga att vägförvaltningarna har gjort mycket, fastän de vet att det inte är deras åliggande. De har gjort arbetet liksom av nåd. Dessutom är vägarbetarna inte så positiva, eftersom det har dåligt rykte att vara renhållningsarbetare. Jag tycker att detta är konstigt, ty det mest eleganta herrskap kan vara grisar och nedlortare i väldigt hög grad utan att det anses på något vis skada deras goda namn och rykte. Att ta vara på skräp har emellertid fått dålig klang, och därför är vägarbetarna inte så pigga på det.

Man skall dock inte bara tyst förutsetta att vägförvaltningarna skall fortsätta med detta arbete, tills utredningen är klar, utan man skall mera officiellt förklara att det är deras uppgift. Liksom det grus man på våarna sopar upp, har detta skräp också kommit från biltrafiken. Då bör vi också kunna ta bort det som en vanlig renhållningsåtgärd.

Det gläder mig mycket att det nu tycks bli litet rotation på bilskrotningssamtalen. Jag tror också att det inte i praktiken kommer att bli så svårt,

bara man kan lösa just frågan om när man har rätt att omhändertaga bilvrak och vem som skall svara för kostnaderna för omhändertagandet och nedskrotningen. Huvudsaken är väl tills vidare att vi får bort dem efter vägarna, så att de inte skräpar ned och stör. Det förekommer ju redan många sådana bilvrak, men det är med dem liksom med engångsglasen och annat glas att de inte ruttnar. Tidningspapper och sådant blåser undan, åker ned i grönskan och försvinner. Men glas och bilar förintas inte utan samlas i drivor och högar som man aldrig slipper ifrån. Det kan vara sant att ett dröjsmål med utredningen ur den synpunkten inte gör så mycket — då kan man ta allt på en gång. Men jag tänker på tiden fram till dess — då blir det inte så snyggt och trivsamt som vi skulle vilja ha det utefter våra vägar, vilka ju i andra avseenden börjar bli ganska hyggliga.

Jag tackar emellertid för svaret och förstår att jag i fortsättningen i dessa frågor kan vädja till en mycket positiv kommunikationsminister om det skulle behövas!

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag är fortfarande ytterligt tveksam om administrativa ålägganden utan stöd i författningen, det måste herr Skårman förstå. Men på de andra punkterna vill jag utan att gå närmare in på den kommande promemorian säga — när herr Skårman talar om att inte våga — att det är vår ambition att i detta avseende kunna sätta råg i ryggen på herr Skårman och hans scouter!

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringens och polska regeringens om reglering

Ang. uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen.

Föredros och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 672 och 673.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 25***Ang. uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 428) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 519), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 600 000 kronor minskat investeringsanslag av 900 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 439) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 539), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsbeloppet, till Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor,

b) att motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner i vad de avsåge medelsförbrukningen under budgetåret 1966/67, icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade avgivits av herr *Åxel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Holmberg*, *Dahlén*, *Sundin*, *Bohman*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson*, *Nelander* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att av ifrågavarande anslag ett belopp av 1 600 000 kronor icke skulle tagas i anspråk under budgetåret 1966/67.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! I reservationen påvisas att det finns möjlighet att göra en samhällsekonomisk besparing på 900 000 kronor genom att uppskjuta beslutet om byggande av fyra förrådsbyggnader för civilförsvaret. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag skulle kunna följa herr *Dahléns* föredöme och kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka att reservationen innebär att

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg

ur den kostnadsram för civilförsvaret som riksdagen fastställt skulle brytas ut ett visst belopp, 1,6 miljon kronor, som skulle förbrukas någon gång i framtiden. Ett dylikt uppskov med utgifter diskuterade vi också i går när det gällde det militära försvaret. Utskottet har inte ansett att det i förevarande fall finns någon särskild anledning att gå till väga på det sättet utan har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få påpeka att herr Gillström i åtskilliga sammanhang har betonat betydelsen av väsentligt mindre samhällsekonomiska och statsfinansiella besparingar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. a.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41 punkten 25 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 26**Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels de båda likalydande motionerna I: 428, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 519, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka hemstälts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 550 000 kronor minskat investeringsanslag av 150 000 kronor,

dels ock de båda likalydande motionerna I: 439, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 539, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga,

att riksdagen måtte till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson, Ivar Johansson, Per Jacobsson, Dahlén, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Antonsson* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 428 och II: 519 samt I: 439 och II: 539, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Vissa byggnadsarbeten vid statens civilförvarsskola i Rosersberg för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kronor.

Herr **DAHLEN** (fp):

Herr talman! Denna punkt i utskottets utlåtande gäller vissa byggnadsarbeten vid civilförvarsskolan i Rosersberg.

Då man inte vet hur stort utbildningsbehovet vid civilförvarsskolan kommer att bli, har vi ansett att förbättringen av lokalresurserna vid skolan bör ske genom renovering av befintliga lokaler i stället för genom nybyggnad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. högre utbildning och forskning

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Behovet av nya lokaler vid skolan i Rosersberg är fullt klarlagt.

Reservationen innebär att civilförvarrets år 1963 fastställda anslagsram reduceras med ett belopp av 550 000 kronor. Utskottet har inte ansett detta vara nödvändigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Ang. högre utbildning och forskning

Före behandlingen av de skilda anslagen till universiteten m. m. hade Kungl. Maj:t lämnat en redogörelse för vissa särskilda frågor avseende universiteten och de under kanslersämbetet hörande högskolorna samt föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ämnesbenämning av lärartjänster vid universitet och högskolor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Edström* väckt motion (I: 53),

Ang. högre utbildning och forskning

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 169) och den andra inom andra kammaren av herr *Enskog m. fl.* (II: 212), såvitt nu vore i fråga,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* (I: 270) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors* (II: 339),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* (I: 398) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg* (II: 485),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* (I: 399) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg* (II: 486),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkerlund m. fl.* (I: 492) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 594),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Tobé* väckt motion (II: 340).

I motionerna I: 398 och II: 485 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder innebärande, att docentförordnande skulle kunna förlängas i samma ordning, som nu gällde i fråga om förordnanden på forskardocenttjänster.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 399 och II: 486, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet i punkten anført i fråga om bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om ämnesbenämning av lärartjänster vid universitet och högskolor;

II. att motionerna I: 398 och II: 485 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen I: 53 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 270 och II: 339 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 492 och II: 594 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionen II: 340 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 169 och II: 212, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande frågor sammanhängande med institutioner och utbildning inom området för medicinsk teknik samt kursverksamhet för civilingenjörer och läkare, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! På denna punkt finns ingen reservation, och jag har inget annat yrkande än utskottets, men jag har funnit anledning att på denna första punkt som rör lärosätena ta tillfället i akt att framföra några funderingar och reflexioner av mera allmän och principiell karaktär.

Vi behandlade skolväsendet föregående vecka på en sen timme och av den anledningen med en något snöpt debatt. I dag skall vi behandla den högre undervisningen och forskningen eller delar av forskningen. Det finns ingen anledning att göra några jämförelser i och för sig mellan betydelsen av det ena området och det andra. Skolväsendet berör så oändligt många fler elever och kostar så väsentligt mycket mer. Detta rör cirka 60 000—70 000—80 000 elever men har, som jag ser det, en väsentlig betydelse för landet. Det är lärutbildningen som skall göra det möjligt för oss att på ett riktigt sätt forma det skolväsende vi har fattat beslut om, det är forskare inom industrien som skall göra det möjligt för oss att utveckla näringslivet, det är praktiskt taget alla de ledande tekniska, ekonomiska och administrativa tjänstemän som vi kommer att ha inom hela samhällslivet. Gissningsvis kommer inom

loppet av en tjuugoårsperiod att ha producerats så många akademiker att riksdagen kommer att ha en majoritet av akademiskt skolade ledamöter. Vi har fattat beslut om riktlinjer för utbyggnaden av den högre undervisningen, och vi har från oppositionens sida uttryckt vissa dubier beträffande möjligheten att åstadkomma den ökning som har skisserats av departementschefen. Vi får se hur det kommer att bli. Det är väl en gemensam förhoppning att vi skall klara denna sektor på ett någorlunda tillfredsställande sätt, men det kommer uppenbarligen att stöta på svårigheter både när det gäller lokaler och när det gäller lärarorganisationen.

Herr talman! Den speciella fråga som jag hade tänkt taga upp i dag skulle jag kunna rubricera som »striden om professurerna» — en strid mellan lärosätena och departementet. Man kanske inte kan kalla det för en strid, inte ens en ojämn kamp, ty det har varit ett nedjämmande av försvarslösa. Kampen har vunnits av departementet med de förkrossande siffrorna 313 mot 13. Lärosätena har utöver de enligt automaten inrättade professurerna begärt 313 nya professurer, och Kungl. Maj:t har medgivit 13 stycken av dessa.

Det är alltså inte fråga om en nedprutning i vanlig ordning, inte ens en synnerligen hårdhänt nedprutning, utan här måste det finnas en skiljelinje i grundsynen på organisationen, som är så genomgående att den enligt min mening tarvar både en diskussion och förklaringar. Om det först tillåtes mig att göra några reflexioner bakåt i tiden, så vill jag erinra om att det under de senaste förflutna 15—20 åren på forskningens område tillkommit en rad forskningsråd. Vi har forskningsfonder och har tillsammans med näringslivet inrättat speciella branschforskningsinstitut o. s. v. På undervisningens område har vi i allt större utsträckning fått biträdande lärare upp till universitetslektorer, och på den lägre akademiska undervisningens område är det

Ang. högre utbildning och forskning
numera undantagsfall att en student ser en professor.

Hela denna utveckling har fortgått allt under det att professorernas status varit oförändrad. De har fortfarande en relativt begränsad undervisningskyldighet och någorlunda hyggligt tilltagen tid för forskning enligt eget skön. Det är väl helt naturligt att man ställer sig frågan: Är denna institution mogen för en översyn? Om vi tänker oss in i lärosätenas situation, minns vi att de begärt en förstärkning av sin topporganisation — sina cheftjänstemän — med ungefär 40 procent, och de får enligt departementet 1,5 procent.

Är det så att departementet gjort en riktig bedömning av detta, så måste det logiskt innebära att lärosätena arbetar helt i det blå, att de har en målsättning som väsentligt strider mot statsmakternas uppfattning. I så fall är det angeläget att man för en offentlig debatt om detta och att man samordnar sina synpunkter på ett riktigt sätt. Skulle det å andra sidan vara på det sättet att läroanstalterna har rätt, även om vi medger en viss prutmån, skulle en sådan snöpfung av chefsorganisationen realiter innebära en katastrof för lärosätena. Vi kan ju försöka göra en parallell med ett ämbetsverk eller ett enskilt företag. Vad skulle hända om dess topporganisation skulle rumphuggas på detta sätt?

Universitetskanslern har hamnet någonstans mittemellan. Han har gjort ett försök att efter den sedvanliga rundskrivelsen från departementet om nedprutningar lägga sig någonstans mellan universitetens och departementets slutliga ställningstagande. Ämbetsverken begärde 64 nya tjänster, och det blev som sagt 13 — även där en väsentlig skillnad. Det kan inte vara rimligt att det får fortgå på detta sätt. Det blir givetvis för riksdagsmännen ett rikt fält att beta på när det gäller att väcka motioner. Delvis ser vi det också i den sammanställning som vi har fått, men hela den principiella frågan om hur universiteten skall organiseras, hur forskning-

Ang. högre utbildning och forskning

en och undervisningen skall bedrivas, har man helt gått förbi i de utredningar som hittills företagits. De utredningar som nu sysslar med näraliggande frågor har såvitt jag har förstått inte i uppdrag att ägna sig åt denna fråga, som kanske är den mest väsentliga.

Jag har ingen anledning att i det här sammanhanget yttra någon mening eller ange hur jag ser på saken, även om man efter hand som man reflekterar över den kanske får en viss uppfattning. Det finns däremot alla skäl i världen för riksdagen att säga ifrån eller för departementschefen att av eget initiativ inse att den situation som vi har råkat i är ohållbar, så att man låter göra en sådan översyn.

Jag berör nu delvis också en reservation som vi återkommer till senare, men jag måste i detta sammanhang få göra vissa reflexioner i anknytning till den.

Herr Lange har tillsatt två utredningar som tangerar de här sakerna. Den ena utredningen har till huvuduppgift att syssla med branschforskningsinstituterna men har jämväl fått i uppdrag att syssla med samarbetet i forskningsfrågor mellan det allmänna och näringslivet över huvud taget. Universitetet och framför allt de tekniska högskolorna kommer i mycket hög grad in i bilden och berörs på ett flertal ställen i direktiven. Hur utredningen skall kunna klara sin uppgift utan att vi från början har tagit principiell ställning till hur topporganisationen för universitetet skall se ut har jag svårt att förstå.

Herr Lange har tillsatt ytterligare en utredning, som skall syssla med atomenergi- och atomforskningsfrågor, men den har också fått tilläggsdirektiv om att göra en avvägning mellan alla slag av forskning över huvud taget. Där kommer också den forskning in som vi anser bör bedrivas vid universitetet.

Kärnfrågan är givetvis vad, om jag så får säga, chefslärarna, d. v. s. professorerna, skall ägna sig åt. Jag vill erinra om att näringslivet i sina yttranden över betänkandet från U 63 uttalade den

uppfattningen att lärosätena i första hand borde vara utbildningsinstanser och menade att undervisningen var en belastning för professorerna, som i huvudsak borde koncentrera sig på forskningen. Observervas bör då att 95 procent av alla forskare som finns ute i industrien kommer från de tekniska högskolorna, så det var i huvudsak dem man hade i tankarna.

Forskningsråden å andra sidan har kanske delvis en annan uppfattning. De menar att den mera kontinuerliga forskningen bör bedrivas vid universitetet av professorerna och deras institutioner. Lärosätena har precis samma uppfattning, att forskningsrådets uppgift är att initiera nya forskningsfrågor men att arbetet bör bedrivas vid universitetet så snart det övergår till ett mera permanent tillstånd.

Jag vill då nämna att denna forskning ju är helt fri. Man har bedömt att vi i det här landet svarar för långt mindre än en procent av allt nytänkande och nyskapande på det intellektuella området. Jag har personligen den uppfattningen att vi, om vi skall ha en möjlighet att framgångsrikt hävda oss på den internationella marknaden, måste begränsa våra insatser till vissa speciella områden. Det är ett stort problemkomplex som måste lösas i detta sammanhang.

Vi har för närvarande mellan 800 och 900 professurer och laboraturer inrättade vid lärosäten som är underställda universitetskanslern. Det är toppkvalificerade människor som kostar mycket pengar. Jag har inte tillgång till någon genomsnittssiffra, men kostnaderna torde ligga i storleksordningen 150 000—250 000 kronor per person och år, om man räknar med biträden. En väsentlig del av våra insatser går alltså denna väg, och det kan inte vara riktigt att man vid lärosätena och inom departementen har så väsentligt skilda uppfattningar om hur organisationen bör vara utformad.

Herr talman! Jag har velat göra dessa

allmänna reflexioner om, som jag ser det, väsentliga ting. De är väsentliga för vår utvecklingstakt här i landet och väsentliga därför att de berör den högre utbildningen, som är avsedd att vara underlaget för de framstegspersoner som skall arbeta här i Sverige.

Jag vet inte om ecklesiastikministern är beredd att här och i detta sammanhang göra några kommentarer till det som jag nu har sagt. Är han det, är jag tacksam, men eftersom frågan kanske är något ny och kommer litet överrumplande, kan jag ha förståelse för om han vill smälta detta och svara i annat sammanhang.

Jag ber att få instämma i utskottets yrkande.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! I en motion som behandlas under denna punkt har jag försökt vinna förståelse för en kanske inte särskilt stor övergångsfråga, som gäller docenternas ställning i avvaktan på att forskarutredningens arbete blir klart.

Docenterna har ju en tidsbestämd anställning. När tiden har löpt ut får de lämna universitetet eller högskolan, om de inte kan få en annan tjänst.

Nu räknar man väl med att det när forskarutredningen är klar skall erbjudas nya tjänster för docenterna vid universitetet. Skulle man inte kunna bereda dem möjlighet att stanna vid universitetet under en övergångstid? Om de tvingas gå ut i näringslivet eller ut i annan verksamhet, är det fara värt att det uppstår en svacka när man skall bygga upp den nya organisationen. Det är detta jag har velat komma till rätta med genom motionen.

Jag har noterat att också utskottet har uttalat sig välvilligt på denna punkt och anser att det är en viktig fråga. Det enda som kanske är litet tråkigt i sammanhanget är att utskottet inte ger någon anvisning om hur den skall kunna lösas.

Ang. högre utbildning och forskning

Det är detta, herr talman, som har föranlett mig att begära ordet. Jag tror nämligen att man tekniskt sett inte kan komma mycket utanför det förslag som jag har framfört eller åtminstone antytt i motionen. Jag har påmint om att forskarutredningen i sitt förslag från 1963 talade om att docenttjänsterna skulle föras över stat när det blir fråga om förlängning av ett docentförordnande. Det betyder att man skulle få en fördubbling av tjänsterna under en kortare tid. Jag har också anknutit till vad som förekommer beträffande forskardocenterna. Det förefaller som om man när förordnanden förlängs för dessa befattningshavare försöker nyinrätta liknande befattningar. Det finns olika möjligheter att lösa denna fråga utan att träda de yngre forskarna för när i deras karriärsträvanden.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam för att herr Wallmark har den synpunkten att jag egentligen borde fundera över och smälta hans inlägg här innan jag går upp i talarstolen och försöker göra några kommentarer eller anlägga några personliga synpunkter. Vad han här drar upp är en så stor problematik, att det kan finnas fog för ett sådant betraktelsesätt. Men å andra sidan gäller det ju här problem som jag personligen har brottats med under så många år att jag nog tycker att det vore skräp, om jag ändå inte kunde delta i detta meningsutbyte med några synpunkter.

När herr Wallmark mycket drastiskt skildrar den fruktansvärda kamp som enligt hans mening pågår mellan ecklesiastikdepartementet och universitetet och som resulterat i att departementet — som han sade — mejat ner universitetet i proportionen 313 till 13, låter detta förfärligt, om det verkligen gällde en strid. Vad herr Wallmark kanske inte riktigt har kommit underfund med

Ang. högre utbildning och forskning

är — och jag tror att jag där vågar tala även på universitetens vägnar — att universiteten och numera alltså fakulteterna inte ser sina petitaframställningar till universitetskanslersämbetet som egentligen någonting annat än önskelistor. Det är alldeles självfallet att icke någon ansvarsställande person inom de svenska universitetens drömmar om att den samlade »petitan» skulle kunna genomföras. Varje fakultet och varje lärarråd arbetar för sig, och var och en tänker uteslutande på sin fakultet och för alltså fram sina önskemål.

Om man summerar ihop alla önskemål på listorna, kommer man alltså fram till att det ett år har begärts 300 professorer — förra året var det visst 313, och i år blir det kanske 400, vilket man inte nu vet någonting om — jag såg bara en katalog i Upsala Nya Tidning som gällde Uppsala universitets önskemål, och det var åtskilligt; det var inte fråga om annat än att det var många bra saker — men sammanlagt blir det här alltså mycket höga siffror. Vi roade oss för något år sedan med att göra det tankeexperimentet, att man fick ett underbart år, då allt kunde genomföras. Om vi fick alla professorer som begärdes, t. ex. de 313, skulle det på många områden och beträffande många ämnen visa sig, att det inte finns kompetenta personer. Jag tar nu bara ett enda exempel — det är konstruerat, men det gäller ett ämne där det i hög grad är berättigat att göra en exemplifiering — och vill då säga att om det just nu finns en eller kanske en halv professorskompetent person i ämnet företagsekonomi i detta land, hindrar detta inte att samtliga fakulteter och samtliga handelshögskolor kan komma att begära en ny professor i företagsekonomi. Vi får då en liten önskelista på sju eller åtta nya professorer. Universitetskanslersämbetet och i detta fall den samhällsvetenskapliga fakultetsberedningen är i stort sett väl orienterade om hur det ser ut på personfronten. Det är alltså en omöjlighet

att tillgodose alla dessa önskemål, och man får i bästa fall nöja sig med att gå fram med en professor. Det är inte så att vi i ecklesiastikdepartementet arbetar i ett alldeles lufttomt rum, utan vi har självfallet kontakter med fakulteterna och universitetsvärlden. När vi går igenom ämne för ämne, kommer vi till ett helt annat resultat, om vi t. ex. pressar en professor eller en framstående forskare och gör honom ansvarig för uttalanden som gäller hans område. Då får vi alltså fram hur det ligger till.

Det har ibland frågats varför det har dröjt så länge innan vi har ökat på antalet högre tjänster i statskunskap. Jag vågar påstå, herr talman, att jag är ganska väl orienterad om hur många kompetenta personer som vi där kan räkna fram. Jag vill säga att vi nog har fört fram nya ordinarie tjänster i den takt vi har tillgång till kompetenta docenter som kan besätta dessa tjänster. Vi har snarare gått litet för snabbt till väga. Men vi tar inte illa vid oss, herr Wallmark, när vi ser denna önskelista, ty den utgör på något sätt en programförklaring, den ger så att säga en inriktning åt de närmaste årens politik. Den har också den fördelen att unga, ograduerade forskare börjar få en känsla av vad det rör sig om på deras områden. Det ligger mycket av värde även i sådana övningar.

U 63 hade till uppgift försöka få en uppfattning om behovet av professorer fram till 1970-talets början. Det arbetet utfördes av en expertutredning, där universiteten var mycket starkt representerade. Utredningen kom fram till att vi skulle behöva ungefär 250 nya professorer, d. v. s. ungefär 50 per år. Den takten hålles nästan i och med att 45 eller 46 nya professorer inrättas nästa höst. När herr Wallmark får ner siffran till 13, beror det på att för ett visst antal av dessa tjänster var beslutsprocessen av något äldre datum, från i fjol eller i förfjol. Av dessa 45 professorer är ett visst antal automatiska, säger herr Wallmark. Det finns

ingen sådan automatik, ty alla professorer har beslutats av riksdagen. Mitt problem under min tid i ecklesiastikdepartementet har i första hand varit att skaffa fram högre tjänster till de nya högskolor och universitet som har inrättats och håller på att byggas upp. Jag ger alltså herr Wallmark rätt i att när vi börjar vår prioritering, måste vi först se till att de högskolor och fakulteter som skall starta får sitt. Det blir kanske under en övergångstid något trångt när det gäller nya framsteg, nya ämnen och nya professorer vid de gamla fakulteterna.

Forskarutredningen har till uppgift att verkligen penetrera den väsentliga problematiken — forskningsställning, forskarkarriären m. m. vid universiteten. Jag hoppas att den utredningen blir färdig senast till hösten, och då blir det säkerligen åtskilliga tillfällen att återkomma till den.

Det är självfallet att herr Wallmark tar upp en djärv tanke, när han säger att vi skulle — om jag förstod honom rätt — kanske »kasta loss» från den huvudsynpunkt vi alltid har haft, nämligen att universiteten skall svara både för forskning och undervisning — kanske inte så att alla skall forska till 50 procent och undervisa till 50 procent, men att det skall finnas ett visst samband så att inte somliga enbart forskar och andra enbart undervisar. På grund av universitetsutredningens förslag har vi gjort den uppdelningen att professorer i första hand bedriver forskning men också undervisar och att universitetslektorerna i första hand undervisar men också har möjligheter att i varje fall följa med inom sitt område, genom forskarorientering o. s. v. Det är möjligt — men jag är ingalunda beredd att ta någon personlig ståndpunkt — att en hårdare och rationellare gränsdragning skulle vara effektivare. Den kan inte innebära något annat än att man medvetet inrättar rena forskningsprofessorer och att man inte känner sig så oerhört skakad av sam-

Ang. högre utbildning och forskning
bandet mellan antalet professorer och undervisningen. Jag vet inte om ens universiteten är mogna att börja tänka i sådana banor. Vi är emellertid på väg, herr Wallmark, via forskningsråden. Tre nya professorer inrättas i deras regi nästa år, och det finns en liten grupp tidigare. Det är alltså något nytt. Professorerna motiveras ibland med att man har en eminent forskare och ibland med ett nytt expansivt forskningsfält, som man vill täcka med en forskargrupp. Det är möjligt att detta ändå är den väg man skall vandra.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag tror det kommer att framgå av protokollet, att när jag tidigare talade om 13 nya professorer avsåg jag verkligt nyinrättade professorer, d. v. s. utöver de 22 som var automatiska. Uttrycket automatiska är en teknisk term som universitetskanslern själv använder i sina skrivningar och som även vi använder i utskottet. Det är nog ett uttryck som ecklesiastikministern väl känner igen.

Det är ju rätt intressant att man betecknar lärosätenas önskemål som rena önskelistor. Herr Edenman säger att de inte drömmer om att få sina petita helt tillgodosedda, och det lär väl ingen ha fått ännu. Vi har ju en hårdhänt finansminister som ser till att man håller sig inom vissa ramar, även om det innebär uppenbara svårigheter. Jag sade i mitt första inlägg att det inte bara är fråga om en vanlig nedprutning. Det är i stället en mycket hård nedprutning. Jag har aldrig djärvt ha den tanken att lärosätena önskar sig chefsbefattningar fullständigt ut i det blå och att det inte skulle finnas underlag för dessa önskemål. Inom många ämnen har vi ju en relativt klar organisation där vi vet när universitetslektorerna träder in och när professorn träder in — måhända ibland på trebetygsnivå, men numera oftast inte förrän vi kommer in på den högre undervisningen, alltså licentiander eller doktorander. De har vissa fastställda

Ang. högre utbildning och forskning

timmar då de skall bedriva undervisning och därutöver forskarhandledning. Jag har hela tiden haft den uppfattningen — och ingen har ännu bibringat mig motsatt uppfattning — att man skall göra en översyn över de behov som föreligger. Jag har haft anledning i andra avdelningen att ta del av äskanden och skrivningar som förefaller väl motiverade med hänsyn till det antal studenter, licentiander eller doktorander som finns inom respektive områden.

Även med prutmån — vi kan alltid godta en viss prutmån — håller sig deras äskanden inom rimliga gränser men endast under en förutsättning, och det är att forskningen organiseras på det sätt som lärosätena vill. Det är där som den stora grundskillnaden ligger och det är det vi måste ta ställning till. Herr Edenman säger att det är en djärv tanke att man skall börja diskutera professorernas status. Jag har inte uttryckt någon mening men anser att tiden är mogen att göra allvarliga reflexioner på detta område. Utvecklingen går nämligen i den riktning som herr Edenman själv talar om med forskningsrådets vidgade medelsförfogande och professorer som inrättas speciellt för forskningsråden vid sidan av läroanstalterna. Den dualism som otvivelaktigt kommer in här är herr Edenman också medveten om. Man vill givetvis inte använda ordet strid utan kallar det diskussioner. All right, låt oss göra det. Likväl är det oförenliga uppfattningar, och ingen vinner på att dessa får fortsätta utan att vi dragit upp riktlinjer. Det är bättre att diskussionen får föras öppet inför allmänheten i detta hus och ställning tas. Vi får alla vara beredda att ta vår del av ansvaret.

Visst förekommer det vissa enstaka ämnen, där vi har brist på kompetenta sökande — företagekonomi är nämnt och det gäller också i någon mån statskunskap. Det finns också flera andra ämnen, det är ingen tvekan om det, men det är bara en förklaring till en liten del.

Grundsynen skiljer, det måste jag konstatera om jag tolkade sista delen av ecklesiastikministerns anförande rätt. Vi håller på att glida vidare, föra bort forskningen från universiteten och lägga den i allt större omfattning på andra specialorgan. Tiden är, herr Edenman, mogen att nu ta ställning till denna fråga efter en seriös analys.

För mig var det en fullständig nyhet att forskarutredningen sysslade med forskningens ställning på universiteten. Om jag rätt har förstått utredningsdirektiven så går de ut på att utreda forskarkarriären, och där gör man en väsentlig insats i frågan om licentiander och doktorander och möjligheten att få en enhetlig forskarexamen lika för hela landet, men att utredningen har i uppdrag att diskutera de frågor som jag tagit upp är helt nytt för mig. Är så fallet väntar jag med största intresse vad som kan föreligga när vi kommer till hösten.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Forskarutredningen måste just när man skall konstruera en karriär för forskare komma in på professorernas användning i systemet. Den måste utreda om man skall nöja sig med nuvarande fyra timmars undervisningsskyldighet med möjlighet till nedsättning och om man skall arbeta med olika kategorier av professorer, forskarprofessorer och undervisningsprofessorer, eller om man skall stå kvar vid den gamla ideologien, enligt vilken universiteten har både forskning och utbildning till uppgift och eventuellt ha en annan konstruktion när det gäller professorernas tjänstgöringsskyldighet. Där ligger, menar jag, det väsentliga utspilet i denna diskussion.

För att intet missförstånd skall uppstå när jag använder ordet önskelistor om fakulteternas petita, så vill jag säga att fakulteterna icke har skyldighet att ta andra hänsyn än de rent universitetsmässiga. I ett kollektiv som en fa-

kultet är det självfallet mycket lätt för en person att argumentera för och motivera ett önskemål, och även om kollegierna i fakulteten väl inser att X eller Y i år inte har en chans att få fram sina äskanden längre än till fakultetsberedningen, så finns det ju enligt deras sätt att resonera, och jag kan förstå det, inte någon anledning att stryka detta önskemål, utan man låter det gå fram i petita. I fakultetsberedningarna däremot sitter av fakulteterna valda fyra personer och dessutom en grupp högkvalificerade allmänna representanter, där kommer prioriteringsfrågorna in. Det är ingen tillfällighet att där sitter personer med stor erfarenhet från samhällligt arbete. Den ekonomiska erfarenheten tror jag kan betecknas som mycket hög, och dessa personer har uppgiften att se till samhället i stort, men de har ändå uppgiften, herr Wallmark, att hävda i detta fall speciellt universitetssektorns, den högre utbildningens och forskningens intressen. Universitetskanslern eller styrelsen kommer något närmare kanslihuset, och det blir där ett något hårdare och kyligare klimat. Kanslern var ju också nere vid ett 80-tal professurer.

Även vi i ecklesiastikdepartementet hävdar självfallet i första hand ganska hänsynslöst, vill jag påstå, utbildningens och forskningens intressen, men där är vi ännu närmare den oerhört kalla vind som är den ekonomiska realiteten, och sedan kommer den sista avvägningen inom regeringen. Det är så denna process går till. Det är inte något skämt, det är alltså inte något förklenande när jag talar om dessa önskelistor. Det är ingen strid, herr Wallmark, intet nedmejdande, det är inte två fientliga parter som här verkar.

Till sist vill jag säga att det är betydande, att om universiteten skulle få allt vad de begär t. ex. i år så måste vi stänga dem för att kunna mobilisera så många sakkunniga som behövs för yttranden om alla sökandena. Systemet fungerar alltså inte, om man ett ögonblick skulle ha den ambitionen att för-

Ang. högre utbildning och forskning
söka realisera vad universiteten själva begär!

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Bara ett par korta reflexioner.

Först vill jag säga att jag är helt medveten om att ecklesiastikministern i debatten inom regeringen inte utan framgång har lyckats hävda undervisningens intressen. Det ser vi av budgetperspektiven, och även den större anpart undervisningen tar i anspråk av den offentliga sektorns växande del av vår kaka visar att den blir någorlunda hyggligt tillgodosedd.

Jag vidhåller dock att de universitetsmyndigheter som har ansvaret för studenternas undervisning, såväl på den lägre som på den högre nivån, är de som vet vad som behövs för att klara uppgiften efter de givna spelreglerna. De följer spelreglerna, och de ställer krav. Man fyller emellertid på via forskningsråden, med hjälp av fonder m. m., och specialbefattningar inrättas. Forskningen blir alltså splittrad. Jag vill inte påstå att det är något fel; mitt inlägg skall inte tolkas på det viset.

Det är mycket möjligt att man efter en närmare diskussion kommer att finna att vi går rätt väg. Lärosätena måste dock få veta efter vilka regler de skall inrätta sig, exempelvis om professurer inte skall finnas i större omfattning än som erfordras för forskarhandledning, som ju är undervisning på högre nivå. Behöver vi professurer endast i den omfattningen? Behöver de som undervisar på den nivån forska för att så att säga kunna undervisa i forskningsmetodik, medan forskningen i övrigt skall skötas på andra vägar? Jag säger inte att det bör vara så, men det synes vara den väg vi håller på att vandra. Jag anser dock att vi först bör bestämma oss för vilken väg vi skall välja.

Ecklesiastikministern har i forskarutredningen lagt in så mycket av vad jag har tagit upp här att vi kanske inte

Anslag till humanistiska fakulteterna

behöver fortsätta denna del av diskussionen nu. Vi får väl hela detta problemkomplex analyserat och redovisat i höst. I så fall har jag varit litet för tidigt ute i det här ärendet, men det spelar ju mindre roll.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom det inte framställts något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, skulle jag kanske inte behöva ta till orda på denna punkt. Emellertid var det ett yttrande i herr Wallmarks första anförande som jag fäste mig vid. Om jag fattade honom rätt, yttrade han sig ungefär så, att det kan komma en tid, då majoriteten av riksdagens ledamöter är akademiker. Var det rätt uppfattat, måste jag fråga vännen Wallmark: Finns det verkligen anledning att skrämma svenska folket på det sättet?

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Punkten 7**Anslag till humanistiska fakulteterna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats fastställa personalförteckning för de humanistiska fakulteterna m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de humanistiska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 25 930 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 72) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv (II: 110),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist m. fl.* (I: 161) och den andra inom andra kammaren av herr *Regnéll* (II: 173),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkerlund m. fl.* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (II: 335),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 484),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 409) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 498),

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 336),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Rubin* och *Sjöholm* väckt motion (II: 493).

I motionerna I: 72 och II: 110 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att från och med budgetåret 1966/67 vid Göteborgs universitet inrätta en professur i etnografi, särskilt social antropologi, med professor Karl Gustav Izikowitz som förste innehavare samt att med anledning därav öka anslaget Göteborgs universitet: Avlöningar med därför erforderligt belopp, varvid dock hänsyn skulle tagas till de bidrag, som från vissa fonder vid Göteborgs universitet kunde ställas till förfogande.

I motionerna I: 409 och II: 498 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att en forskardocentur i arkeologi skulle inrättas vid universitetet i Umeå med

docent Hans Christiansson som förste innehavare.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 336, såvitt nu vore i fråga, besluta att inrätta en professur i indologi, särskilt nyindisk filologi, vid Stockholms universitet från och med budgetåret 1966/67;

II. att motionerna I: 272 och II: 335, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur vid Uppsala universitet i historia, särskilt modern politisk och social historia, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 493, i vad den avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur vid Lunds universitet i finsk-ugriska språk, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 72 och II: 110, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur vid Göteborgs universitet i etnografi, särskilt social antropologi, med professorn Karl Gustav Izikowitz som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 385 och II: 484, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 av ett ordinarie universitetslektorat vid Uppsala universitet i finska språket och litteraturen, icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 161 och II: 173, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 vid Lunds universitet av ett universitetslektorat i musikkforskning och en tjänst som lärare i musikteori, icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 409 och II: 498, i vad de avsåge inrättande vid Umeå universitet av en forskardocentur med docenten Hans Christiansson som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

Anslag till humanistiska fakulteterna

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 336, I: 272 och II: 335, II: 493, I: 72 och II: 110, I: 385 och II: 484, I: 161 och II: 173 samt I: 409 och II: 498, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för de humanistiska fakulteterna m. m.;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de humanistiska fakulteterna m. m., att tillämpas vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 25 930 000 kronor.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Utan att ta ställning till den tidigare debatten vill jag lägga några synpunkter på statsutskottets utlåtande nr 42, punkten 7, rörande de humanistiska fakulteterna. Utskottet har där bl. a. yttrat sig över motionerna I: 409 och II: 498, i vilka vi motionärer föreslår att riksdagen måtte besluta att en forskardocentur i arkeologi inrättas vid Umeå universitet med docent Hans Christiansson såsom förste innehavare. Utskottet har vidhållit sin fjolårsständpunkt att vederbörande forskningsråd är den instans som kan tänkas realisera förslaget. Det svaret är självfallet inte heller någon nyhet för vederbörande forskningsråd, som hitintills tydligen inte har ansett sig kunna ta något initiativ i detta ärende.

Motionärerna är också ytterst realistiska och vet att det är många som skall nagga på forskningsrådsanslagen, men jag kan ändå inte, herr talman, låta bli att peka på utskottets skrivning beträffande forskningsråden och deras verksamhet. I punkten 67 kan bl. a. läsas att framstegen på forskningens område är av stor betydelse för den eko-

Anslag till humanistiska fakulteterna

nomiska, sociala och kulturella utvecklingen i vårt land och att därför under de senaste åren kraftigt ökade resurser ställts till forskningsrådets förfogande. Detta betyder i årets budgetförslag en ökning av anslagen till forskningsråden med 15 procent, eller i pengar cirka 11 miljoner kronor, till sammanlagt cirka 81 miljoner kronor. Då är andra finansieringskällor av typ riksbanksfond, cancerfond etc. undantagna.

Såsom motionär kan jag då inte finna annat än att de ekonomiska betingelserna för forskningsrådets del åtminstone något har förbättrats, vilket borde tala för en positiv behandling av förslag som ansluter till av riksdagen beslutad utbyggnad av humanistiska fakulteten i Umeå, t. ex. förslaget om en forskartjänst i arekologi vid Umeå universitet. Utskottets i punkten 67 allmänt hållna argumentering då det gäller forskningsråden — att bristen på tillgänglig personal i vissa fall utgör ett hinder — kan ju inte gälla i detta fall, då här finns ett aktuellt namn, en forskare vilken såväl i fältarbete som i vetenskapliga skrifter har dokumenterat ett synnerligen stort intresse för övre Norrlands och Nordkalottens arkeologiska problem och därmed sammanhängande kulturhistoriska företeelser.

Trots den pågående forskarutredningen som det har talats om här tidigare i dag, finns det i detta sammanhang anledning att påminna om att av universitetens och högskolornas lärare, alltså även amanuenser och assistenter, har enligt uppgift två tredjedelar förordnats på 1—6 år — de flesta på ett år. Detta förhållande måste betyda en stor otrygghet för många forskare, för att inte tala om den förlust för vetenskaplig verksamhet som uppstår när vederbörande forskare efter t. ex. docenttjänstens utgång tvingas lämna forskningen för tryggare arbetsvillkor.

Det är också mot den bakgrunden som vi motionärer även i år har velat slå vakt om en forskartjänst i arkeologi vid Umeå universitet. Vi skulle djupt

beklaga om den forskare, som vi har föreslagit såsom förste innehavare av tjänsten i fråga, till följd av att tjänsten ej inrättas skulle komma att ge sin forskning en annan inriktning, som kanske inte längre skulle komma landets norra del till godo. Det är kanske helt förstäeligt om ett ungt universitet slår vakt om tillgängliga forskare.

Något har i alla fall hänt på arkeologfronten i norr. Den 2 november 1965 tillsattes av filosofiska fakulteten vid Umeå universitet en kommitté, som har i uppdrag att utarbeta förslag till anslagsaskanden för budgetåret 1967/68 samt femårsplan för den av riksdagen år 1965 beslutade humanistiska utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå. Denna kommitté har i en i dagarna i pressen offentliggjord PM bl. a. föreslagit att en professur i nordisk fornkunskap — särskilt nordskandinavisk arkeologi — skall inrättas fr. o. m. budgetåret 1969/70. Genom en sådan professur skulle såväl forskar- som undervisningssidan bli tillgodosedd och ävenså motionärernas intentioner beträffande bl. a. forskningens specialinriktning på nordskandinaviska problem.

Som motionär är det mig emellertid angeläget att understryka att jag betraktar förslaget om inrättande av forskardocentur som en praktisk lösning för i första hand tiden fram till år 1969. Det är självklart att vi med uppmärksamhet kommer att följa detta ärende. Jag vill understryka att vi återigen har fått en rekommendation, en vidarebefordran av motionen till vederbörande forskningsråd; det kan utläsas av statsutskottets skrivning.

I avslutning till den mera allmänna diskussionen kring högre utbildning och forskning — den har ju också förts här tidigare i dag — vill jag beträffande vårt yngsta universitet påminna om en aktuell problemställning. Det gäller frågan om en pedagogikprofessur. I denna fråga har såvitt jag kan förstå flera instanser — bl. a. statsutskottet i

sitt utlåtande nr 90 år 1965 — och även departementschefen uttalat sig positivt till inrättandet av en sådan professur. Men ingenting har hänt, och det kan möjligen betyda att man avvaktar propositionen med anledning av 1960 års lärarutbildningsakkunnigas betänkande.

För närvarande är situationen vid Umeå universitet den att där finns ungefär 180 pedagogikstuderande som läser för 1 betyg eller mer och cirka 130 för vilka ämnet ingår i lärarutbildningen. Det är alltså mer än 300 som studerar pedagogik. Det totala antalet studerande vid universitetet som helhet — inkluderande såväl de filosofiska och odontologiska som medicinska fakulteterna — utgör ungefär 2 000, varav alltså cirka 15 procent studerar pedagogik. Antalet studerande för 3 betyg i pedagogik var under höstterminen 1965 21 men är nu 36. Härtill kommer cirka 10 licentiander och doktorander för vilka undervisning för närvarande inte kan beredas.

Den enda ordinarie tjänst som finns inrättad är ett universitetslektorat. För att klara den nuvarande högstadieundervisningen har ämnet tilldelats »lösa» professorstimmar och helt nyligen under innevarande läsår ett extra universitetslektorat för högstadieundervisningen, ett s. k. högstadielektorat. Men universitetslektoraten var väl ändå från början avsedda för lågstadieundervisningen för att professorn härigenom skulle kunna avlastas den mera elementära undervisningen. Att nu även överlåta högstadieundervisningen åt en extra universitetslektor i ett ämne som saknar företrädare på professorsnivå förefaller vara en lösning som naturligtvis kan diskuteras.

Från och med höstterminen 1966 räknar Umeå med att ha cirka 15 licentiander och doktorander samt cirka ett fyrtiotal studerande för 3 betyg. Antalet »lösa» professorstimmar i pedagogik, som redan innevarande läsår utgör 380, kommer nästa läsår att bli över 550,

Anslag till humanistiska fakulteterna varav ungefär hälften för högstadieundervisning.

Det är alltså mycket angeläget att det inrättas helst två professurer, den ena med inriktning mot praktisk pedagogik, således i huvudsak för lågstadie-lärarytbildningen, och den andra med inriktning mot vanlig universitetspedagogik, med tanke på högstadieundervisningen i pedagogik och den forskning som anknyter därtill.

Behovet av två professurer överensstämmer också enligt uppgift helt med förhållandena vid andra lärosäten.

Jag har, herr talman, velat framlägga dessa synpunkter med hänsyn till att pedagogikprofessorerna kopplats ihop med den proposition om den framtida lärarutbildningen som har aviserats först till den 15 maj i år och som kan komma att skjutas till höstsessionen.

Läget i Umeå är alltså beträffande ämnet pedagogik mycket besvärligt dels med tanke på undervisningen och dels med tanke på planläggningen av utbyggnaden. Det hade varit önskvärt att en professur inrättats innan undervisningen hade kommit i gång, åtminstone innan det blivit aktuellt med högstadieundervisning, så att vederbörande hade kunnat organisera, planlägga, administrera och ordna för egna lärare samt kunnat ordna med lokaler, utrustning, anskaffning av materiel och apparater m. m. Nu är läget tyvärr sådant att professorerna i stället tycks komma något eller några år efter det att högstadieundervisningen satts i gång.

Jag har velat ta in dessa uppgifter i riksdagsprotokollet med adress till den det vederbör — planeringsmyndigheter etc. — i hopp om en så snar lösning som möjligt på en problemställning som vårt yngsta universitet nu brottas med. Tills vidare har jag intet yrkande, herr talman.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag skall inte anlägga några stora vyer på forskningen, inte

Anslag till humanistiska fakulteterna

ens gå så långt som fröken Stenberg — utan bara gå in på ett enda litet ärende.

Jag vill knyta några reflexioner till statsutskottets ganska lakoniska konstaterande att utskottet tillstyrkt att en professor i etnografi inrättas vid Sockholms universitet, men inte ansett sig böra förorda inrättande av mer än en professor i ämnet. Därför avstyrker utskottet en motion av mig, nr I: 72, om en professor i etnografi vid universitetet i Göteborg. Det framgår kanske inte tillräckligt tydligt i motionens slutkläm att det redan finns en professor i etnografi i Göteborg.

Det är en personlig professor som upprätthålls av professor Izikowitz och som är förenad med chefskapet för det kommunala museet. Därför har han för närvarande en tjänstgöringsskyldighet som är betydligt lägre än för en professor. Elevantalet växer emellertid och kräver alltmer tid och undervisning. Detta står i motionen även om det inte betonas i dess hemställan.

Utskottet har valt att inte förorda medel till honom, så att han kan ägna sig åt undervisningen. Detta har utskottet gjort, trots att det finns fonderade medel på mellan 16 000 och 18 000 kronor, som årligen står till förfogande. Kostnaderna för en professor skulle alltså, såvitt jag förstår, bli ungefär desamma som för ett lektorat.

Utskottets avstyrkande är beklagligt och något förvånande; beklagligt därför att professor Izikowitz förmodligen är den ende ledande etnografen, som representerar den moderna etnografien. Etnografien av den gamla typen sysslar närmast med vad man kan kalla historierekonstruktion, d. v. s. arbetar med studium av gamla föremål och dokument, medan den moderna etnografien sysslar med samhällssystemens omvandlingsprocess. Alla som har intresserat sig för u-landsproblematiken vet hur snabb och hur avgörande denna process är. Ofta gäller att förhindra att utvecklingen kommer in på fel bog, då civilisationerna eller kulturerna möts

— alltså främst vår västerländska civilisation och de gamla kulturerna.

Det är mest detta problemkomplex som undervisningen gäller i Göteborg och då kommer man samtidigt in på biståndsverksamheten. För att genomföra våra biståndsaktioner behöver vi utan tvekan moderna etnografer, som kan hjälpa till. Det är inte så få av professor Izikowitz' elever som SIDA har sänt ut att arbeta på fältet.

Utskottets ställningstagande är förvånande så till vida att man har frångått den prioritering som skett inom universitetskanslersämbetet. Det kommer ju, som tidigare sagts här, från universiteten långa önskelistor. På önskelistan från Göteborg har en fullständig professor för Izikowitz kommit mycket högt upp, och sedan har även universitetskanslersämbetet satt önskemålet högt på sin lista, alltså bland de professorer som ämbetet vill ha inrättade i år.

Förslaget om en professor i Stockholm har, såvitt jag kan finna, inte kommit från universitetskanslersämbetet, utan det fanns med i en utredning och kom fram efter det att ämbetet hade inlämnat sitt förslag. Universitetskanslersämbetet hade ändå mycket väl kunnat placera den göteborgska professuren över professuren i Stockholm. Därtill kommer dels att Göteborg i den moderna etnografien har förhållandevis gamla anor, dels att man har tillgång till en man, vars kompetens ifrågasattes av ingen.

Man skulle alltså kunna få en fullständig professor i Göteborg för en relativt liten utgift, men man har inte tagit hänsyn till den kalla vind som ecklesiastikministern nyss talade om utan valt att gå den dyra vägen. Det är möjligt att studenterna i Stockholm är glada över det, men studenterna i Göteborg — det är ett sextiotal som studerar för Izikowitz, därav många licentiander — beklagar desto mer denna utveckling.

Jag har, herr talman, intet yrkande, ty jag förstår att ärendet redan är avgjort.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till fru Segerstedt Wiberg vill jag säga att utskottet haft att granska en mycket lång lista på nya professorer från olika motionärers sida, och vi har inte haft någon som helst möjlighet att tillfredsställa alla dessa önskemål. Jag förstår mycket väl att fru Segerstedt Wiberg vill slå vakt om Göteborgs universitet. Det är inget fel i det; vi har erfarenheter från Lund och Umeå och andra håll också på denna punkt. Men med hänsyn till förhållandena på detta område har vi fullständigt enhälligt ansett att vi inte kan bifalla denna motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det var av hänsyn till enhälligheten som jag inte ställde något yrkande.

Jag förstår som motionär mycket väl att statsutskottet kanske inte kan ta så mycket hänsyn till motioner från olika håll. Man utgår ifrån att det är fråga om många lokala intressen. Men jag tycker att statsutskottet litet mer skulle ha uppmärksammat universitetskanslerns prioritering.

Denna professur fanns dock med på den förteckning som universitetskanslern lämnade med tanke på önskemål för året. Om jag inte är fel underrättad har universitetskanslern olika grupper — en mycket liten grupp som gäller angelägna professorer och en större grupp, som man kan tänka sig att låta vänta något år. Jag tyckte att man åtminstone hade på några rader kunnat motivera varför man inte tog hänsyn till kanslersämbetets önskan.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Får jag först till fru Segerstedt Wiberg säga att vi i avdelning-

Anslag till humanistiska fakulteterna en penetrerade dessa saker mycket noga. Det är inte på det sättet att vi utan intresse går förbi motionerna, utan tvärtom tar vi mycket noga reda på innehållet. Jag misstänker emellertid att Sveriges riksdag aldrig kommer i den ekonomiska situationen att den kan bifalla allt eller ens huvudparten av vad universitetskanslern föreslår. Han framlägger sina förslag på tjänstens vägnar, och det är inget fel med det. Sedan händer det emellanåt att man vid bedömningen i andra instanser måste gå ifrån den prioritering som han ansett vara riktig och ta ännu viktigare saker.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Jag skulle ha avstått från denna replik om inte herr Näsström hade påpekat att man tog ekonomiska hänsyn vid utskottets ställningstagande. Det hade varit mycket billigare att bifalla min motion än att tillsätta en professur i Stockholm, eftersom de nämnda medlen för ändamålet finns i Göteborg.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Att det finns en fondering som till någon del kan bidra till underhålls- och driftkostnaderna får inte ensamt vara avgörande. Man måste också lägga en mängd andra synpunkter på en sådan fråga.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det finns faktiskt ett annat skäl, som var avgörande för mig, nämligen utredningen om etnografiska museet i Stockholm.

Det är riktigt att petita med förslag om en professur för Izikowitz kom först, och sedan utredningen om etnografiska museet. Ett av de väsentligaste förslagen som där framlades var att föreståndarskapet för det nuvarande etnografiska museet och professuren skulle skiljas åt. Det fördes alltså fram förslag om en särskild professur vid

Anslag till samhällsvetenskapliga fakulteterna

Stockholms universitet. Det förslaget tillstyrktes av universitetskanslern. Vi hade alltså att välja; att inrätta en professur och därmed följa den utredning som riksdagen vid flera tillfällen begärt. Vi har många gånger diskuterat etnografiska museets, som man har sagt, sorgliga belägenhet, och det är det verkliga skälet för den prioritering jag har gjort.

Jag skulle föreställa mig att utskottet har resonerat på i stort sett samma sätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8 och 9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10**Anslag till samhällsvetenskapliga fakulteterna**

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 390, av herr Ernulf m. fl., och II: 466, av herr Carlshamre m. fl.,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för de samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 26 491 000 kronor;

II. att motionerna I: 384, av herrar Dahlberg och Lokander, och II: 468, av herrar Carlstein och Fagerlund, icke

mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 390 och II: 466 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en för universitetet och socialhögskolan i Umeå gemensam professur i rättsvetenskap, särskilt offentlig rätt, från och med budgetåret 1966/67.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär i fråga om inrättande av en professur i rättsvetenskap vid universitetet i Umeå skulle jag vilja säga ett par ord.

Professuren föreslås av motionärerna bli gemensam för universitetet och socialhögskolan i Umeå. Det har visat sig svårt att klara av den erforderliga undervisningen där med icke fast anställd personal — det är väl en sak som egentligen inte bestritts av utskottet. Detta är anledningen till att motionärerna föreslår en professur. Det är väl också klart att det, om Umeå skall kunna konkurrera med andra orter om akademiska lärarkrafter, är nödvändigt att man kan bjuda goda villkor. I detta fall tror jag det är erforderligt med en professur.

Utskottet hänvisar i sitt avstyrkande yttrande till pågående utredningar som kan tänkas ta upp frågan om professuren. Det är väl under sådana förhållanden utsiktslöst att föreslå bifall till motionärernas yrkande. Jag vill emellertid understryka angelägenheten av att denna fråga blir löst utan dröjsmål.

Det är av vikt att undervisningen vid universitetet och högskolan i Umeå i möjligaste mån blir likvärdig med den som bjuds de studerande vid andra akademiska läroanstalter. Jag behöver väl inte närmare utveckla önskvärdheten av att vi litet extra tänker på Umeå, så att inte universitetet där ställs i efterhand. Och här har vi ett beklagligt exempel på att Umeå inte kan erbjuda likvärdig undervisning.

Jag hoppas, herr talman, att de ut-

redningar som ntskottet hänvisar till inte i någon avsevärd mån skall försena frågans lösning utan att man skall behandla denna professur med den förtur som ärendet enligt min mening förtjänar.

Jag har velat framföra dessa anmärkningar, herr talman, men avstår från att ställa något yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 11

Anslag till medicinska fakulteterna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats sluta avtal med sjukvårdshuvudman angående en professur i geriatrik samt besluta om professurens förläggning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet förordats fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 57 417 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 54) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Arlov m. fl.* (II: 89),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Anslag till medicinska fakulteterna

Hjorth m. fl. (I: 55) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* (II: 51),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson och Lundström* (I: 159) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund och Ohlin* (II: 473),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Göran Karlsson och Palm* (I: 165) samt den andra inom andra kammaren av herr *Martinsson m. fl.* (II: 216),

dels en inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* väckt motion (I: 388),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 394) och den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg m. fl.* (II: 496),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m. fl.* (I: 410) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 471),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson m. fl.* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr *Sjönell m. fl.* (II: 494),

dels en inom andra kammaren av herr *Helén* väckt motion (II: 172),

dels ock en inom andra kammaren av fru *Sjövall* väckt motion (II: 222).

I motionerna I: 159 och II: 473 hade hemställts, att riksdagen måtte,

1. besluta inrätta tre professurer i geriatrik — i stället för en som regeringens föreslagit — i Stockholm, Göteborg respektive Uppsala budgetåret 1966/67,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att dels sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen i Stockholm, Göteborg och Uppsala rörande inrättandet av en professur i geriatrik på vardera orten, dels fastställa personalförteckning beträffande dessa professurer,

3. till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 un-

Anslag till medicinska fakulteterna

der åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 700 000 kronor förhöjt förslagsanslag av sammanlagt 58 117 000 kronor, samt

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg rörande dels ämnesinriktningen för de tre föreslagna professurerna och för ytterligare två, som borde inrättas så snart som möjligt i Lund respektive Umeå, dels frågan om ett sammanförande av de geriatriska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplenet.

I motionen I: 388 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att professuren i geriatrik skulle inrättas i enlighet med universitetskanslersämbetets förslag från och med budgetåret 1966/67 samt att anvisa härför erforderliga medel.

I motionerna I: 394 och II: 496 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att den centrala universitetsmyndigheten måtte givas i uppdrag att taga initiativ för att påskynda upprustningen av den reumatologiska undervisningen och forskningen i landet, i främsta rummet genom inrättande av kliniska professurer i ämnet vid de medicinska fakulteterna.

I motionerna I: 410 och II: 471 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta om inrättande av i första hand en professur och i andra hand en laboratur i gynekologisk radioterapi vid Umeå universitet med docent Olle Kjellgren som förste innehavare.

I motionen II: 172 hade hemställts,
A. att riksdagen måtte

1. besluta att från och med budgetåret 1966/67 inrätta dels en professur i geriatrik vid karolinska institutet i enlighet med det av universitetskanslersämbetet framlagda förslaget, dels ock, efter det godtagbart avtal slutits mellan staten och respektive sjukhus-

huvudmän i Uppsala och Göteborg, inrätta en professur i geriatrik vid ett-
vart av universiteterna i Uppsala och Göteborg med den ämnesinriktning som, sedan utredning härom verkställt av universitetskanslersämbetet, kunde befinnas lämplig,

2. under respektive anslag anvisa anslag till löner, utrustning och materiel för genomförande av de under 1 framställda förslagen,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning genom universitetskanslersämbetets försorg av frågan om sammanförande av de geriatriska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplenet,

B. — alternativt — att riksdagen måtte, därest riksdagen icke skulle bifalla det under 1 ovan framställda yrkandet utan allenast att en professur skulle komma till stånd från och med den 1 juli 1966, dels besluta, att denna professur skulle inrättas vid karolinska institutet i enlighet med det av universitetskanslersämbetet framlagda förslaget, dels ock anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 54 och II: 89, i vad de avsåge inrättande från och med budgetåret 1966/67 av en professur i anesthesiologi vid Lunds universitet med docenten Eric Nilsson som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 410 och II: 471, i vad de avsåge inrättande av i första hand en professur och i andra hand en laboratur i gynekologisk radioterapi vid Umeå universitet med docenten Olle Kjellgren som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionen II: 222, i vad den avsåge inrättande från och med den 1 juli 1966 av en professur i fortplantningsendokrinologi vid karolinska institutet med docenten Egon Diezfalusy

som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 55 och II: 51, i vad de avsåge inrättande av en laboratur i pediatrik, särskilt pediatrik neurologi, vid Uppsala universitet med docenten Bengt Hagberg som förste innehavare, icke måtte bifallas av riksdagen;

V. att motionerna I: 165 och II: 216, i vad de avsåge inrättande av en laboratur i perifer kärlkirurgi i Bo 1 vid karolinska institutet, icke måtte bifallas av riksdagen;

VI. att motionerna I: 412 och II: 494, i vad de avsåge omvandling från och med budgetåret 1966/67 av laboraturen i klinisk alkoholforskning vid karolinska institutet till professor i klinisk forskning rörande olika missbruksformer, icke måtte bifallas av riksdagen;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att från och med budgetåret 1966/67 skulle inrättas en professor i geriatrik;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om professurens förläggning i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits;

IX. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i förekommande fall med vederbörande sjukvårdshuvudman sluta avtal angående professor i geriatrik;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 54 och II: 89, I: 410 och II: 471, II: 222, I: 55 och II: 51, I: 165 och II: 216, I: 412 och II: 494, I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet

Anslag till medicinska fakulteterna

föreslagits fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m.;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 57 417 000 kronor;

XI. att motionerna I: 159 och II: 473, i vad de avsåge utredning om inrättande av professorer i geriatrik vid universiteten i Lund och Umeå samt därmed sammanhängande frågor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, i vad de avsåge utredning om en geriatrisk forskningsenhet på rikspanet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionerna I: 394 och II: 496 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att från och med budgetåret 1966/67 skulle inrättas tre professorer i geriatrik;

b) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen a — ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits; samt att utskottet bort under VIII och X hemställa,

Anslag till medicinska fakulteterna

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 388 ävensom med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att professurerna i geriatrik skulle förläggas till Stockholm, Göteborg och Uppsala;

X. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 159 och II: 473, I: 388 samt II: 172 och med avslag å motionerna I: 54 och II: 89, I: 410 och II: 471, II: 222, I: 55 och II: 51, I: 165 och II: 216 samt I: 412 och II: 494, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad reservanternas föreslagit fastställa personalförteckning för de medicinska fakulteterna m. m.;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för de medicinska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 58 117 000 kronor;

c) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka — därest reservationen a ej skulle bifallas — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172 ävensom med bifall till motionen I: 388, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att professuren i geriatrik skulle förläggas till karolinska institutet i enlighet med vad reservanternas föreslagit;

d) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som denna reservation visade, samt att

utskottet bort under XI hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 159 och II: 473, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrättande snarast möjligt av professorer i geriatrik även i Lund och Umeå; samt

e) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XII hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 159 och II: 473 samt II: 172, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om ett sammanförande av de geriatrikska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på riksplanel.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Tillåt mig först att uttala min överraskning över den, vad jag vill kalla, interpellationsdebatt som kom att inleda behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 42.

Herr statsrådet talade om att herr Wallmark tog ett djärvt steg. Jag skulle kanske kunna säga att han tydligen också var på väg mot nya djärva mål, som det ju har talats så flitigt om på sista tiden.

Jag skall emellertid inte blanda mig i denna interpellationsdebatt på annat sätt än att jag uttalar min förvåning över herr Wallmarks tankar på att man skulle dra en bred gräns mellan forskningen och undervisningen. Herr Wallmark konstaterade i inledningen till sitt första anförande att det finns studerande vid universitetet som aldrig sett sin professor. Jag fattade det så att herr Wallmark ansåg detta vara någonting mycket beklagligt, men skulle pro-

fessorerna stängas in i forskarnas elfenbenstorn, skulle det väl aldrig inträffa att de studerande fick någon kontakt med professorn.

Detta utlåtande är ju ett ganska stort paket, innehåller många olika saker och ting som tillsammans kostar mycket pengar. I själva verket är väl ändå ingen riktigt nöjd med paketet och dess innehåll. Jag föreställer mig att eklestiasitikministern inte är nöjd — han skulle säkert önskat ha mycket mer pengar till sitt förfogande för att tillgodose många angelägna önskemål. Vi som har suttit i andra avdelningen vid behandlingen av de här frågorna har inte heller haft någon anledning att vara speciellt nöjda med att vi tvingats vara så restriktiva. Och vi förstår mycket väl att motionärerna inte är nöjda; flera har ju redan varit uppe och vittnat och talat om att de hade väntat sig att bli mer tillmötesgående och nästan mer hövligt behandlade av avdelningen än vad de har blivit. Men det har ju, som sagt, varit ett bistert klimat både utanför detta hus och inom huset, och det har gällt för oss att försöka hålla igen så mycket som möjligt.

Jag tror att alla dessa tre parter som jag har räknat upp emellertid hoppas på bättre tider, då det skall vara tillfälle att bli mer tillmötesgående. Den som i går lyssnade till debatten om bostadsförsörjningen hörde kanske statsrådet Johansson tala om att det nu gällde att satsa så mycket som möjligt på näringslivets investeringar. Han räknade med att detta så småningom skulle ge en sådan utdelning att det skulle bli möjligt att ge mera pengar åt olika håll, och han nämnde då särskilt också skolans område. Jag beklagar bara att man inte tidigare satt i gång med att visa denna förståelse för företagsamheten. Hade man börjat med detta för några år sedan, hade vi kanske i dag varit i den situationen, att vi kunnat vara mer generösa än vi nu har kunnat vara.

Efter denna lilla utveckling skall jag

Anslag till medicinska fakulteterna

övergå till den reservation vid punkten 11 som gäller inrättande av tre professorer i geriatrik. Efter tre försök lyckades motionärerna 1964 förmå riksdagen att fatta ett beslut om inrättande av en professor i geriatrik. I årets statsverksproposition — alltså två år senare — föreligger nu förslag om inrättande av en professor, som enligt departementschefens mening bör benämnas professor i geriatrik och som skall ges en klinisk inriktning och förenas med befattning som överläkare vid en klinik med geriatriskt patientunderlag, varvid professuren i första hand skall förläggas till Uppsala. Att det här varit dröjsmål, kan vi ju förstå, ty det tar ju — det nämnde herr statsrådet nyss — sin tid från det att man har bestämt sig för en professor och till den dag då tjänsten kan tillsättas. Det är alltså inte något som helst klander, då jag konstaterar att detta förslag kommer två år efter det att riksdagen fattade sitt beslut.

Jag tycker att det viktiga här är att förslaget inte överensstämmer med vad universitetsmyndigheterna och utredningskommittén föreslagit. Universitetskanslern menade sålunda att en professor i geriatrik borde som en första etapp inrättas fr. o. m. budgetåret 1966/67 vid karolinska institutet med benämningen professor i geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi, och att man vid den fortsatta utbyggnaden borde beakta möjligheterna att sammanföra de olika forskargrupperna i en geriatrisk enhet på riksplanet. Även fakultetsberedningen anslöt sig till denna uppfattning om ämnesinriktningen och ansåg, att professuren borde förläggas till karolinska sjukhuset och att den kliniskt borde anslutas till sjukhuset och lokalmässigt förläggas till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut. Fakultetsberedningen framhöll vidare, att den geriatriska forskningen på grund av sin heterogena karaktär ej kan uppbyggas på tillfredsställande sätt genom en enda forskningsprofessor, som skall täcka hela det geriatriska fältet. Beredningen ut-

Anslag till medicinska fakulteterna

talade också att inga hinder mot utbyggnad förelåg, då såväl personella som lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning synes föreligga på flera håll i landet. Samtidigt konstaterar man att ett flertal viktiga forskningsområden är i stort behov av ett utökad stöd.

När vi reservanter har anslutit oss till motionerna, har vi alltså starkt stöd bakom oss i vårt förslag att riksdagen, utöver den tidigare beslutade professuren, skall inrätta ytterligare två professorer, och att de skall förläggas till Stockholm, Göteborg och Uppsala.

Ett ännu starkare skäl för att ta ytterligare ett par steg i fråga om denna forskning utgör befolkningsutvecklingen. Av beräkningar, publicerade i Sociala meddelanden 1965, framgår det att antalet åldringar ökar med 20 000—25 000 om året. Det innebär att det år 1967 finns 973 000 personer i detta land som är 67 år eller äldre. Det märkliga är att åldersgrupperna över 70 år väntas öka mest. De i åldersgrupperna 70—80 år väntas öka med 21 procent, de mellan 80 och 85 år med 28 procent och de som är över 85 år med 33 procent. Vad det betyder för åldringarna själva liksom och inte minst för samhället, med dess skyldigheter och möjligheter att hjälpa till på olika områden, måste vara alldeles uppenbart. Våra möjligheter till effektiva insatser i en sådan situation begränsas av vår otillräckliga kännedom om olika aspekter på åldrandet. Endast en utökad och intensifierad forskning kan ge oss de förutsättningar vid behov vid bedömandet av hur våra ansträngningar skall sättas in för att resultatet skall bli så gott och effektivt som möjligt.

Skulle reservation a, om inrättandet av ytterligare två professorer inte vinna kammarens bifall, så yrkar vi i reservation c att den redan beslutade professuren i geriatrisk, i enlighet med universitetskanslerns och fakultetsberedningens förslag, skall inrättas vid karolinska institutet och ges benämning-

en professor i geriatrisk, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. I reservationen d föreslås att riksdagen skall göra det uttalandet, att professorer i geriatrisk också skall inrättas i Lund och Umeå så snart det är möjligt. I reservationen e föreslås att — i enlighet med universitetskanslerns förslag — de geriatriska forskarinsatserna skall samlas i en forskningsenhet på rikspanet.

När vi tidigare har behandlat frågan om geriatriken har de som varit ovilliga att göra någonting på det här området som huvudargument mot tanken anfört att geriatriken omspannar ett så vitt område, att en enda professor bara skulle röra sig med en eller annan detalj och därför inte få någon större betydelse. Utan tvivel finns — eller rättare sagt fanns — fog för ett sådant resonemang, men vi menade att man fick börja med att ta ett steg för att över huvud taget komma någonstans. För två år sedan beslöt alltså riksdagen att börja med forskningen på det här vida fältet och i dag kan reservanterna åberopa samma argument som motståndarna tidigare hållit sig till. Det räcker inte med bara en professor, det har fakultetsberedningen slagit fast, liksom man konstaterat att det finns både personella och lokalmässiga resurser att inrätta ytterligare professorer. Därför skall man i det här fallet inte behöva råka ut för några större svårigheter, utan man skulle kunna gå direkt från ord till handling.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna vid punkten 11, betecknade a, b, c, d och e.

Fru HULTELL (h):

Herr talman! Under punkten 11 har även motionsparet I: 394 och II: 496 behandlats. I motionerna föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att den centrala universitetsmyndigheten ges i uppdrag att taga initiativ för att påskynda upprust-

ningen av den reumatologiska undervisningen och forskningen i landet, i främsta rummet genom inrättande av kliniska professurer i ämnet vid de medicinska fakulteterna.

Utskottet framhåller att det enligt gällande bestämmelser åvilar ifrågavarande myndighet att bl. a. följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov samt i fråga om utbildningen verka för att denna till innehåll och organisation fortlöpande utvecklas i takt med forskningens framsteg och anpassas efter samhällslivets krav. Enligt utskottet är det ej erforderligt med någon skrivelse i ämnet.

Som motionär vill jag understryka vikten av att universitetsmyndigheten verkligen påskyndar upprustningen av den reumatologiska undervisningen och forskningen. Vi har i dag icke någon klinisk professur i reumatologi vid någon av de medicinska fakulteterna. Den kanske viktigaste insatsen i kampen mot den s. k. primärkroniska ledgångsreumatismen är forskningen. Med hänsyn till sjukdomens tendens att leda till invaliditet — cirka 25 000 människor under 67 år är totalt invalidiserade — är den ett av våra största socialmedicinska problem. Årligen förloras 10—15 miljoner arbetsdagar på grund av reumatisk sjukdom. I produktionsbortfall och i direkta ekonomiska bidrag kostar denna sjukdom samhället stora summor.

Antalet reumatiker som är i behov av sjukhusvård uppskattas till cirka 30 000, och mot detta svarar i dag 1 200 vårdplatser på specialavdelningar för reumatiskt sjuka. Jag vill understryka att detta gäller specialavdelningar.

Vårdmöjligheterna för dessa sjuka måste förbättras. Erfarenheten visar också att det går att rehabilitera en stor procent av patienterna, men detta kräver samarbete mellan ett helt lag specialister.

En sjukdom som ledgångsreumatism innebär förutom kroppsligt lidande ofta personliga tragedier för patienten. Det

Anslag till medicinska fakulteterna

är uppenbart att vi måste öka våra insatser i kampen mot denna folksjukdom, och det är min förhoppning att initiativ snarast tages till upprustning av den reumatologiska forskningen och undervisningen och att vårdresurserna ökas för de reumatiskt sjuka.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det har betonats att vi har ett ekonomiskt brydsamt läge, vilket sätter sin starkt dämpande prägel på det område som vi här diskuterar. Även om herr Edenman, som herr Wallmark uttryckte det, väl har hävdat huvudtiteln gentemot finansministerns hårda hand, så inledde dock herr Wallmark med att tala om att vi hade en petitaansökan från universiteten på 313 professurer men inte fick mer än 13. Om den önskelista som herr Edenman talade om från universiteten kanske inte är så verklighetsbetonad, så har vi ändå ett universitetskanslersämbete som kommer med sina äskanden, och det har ju skett en ganska stark nedprutning i årets statsverksproposition under åttonde huvudtiteln av detta ämbetes krav.

Frågan om åldringsforskning har tagits upp från oppositionens sida flera gånger under senare år. Det är ett mycket väsentligt område för vår vetenskap, där man gör ansträngningar för att bereda våra åldringar hjälp. Jag vill säga att åldringsvården också ur andra synpunkter än den rent medicinska tyvärr lämnar mycket övrigt att önska. Vårt samhälle måste här vara mera initiativkraftigt än som hittills varit fallet.

I ämnet geriatrik har riksdagen äntligen, trots det socialdemokratiska motstånd som här rönts, beställt en professur. Statsrådet har effektuerat detta i årets statsverksproposition genom att föreslå en professur i geratrik.

Om det krav som rests i motioner av

Anslag till medicinska fakulteterna

bl. a. herr Hedlund och herr Ohlin om inrättande av tre professurer skulle man kanske kunna säga att aptiten växer väl snabbt, men vi menar att saken måste ses mot den bakgrunden att åldringsforskningen hittills har varit ganska försummad. Fog finns för att, som utredningen har föreslagit, inrätta en professur vid samtliga medicinska lärosäten. Fakultetsberedningen har även framhållit att den geriatriska forskningen på grund av sin heterogena karaktär ej tillfredsställande utbyggs med endast en professur. För att tillfredsställande täckning skall nås måste alltså en större utbyggnad ske. Den geriatriska forskningens betydelse accentueras även starkt av vår befolkningsutveckling med dess växande åldringsskaror.

Detta är i korthet, herr talman, några av reservanternas motiv. Vi har i reservationerna, såsom tidigare framhållits, föreslagit att tre professurer inrättas i detta ämne.

Jag får med det anförda, herr talman, yrka bifall till reservationerna a och b vid punkten 11.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Bara en kort kommentar till ännu en punkt på universitetens önskelista, nämligen förslaget i motionerna I: 410 och II: 471 att inrätta en professur eller laboratur i gynekologisk radioterapi vid Umeå universitet med docent Olle Kjellgren som förste innehavare.

Jag har såsom medmotionär i en fyrtio motion bara att beklaga att utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till den föreslagna tjänsten, som ju också har föreslagits av universitetskanslersämbetet i dess petita 1964/65. Det är ju dessutom i år som myndigheter, organisationer och enskilda samarbetar för krafttag till hjälp åt cancerforskningen. Ett viktigt led i detta arbete vore naturligtvis att till den klinik vid Umeå universitet, dit den gynekologiska radioterapien i övre Norrland sedan år

1962 är centraliserad, knyta en internationellt erkänd forskare och cancerterapeut. Att utskottet efter vad jag förstår delar de i motionerna framförda synpunkterna rörande betydelsen av ifrågavarande professur är ju i och för sig glädjande, i realistisk mening dock endast om tolkningen blir sådan att avvägningen inför kommande budgetår ger ett för motionerna och även för radioterapien gynnsammare resultat än årets avvägning och alltså leder till att en professur eller laboratur inrättas vid Umeå universitet med den i motionerna såsom förste innehavare av tjänsten föreslagna, välmeriterade docenten Olle Kjellgren.

Jag kan få tillägga att vårt yngsta universitet expanderar kraftigt och därför måste i sin fortsatta uppbyggnad kunna räkna med statsmakternas intresse och förståelse; detta för att kunna bli ett forsknings- och kulturcentrum av internationellt gott märke.

Jag har, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! På denna punkt har utskottet haft att handlägga en lång rad motioner, och jag vill från början säga ifrån att de allra flesta av dem — för att inte säga alla — har varit mycket väl underbyggda. Vi som står bakom utskottets utlåtande beklagar att vi i en del fall, på grund av kända förhållanden, inte har ansett oss kunna tillstyrka yrkandena.

När det gäller önskemålen om professurer i olika ämnen är utskottet fullt på det klara med önskvärdheten av att på en hel del områden gå fram i hastigare takt än vad som har varit möjligt. Under årens lopp har vi i utskottet dock fått en viss erfarenhet på det här området, och när t. ex. herr Thorsten Larsson beklagar att den nuvarande regeringen går fram så sakta kanske jag får erinra vissa av kammarens ledamöter om att vi i ett tidigare skede hade

en annan departementschef, men att vi även då måste gå fram med ganska stor försiktighet. Vad jag nu sagt innebär ingen som helst anmärkning mot denne hedersman, utan jag ville bara påminna om att vi i *varje* skede måste ha de ekonomiska och personella resurserna i åtanke när vi går att fatta våra beslut.

I detta fall har det yrkats inte bara en, utan tre professorer i samma ämne. Därmed kommer vi in på ett avsnitt som vi har att behandla så gott som varje år. Blir det en professur vid ett lärosäte, höjs genast röster för att det bör inrättas åtminstone två därutöver, ibland flera. Situationen är sådan, att utskottet inte kan tillstyrka alla dessa önskemål. Dessutom vill jag erinra om att i en rad fall har inte ens universitetskanslern framfört petitaönskemål. Vi förstår mycket väl att det finns intresse för många olika avsnitt, och detta intresse har visats även i utskottet. När nu mellanpartierna reserverat sig i det här fallet, kan jag inte annat än hänvisa till utskottets skrivning. Jag tror att utskottets majoritet med sakskalet har försökt bevisa varför den har ansett sig föranlåten att ta ställning på det sätt som skett.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag hade väntat att herr Näsström skulle förklara för mig hur det kommer sig att man mot alla sakkunniga — med stöd av bara en reserverant — har föreslagit att den nya professuren i geriatrik skall förläggas till Uppsala. Där råkar man ju ut för svårigheten att man måste ta upp förhandlingar med huvudmannen, vilket väl kommer att kosta rätt mycket pengar. Om man däremot hade följt de sakkunniga och förlagt den här professuren till karolinska sjukhuset i Stockholm, hade man ju sluppit sådana överläggningar, ty det sjukhuset är ju statens. På det sättet hade också lokalfrågan kunnat ordnas utan kostnad.

Anslag till medicinska fakulteterna

Det talas ju om att vi skall vara sparsamma. Om man hade följt den sparsamma linjen i det här fallet, hade man valt Stockholm. Jag är mycket intresserad av att få veta varför man valt Uppsala.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har egentligen inte något att tillägga utöver vad som ganska utförligt anförts under åttonde huvudtiteln.

Vad beträffar först ämnets inriktning tycker jag att det skulle vara mycket märkvärdigt, om jag fullständigt missuppfattat den starka riksdagsopinionen för två år sedan. Jag skriver i mitt anförande i propositionen, att enligt min uppfattning bör den mening råda som riksdagen uttryckte i samband med beslutet om professurens inrättande, nämligen att det skulle vara »en professur i geriatrik, framför allt med tanke på behandling och vård av åldringar».

Det var en oerhört stark opinion här i kammaren, som jag var mycket förvånad över. Professuren hade ju icke begärts av någon medicinsk fakultet, inte heller av universitetskanslern, utan detta är vad man skulle kunna kalla ett fint exempel på en spontan riksdagsopinion, en opinion från lekmän och inte minst från folk som arbetar praktiskt inom sjukvården, som tog hem spelet och helt enkelt beställde en professur i geriatrik med den inriktning som jag här har angivit.

Vi visste inte var den skulle förläggas. Vi visste egentligen inte vad geriatrik var. Och vi visste i varje fall inte hur ämnesområdet skulle avgränsas. Sedan kom denna utredning i kanslersämbetets regi.

Vad jag vände mig mot vid ställningstagandet i denna fråga var att jag inte kunde gå fram med en professur, så specialiserad som den som kanslersutredningen föreslog. Geriatriken berör ju, som det står i propositionen, ett flertal medicinska discipliner, främst

Anslag till medicinska fakulteterna

invärtes medicin, psykiatri och socialmedicin. Den borde ha en starkt klinisk förankring, medan däremot kanslersförslaget, om man ser närmare på det, innebar en professur i biokemi och fysiologi. Det är självfallet intressant att forska i åldrandets problematik, från fosterstadiet fram till döden, men det skulle förvåna mig mycket, herr talman, om någon av riksdagens ledamöter i dag lever i den uppfattningen, att det var den typen av forskning som man då önskade. Det är alltså riksdagens uttalade vilja på den här punkten som jag har försökt att tillgodose.

När det gäller förläggningsen till Uppsala vill jag framhålla, att frågan om att förlägga professuren till Stockholm vid karolinska institutet var knuten till uppfattningen att det skulle bli en professur med inriktning mot biokemi och fysiologi. När det sedan bestämdes att det skulle bli en rent klinisk professur gällde det att se sig omkring i landet för att finna en lämplig klinik och framför allt ett område med mycket väl utbyggd åldringsvård. Jag vågar påstå att dessa förutsättningar finns i Uppsala.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag vill framhålla att också det förslag som utredningen lade fram hade en klinisk förankring, eftersom professuren skulle vara knuten till karolinska institutets klinik. På den punkten kan jag inte förstå att det föreligger något hinder.

Med en sådan där obestämd formulering när det gäller professurens område — låt oss säga att det är sju eller åtta kompetenta sökande till professuren — blir det ju ett mycket omständ-

ligt sakkunnigförfarande. De sakkunniga kanske konstaterar att alla dessa sökande är kompetenta, var och en på sitt område, och då blir det ganska svårt att välja.

Jag var litet förvånad över att statsrådet talade så vackert om den spontana aktionen från riksdagens sida, när den fattade sitt beslut om den första professuren. Jag har i min hand protokollet från debatten den gången, och därav framgår det ganska tydligt att statsrådet inte alls var nöjd med den här professuren, som ju också kommit att få heta »riksdagens egen professur». Jag ber att få läsa upp vad statsrådet sade, utan att dra alltför våldsamma slutsatser av hans uttalande. Han yttrade: »Reservationen är nämligen så formulerad att man inte vet var professuren skulle förläggas. Får jag fria händer, kan jag inte motstå frestelsen att förlägga den till Uppsala.»

Det verkar som om den lede frestaren verkligen varit framme! Och det är kanske det som föranlett förläggningsen till Uppsala.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är onekligen alldeles riktigt att jag vid debatten för två år sedan var mycket tveksam, om det borde gå till på detta sätt när en professur inrättas. Vi är ju vana vid att sakkunniga instanser noggrant penetrerar förslagen och för fram dem, år efter år i vissa fall, och att allting är så att säga kartlagt, både ämnesinriktningen och — naturligtvis — förläggningsen.

I det här fallet var det tvärtom. Det var en spontan riksdagsaktion, och jag anser fortfarande att man knappast bör sätta i system att riksdagen »på fri hand» inrättar professorer. Den uppfattningen står jag fullständigt för.

Emellertid har riksdagen fattat sitt beslut, och då är inte mer att göra åt den saken. I varje fall bör man följa riksdagsbeslutet och inte försöka trola bort

det. Jag hade inte velat ta på mitt ansvar att komma till riksdagen och möta alla motionärer och andra förträdare för den spontant uttryckta meningen rörande den här professurens inriktning och lägga fram förslag om en professur, som egentligen är någonting helt annat — jag vågar påstå det — nämligen en teoretisk forskningsprofessur i biokemi och fysiologi med vad man kallar viss klinisk anknytning. Vari skulle den anknytningen bestå? Jo, i att denne forskare skulle ha tillgång till fyra eller fem platser på sjukhuset. Det skulle vara allt.

Många av de verkligt engagerade anföranden som hölls här för två år sedan var anknutna till själva vårdproblemet. Det finns ingen forskning i fråga om metodiken för hur vi skall ta hand om de gamla.

Det här med Uppsala får jag också stå för! Jag ville bara varna riksdagen för hur farligt det är att ge ett statsråd fria händer. I det här fallet tillkom också sakliga skäl, så jag känner mig inte särskilt belastad med dåligt samvete.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara nämna, att ett bifall till reservationen skulle innebära en ökning av statens utgifter i nuläget med 700 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Såvitt jag kan förstå har det förekommit en mycket grundlig utredning i denna fråga. Såväl fakultetsberedningen som universitetskanslersämbetet har yttrat sig. Man kan väl ändå inte påstå att dessa instanser är så osakkunniga på detta område, att de skulle föreslå en sak som enligt statsrådets skildring verkade närmast meningslös.

Det var väl inte heller riksdagens mening att vi skulle få en överläkartjänst, i anslutning till vilken skulle

Anslag till medicinska fakulteterna förekomma forskning i en mindre utsträckning.

I denna fråga kan vi tydligen inte komma överens. Här står uppfattning mot uppfattning, och jag förbehåller mig att ha min.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. VII, därefter särskilt i fråga om mom. VIII och X, vidare särskilt rörande envar av mom. XI och XII samt slutligen särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om *mom. VII*, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 11 mom. VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en

Anslag till odontologiska fakulteterna

början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 36.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *mom. VIII och X*, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; samt

3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innehölls i reservationen c av herr Axel Andersson m. fl.

Emellertid, fortsatte herr andre vice talmannen, torde yrkandet under 2:o) hava fallit genom kammarens redan fattade beslut.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes i enlighet med de rörande *mom. XI* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes enligt de avseende *mom. XII* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten anförda, med e betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet *i övrigt* hemställt i denna punkt.

Punkten 12**Anslag till odontologiska fakulteterna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats fastställa personalförteckning för de odontologiska fakulteterna m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för de odontologiska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 19 539 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 167) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 218) i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om ytterligare utbildning av tandläkare snarast måtte föreläggas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström* (I: 400) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* (II: 491), i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta att från och med budgetåret 1966/67 inrätta professurer i parodontologi vid karolinska institutet i

Stockholm samt vid universiteten i Lund och Umeå;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* väckt motion (II: 352).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 400 och II: 491,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för de odontologiska fakulteterna m. m.;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de odontologiska fakulteterna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 19 539 000 kronor;

II. att motionerna I: 167 och II: 218 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 352 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Statsutskottets har i denna punkt avvisat motionsparet 167 i första kammaren och 218 i andra kammaren bl. a. med hänvisning till Kungl. Maj:ts skrivelse till universitetskanslersämbetet den 21 januari i år. I den skrivelsen sägs, att en utbyggnad av den odontologiska utbildningen i Stockholm skall ske i anslutning till det planerade undervisningssjukhuset i Huddinge.

Detta är utmärkt, under förutsättning att Huddingesjukhuset verkligen kommer till stånd inom rimlig tid. Med tanke på de restriktioner som nu gäller beträffande lasarettbyggnader måste man emellertid hysa allvarliga farhågor för en mycket lång väntan. Jag skulle därför vilja rikta den frågan till utskottets talesman, om han kan lämna

Anslag till odontologiska fakulteterna någon upplysning rörande när utbyggnaden kan bli av.

I en motion av mig och i andra kammaren av herr *Nihlfors* har föreslagits professorer i parodontologi vid karolinska institutet samt universiteten i Lund och Umeå. Motionen har avstyrkts av utskottet. Samtidigt som jag beklagar detta kan jag dock till nöds förstå, att utskottet haft motvilja mot att på ett bräde tillstyrka tre nya professorer, när det numera förefaller troligt att det aktualiserade spörsmålet åtminstone i viss utsträckning kommer att på vanlig väg lösas inom kort.

Men härom framgår ingenting i utskottets motivering. I utlåtandet hänvisar utskottet till vad som sades i fjol. Vad det var får man inte reda på i handlingarna, men om man gör sig besväret att se efter i fjolårets utskottsutlåtande, finner man att utskottet då helt delade motionärernas önskemål och hoppades att universitetskanslersämbetet skulle ta ett initiativ. Något sådant initiativ har emellertid inte tagits, och det har varit skälet till denna motion.

Nu är förutsättningarna inte längre desamma som i fjol. Det är fullt klart att kompetenta sökande till professorerna finns. Kostnadsökningen är relativt obetydlig, eftersom de befintliga laboratorstjänsterna skulle dras in när professorerna inrättas, och undervisningen är redan i gång på samtliga platser. Men inte ett ord om detta sägs i utskottets utlåtande. Jag beklagar det, eftersom närmare uppgifter skulle ge en helt annan bild av frågan.

Motionärerna snoppas av med meningen, att det i första hand bör ankomma på vederbörande universitetsmyndigheter att väga frågan om inrättande av dessa professorer mot andra angelägna önskemål. Tillåt mig, herr talman, uttala min förvåning över den underdånighet gentemot ett centralt ämbetsverk, som talar ur denna liksom ur åtskilliga andra utskottsskrivningar. Det innebär samtidigt en illa dold nonchalans inte bara mot den enskilde

Anslag till odontologiska fakulteterna

riksdagsman, som vågar ha en annan mening, utan även mot riksdagen själv, vilket jag anser bör noteras.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 71, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 86, angående försäljning av viss staten tillhörig mark, m. m.;

nr 87, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 88, med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1966/67 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London;

bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående förfarandet vid nedsättning av stämpelskatt på in-teckning i fast egendom;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om eds ersättande med försäkran på heder och samvete; samt

nr 22, i anledning av väckta motioner om obligatoriskt stöldskydd på bilar; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

nr 36, i anledning av väckta motioner angående krigsförsäkringen för sjömän; samt

nr 37, i anledning av väckt motion om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

dels

nr 674, av herr *Andersson, Carl Albert, m. fl.*,

nr 675, av herr *Bengtson m. fl.*,

nr 676, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 677, av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg*,

nr 678, av herr *Lundström m. fl.*, samt

nr 679, av herr *Wanhainen m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.,

dels ock nr 680, av herr *Dahlberg* och herr *Larsson, Lars*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Torsdagen den 31 mars eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 13 och 14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Om bibehållande av professuren i fotografi vid tekniska högskolan i Stockholm

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 164, av fru Hultell och herr Stefanson, samt II: 213, av herr Hamrin i Kalmar m. fl.,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits vidtagna de åtgärder som erfordrades för intagning av norska studerande vid tekniska högskolan i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits fastställa personalförteckning för de tekniska fakulteterna;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de tekniska fakulteterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

d) till Tekniska fakulteterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa

ett förslagsanslag av 67 354 000 kronor, varav 677 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motionerna I: 164 och II: 213 hade anhållits, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta att bibehålla professuren i fotografi vid tekniska högskolan i Stockholm.

Reservation hade avgivits av herrarna *Per Jacobsson, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 164 och II: 213,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits, vidtagna de åtgärder, som erfordrades för intagning av norska studerande vid tekniska högskolan i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet och av reservanterna föreslagits fastställa personalförteckning för de tekniska fakulteterna;

c) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för de tekniska fakulteterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

d) till Tekniska fakulteterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 67 414 000 kronor, varav 677 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Det gäller här frågan om bibehållande av en professur i fotografi vid tekniska högskolan i Stock-

Om ökat stöd till studenthälsovård

holm. Av både motioner och utskottsutlåtande framgår att fotografien numera har ett mycket stort användningsområde i skilda avseenden. Man behöver bara peka på sådana områden som röntgenfotografien, reproduktionstekniken och kartläggningens verksamhet. Det är också så att fotografien inom den tekniska forskningen, inom astronomin, inom rymdforskningen och andra vetenskapsgrenar har kommit att inta en mycket framträdande plats. Man kan även peka på att såväl näringslivet som den statliga förvaltningen i allt större omfattning tagit fotografien i sin tjänst.

I detta fall är det inte fråga om inrättande av en ny tjänst, utan det är här fråga om att bibehålla en tjänst som inrättades redan 1947 vid tekniska högskolan i Stockholm. Det förtjänar också påpekas att denna professur är den enda i sitt slag i Skandinavien och för övrigt i hela norra Europa. Den forskningsverksamhet som bedrivs i andra länder på detta område, exempelvis i Tyskland, England och Amerika, är i betydande omfattning knuten till tillverkare och andra kommersiella företag inom denna bransch.

Vi reservanter tror att det är av stor betydelse att vi har en fri forskning på detta område och en högklassig undervisning på högskolenivå i detta ämne, som ju uppenbarligen spelar så stor roll på många av samhällslivets områden och som säkerligen kommer att spela ännu större roll i fortsättningen. Även om tillgången till kompetenta sökande till befattningen för närvarande är begränsad — denna tjänst har varit vakant sedan 1960 — finns det väl anledning att tro att om professuren bibehålles skall det också kunna stimulera personer som ägnar sig åt forskning på detta område att kvalificera sig för tjänsten och bli kompetenta för denna arbetsuppgift.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Såsom här framhållits har den professurtjänst det gäller varit vakant sedan 1960. Sektionen för teknisk fysik vid tekniska högskolan i Stockholm har ansett att professuren i fotografi kan indragas under förutsättning att för utbildningen i ämnet inrättas ett universitetslektorat. Detta har både departementschefen och utskottsmajoriteten ansett. Ett bifall till reservationen skulle dessutom innebära en anslagsökning med 60 000 kronor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Om ökat stöd till studenthälsovård

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 188 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Blomquist* och *Edström* (I: 160) samt den andra inom andra kammaren av herr *Regnéll* (II: 220), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta om en ökning av medelsanvisningen till studenthälsovård vid universitetet i Lund med 32 244 kronor samt sålunda till Förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 210 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 497), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta att vid universitetet i Stockholm inrätta en idrottslärtjänst för manliga studenter i Ae 20, vid universitetet i Uppsala inrätta en kanslibiträdetsjänst i Ae 7 med halvtidstjänstgöring vid gymnastik- och idrottsinstitutionen, vid universitetet i Lund inrätta en kanslibiträdetsjänst i Ae 7 med halvtidstjänstgöring vid inrättningen för gymnastik och idrott, vid respektive universitetet i Lund, Stockholm och Göteborg inrätta en idrottslärtjänst för manliga studenter i Ae 20 med indragning av motsvarande arvodesbefattningar, vid universitetet i Umeå inrätta en idrottslärtjänst i Ae 20 med halvtidstjänstgöring i stället för föreslagen arvodesbefattning, vid respektive universitetet i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm inrätta en idrottslärtjänst för kvinnliga studenter i Ae 20 med indragning av motsvarande arvodesbefattning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 160 och II: 220 samt I: 406 och II: 497, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga,

Om ökat stöd till studenthälsovård

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 188 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhalla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 160 och II: 220,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Förvaltningarna m. m. vid universitetet och vissa högskolor: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 13 235 000 kronor.

Om ökat stöd till studenthälsovård

Herr andre vice talmannen yttrade, att överläggningen vid förevarande punkt jämväl finge omfatta punkten 29 i detta utlåtande; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda punkt skulle dock framställas först sedan den samma föredragits.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! För kort tid sedan hade vi en debatt här i kammaren om idrottsanslagen. I det sammanhanget nämndes att de av kammarens ledamöter från de olika partierna som var mest intresserade av idrott hade träffats och diskuterat saken. Man hade kommit underfund med att studentidrotten var det man främst måste satsa på. Det föreligger också fyrpartimotioner om höjt anslag till studenthälsovård och studentidrott.

För ett par veckor sedan visade TV ett program från Mexiko. Det var mycket intressant, inte minst därför att det gav en inblick i den högre utbildningen i Mexiko. Bl. a. visades hur det var ordnat med idrotten bland de studerande vid universiteten. Man nästan skämdes vid en jämförelse mellan Mexikos insatser på detta område med de insatser vi gör i vårt land.

Även om kammaren — jag höll på att säga mot förmodan — skulle bifalla reservanternas förslag, tror jag inte att vi skulle komma upp till en tiondel av vad Mexiko offrar för att hålla studenterna vid fysiskt god hälsa och därmed också öka deras möjligheter att tillgodogöra sig den teoretiska undervisningen. Reservanterna har ändå nöjt sig med ett verkligt blygsamt förslag. Det är inte fråga om mer än att inrätta en idrottsläartjänst för manliga studenter i Stockholm och en kanslibiträdestjänst med halvtidstjänstgöring vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen med dess blygsamma begäran.

När jag ändå har ordet tar jag mig också friheten att tala om reservationen

vid punkt 29 som gäller de kvinnliga studenterna. Där är det sannerligen inte bättre ställt, snarare tvärtom. Reservanterna har nöjt sig med att yrka ett anslag på 60 000 kronor för timarvodering av motionsledare för kvinnliga studenter.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag kan inleda med att helt instämma i vad föregående talare anfört. Det här ämnet är emellertid enligt min och mångas uppfattning så viktigt att det finns all anledning att dröja vid det.

Även jag vill erinra om den diskussion vi hade för någon vecka sedan beträffande idrottsanslaget under handelsdepartementets huvudtitel. Jag nämnde vid det tillfället att den största bristen när det gäller statens stöd till vår idrott föreligger just beträffande våra studerande vid universitet och högskolor och att initiativ därför tagits till den fyrpartimotion i ärendet, som nu behandlas.

För närvarande är situationen den att det finns för våra manliga studenter i Uppsala två, i Lund två, i Göteborg en och i Stockholm en idrottslärare. För de kvinnliga studenterna finns i Uppsala en halv, i Lund 3/8 samt i Göteborg och Stockholm vardera en halv idrottslärare. Tillhoppa gör det 7 7/8 lärarkrafter. Kungl. Maj:ts förslag innebär endast den förändringen att för kvinnliga studenter lärarkraften i Lund ökas med 1/8 och i Umeå tillkommer en halv lärarkraft för de manliga studenterna.

Följaktligen skulle vi enligt propositionen fr. o. m. den 1 juli 1966 ha 8 1/2 idrottslärare på över 70 000 studenter.

Vi har, som här nämnts, i motionerna i första hand föreslagit att de hittillsvarande halvtidstjänsterna för kvinnlig idrott skulle förvandlas till heltidstjänster och att i Göteborg och Stockholm skulle tillkomma en respektive två tjänster för manlig idrott. Vårt förslag innefattar vad som just nu bedömts

som mest angeläget. Vid tidigare tillfällen har man räknat med en idrottslärlartjänst på 3 000 studerande. Med hänsyn till det stigande idrottsintresset menar emellertid Sveriges akademikers idrottsförbund att man nu bör räkna med en idrottslärlartjänst på högst 2 000 studerande. För närvarande har vi en lärarkraft på ungefär 9 000 studenter. Som jämförelse kan nämnas inte bara vad vi nyss hörde om Mexiko, utan att man i Bulgarien har 130 idrottslärare på 79 000 studenter. Det gör ungefär en lärare på 600 studenter.

Vidare har vi i motionerna föreslagit att man — för att avlasta idrottslärlarnas rutinarbete och ge dem möjlighet att ägna sig åt sin huvudsakliga uppgift — skulle inrätta halvtidstjänster för skrivbiträden. I detta sammanhang bör man också erinra om idrottslärlarnas nuvarande anställningsvillkor. Dessa är inte tillfredsställande. Av de åtta nuvarande tjänsterna är för närvarande endast två ordinarie och de övriga arvodesbefattningar. Det har från akademiskernas idrottsförbund framhållits att detta är rätt omotiverat, då behovet av idrottslärare är uppenbart och idrottslärare funnits i Stockholm och Göteborg sedan 1947 och vid våra äldsta universitet i Lund och Uppsala sedan 1600-talet.

Våra idrottslärare är som regel gymnastikdirektörer. I framtiden hoppas man kunna få speciellt utbildade idrottslärare, utexaminerade från gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm enligt det förslag för idrottslärlarutbildning som återfinns i proposition nr 50 som vi får att behandla här i kammaren senare i vår.

På längre sikt borde man för övrigt kunna räkna med att i våra universitetsstäder ha speciallärare i våra större idrottsgrenar, exempelvis friidrott och simning.

Intresset för idrottsutövning är bland studenterna stort, med bättre resurser skulle ett ökat intresse utan tvivel bli resultatet.

Om ökat stöd till studenthälsovård

Ansvar för idrottslärlarutbildningen måste givetvis falla på staten. Däremot råder det tydligen oklarhet om vem som skall ha ansvaret för att erforderliga idrottslokaler, idrotts- och simhallar, står till förfogande vid våra universitet och högskolor. Det är i hög grad önskvärt att man klarar upp detta och fastställer vem som har ansvaret. Vem det än är så är det nödvändigt, det vill jag understryka med skärpa, att man i god tid planerar erforderliga lokaler. Det gäller samtliga våra universitetsstäder, inklusive filialorterna i Linköping, Örebro, Växjö och Karlstad.

I tidigare debatter i det här ämnet har jag i denna kammare erinrat om att man vid planeringen av det nya universitetet vid Frescati helt hade förbiset behovet av en idrottsanläggning. Nu ingår enligt uppgift planeringen av en sådan i de övriga studiesociala åtgärder som berör detta universitet.

Det är en allmän uppfattning i akademiska kretsar att det är bättre sörjt för den akademiska ungdomens fysiska fostran i andra kulturländer. Jämförelser med exempelvis Västtyskland, Frankrike och Italien utfaller inte till vår fördel. Här har tidigare nämnts Mexiko. Där befinner man sig tydligen i dubbel bemärkelse på hög nivå i detta avseende.

En företagen undersökning bland vissa studenter har visat att konditionen hos dem är mycket otillfredsställande. Då jag vet att en senare talare kommer att beröra den speciella undersökning härvidlag som har företagits vid universitetet i Lund skall jag inte närmare gå in på denna fråga. Jag vill endast understryka hur utomordentligt angeläget det är att de studerande vid våra universitet, som från sin tidigare skolgång är vana vid gymnastik och idrott, verkligen beredes tillfälle att under sina universitetsår få fortsätta utövandet härav till fromma för både studierna och hälsan.

Jag vill också i sammanhanget erinra om att riksidrottsförbundet vid uppre-

Om ökat stöd till studenthälsovård

pade tillfällen, senast vid höstens riksidrottsmöte, livligt debatterat de allvarliga brister som vidlåder vår studentidrott och påtalat statsmakternas stora ansvar på denna punkt. Det bör understrykas, att det när det gäller studentidrott inte är fråga om någon stjärnidrott utan i första hand motionsidrott.

Statsutskottet anför nu i sitt utlåtande att även studentidrotten är att hänföra till de indirekta studiesociala åtgärder som för närvarande utredes. I avvaktan på resultatet av utredningen anser sig utskottet icke kunna tillstyrka yrkandena i motionerna i vad de avser inrättandet av nya tjänster och omvandling av nuvarande arvodestjänster för studentidrotten.

Då behovet av en förstärkning på ifrågavarande område är uppenbart och då det är otänkbart att en utredning skulle visa att ifrågavarande tjänster vore överflödiga, finns enligt min mening ingen anledning att avvakta någon utredning. I likhet med reservanterna anser jag att riksdagen därför bör bifalla motionerna på sätt reservanterna föreslagit. Ifrågavarande förslag innebär nämligen enligt mitt förmenande ett minimum av den förstärkning som nu erfordras.

Inom studentvärlden råder för övrigt enligt uppgift tveksamhet huruvida den studiesociala utredningen alltjämt har studentidrotten till behandling. Då vi har glädjen att se statsrådet närvarande i kammaren, vore jag tacksam för en uppgift om hur härmed verkligen förhåller sig. Om utredningen har att handlägga även studentidrotten, vore det önskvärt med en uppgift om när utredningens förslag kan emotses. Jag tycker att frågan om antalet lärare för gymnastik och idrott vid våra universitet och högskolor inte är en större fråga än att man på denna punkt snabbt skulle kunna redovisa utredningens resultat. Att år efter år hänvisa till en utredning är inte tillfredsställande.

Herr talman! Jag vill under åbero-

pande av det anförda hemställa om bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

I likhet med föregående talare kanske jag får säga några ord även beträffande reservationen vid punkten 29. Vi motionärer har där föreslagit en höjning med 60 000 kronor av anslaget till studenthälsovård och studentidrott. I motionerna har vi erinrat om den allt större efterfrågan på motionsgymnastik främst bland de kvinnliga studenterna. Vi har därvid anvisat möjligheten att genom en uppräknig av detta anslag möjliggöra en timarvodering av motionsledare för kvinnliga studerande. Utskottet har emellertid avvisat denna tanke och bl. a. framhållit att vår timarvodering inte återfinns i universitetskanslersämbetets anslagsäskanden för budgetåret 1966/67. Formellt har utskottet rätt, men det bör då erinras om att universitetskanslersämbetet för sin del har föreslagit inrättande av tjänster, något som givetvis skulle ställa sig mer kostnadskrävande. Den av oss anvisade billigare lösningen synes kunna accepteras såsom ett provisorium. Även på denna punkt hänvisar utskottet till pågående utredning. Enligt vad jag tidigare har anført beträffande det trängande behovet av en omedelbar förstärkning av studentidrottens resurser bör emellertid inte heller här någon utredning avvaktas.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det är väl nästan tillräckligt ordat om motionerna och reservationerna i dessa frågor. Jag skall därför inskränka mig till att bara säga ett par ord.

I utskottets motivering sägs att en utredning pågår, och tills den har blivit färdig får alltså studenterna nöja sig med det antal lärare och de förhållanden i övrigt som vi här har hört vältaligt redogöras för från denna talarstol. Kan det vara skäl att avslå en så rimlig begäran som reservationskravet

utgör? Jag bara ställer den frågan. Skulle en utredning verkligen kunna komma till det resultatet att kräva ytterligare stöd åt studentidrotten, vore den utökning och den planering som ett bifall till reservationen skulle medföra inte någon större riksolycka.

Sak samma kan man säga om den motionsgymnastik för kvinnliga studerande som också de andra talarna har varit inne på. Det rör sig om en ökning på 60 000 kronor. Jag måste säga att det egentligen är en god investering i studenternas fysiska hälsa. Studierna kostar så mycket för både samhället och den enskilde, att vi samtidigt måste se till att även den fysiska fostran och spänsten finns där. Herr Schött talade om studenternas kondition. Jag såg emellertid en tidningsuppgift om att studenternas fysiska kondition inte skulle vara bättre än en femtioårings. Jag vet inte om uppgiften är riktig, men skulle den vara det, så är ju det fysiska tillståndet skrämmande. Ett bifall till reservationen skulle medföra en temporär förstärkning av studenternas idrott och gymnastik, och man hoppas att stödet sedan kommer att utökas väsentligt, när utredningsförslaget blir färdigt.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen och, när punkten 29 kommer upp till behandling, bifall även till den därvid fogade reservationen.

Herr **BLOMQUIST** (h):

Herr talman! Jag har också några synpunkter att anföra angående utskottets utlåtande på punkterna 17 och 29, men innan jag går in på dem vill jag säga ett par ord i anledning av utskottets avstyrkande av motionerna I: 160 och II: 220 med förslag om att med ett anslag på i runt tal 32 000 kronor säkra socialkuratorstjänsten vid Lunds studentkår. Utskottet hänvisar till den utredning som är i gång, och därmed åsyftas, enligt vad jag förstår,

Om ökat stöd till studenthälsovård den s. k. indirekta studiesociala gruppen inom ecklesiastikdepartementet.

Denna grupp har fått tre områden att syssla med, nämligen studenthemsvården, studentidrotten och studentfamiljernas problem. Om jag inte minns fel, tillsattes denna grupp i början av 1964, och den har alltså arbetat i drygt två år.

Det torde väl råda allmän enighet om att ur studieeffektivitetens synpunkt är det synnerligen viktigt att studenthälsovårdsorganisationen vid våra olika kårorter snabbt byggs ut. I den organisationen är bl. a. socialkuratorns uppgift ofrånkomlig. Jag tror att det vore mycket värdefullt om utskottet, som vid behandlingen av punkt 17 väl har haft kontakt med arbetsgruppen inom departementet, genom sin talesman här i kammaren ville meddela ungefär när man kan vänta något resultat av gruppens överväganden angående studenthälsovården.

Studieeffektiviteten är väl med i bilden också när man diskuterar ökat stöd åt studentidrotten, d. v. s. motionsidrotten bland studenter, som det riktigare bör heta. Herr Larsson berättade att han funnit alamerande uppgifter i en tidning. Jag tror att han åsyftar den undersökning av lundastudenternas intresse för motion och idrott samt om deras kondition som verkställdes i höstas av fysiologiska och sociologiska institutionerna. Man kunde därvid påvisa att cirka 43 procent av studenterna har mycket dålig eller dålig kondition. Vidare framgick det att var femtonde lundastudent har — inte en femtioårings, som herr Larsson ville minnas, utan en sextioårings arbetskapacitet. Man visade att för vissa av de undersökta var pulsen vid liggande ställning 80, och när vederbörande reste sig stegrades pulsen 50 enheter!

Konklusionen blir att studenter med sådan kondition får mycket svårt att orka med t. ex. en operation, om de är medicinare, eller en laboration, om de är naturvetare. De har nämligen inte ork att stå så länge som det kan krä-

Om ökat stöd till studenthälsovård

vas. Efter avsevärt kortare tidrymd än en timme råkar de ut för svettning och svindelkänslor. Slutsatserna ger sig själva. Vi vet av resultatet från vetenskapliga undersökningar i olika länder — herr Schött var inne på det — att det finns ett påvisbart samband mellan dålig kondition och dåliga studie-resultat. Att här behövs en ordentlig satsning från statsmakternas sida är uppenbart, om inte annat så ur den omhuldade effektivitetssynpunkten. Därför är det yrkande som återfinns i reservationen vid punkterna 17 och 29 ett minimum för vad vi i dag kan göra.

I det här sammanhanget vill jag bara betona vikten av att man ser frågan om studentidrotten i hela dess vidd, och därmed menar jag att vid sidan av personell och administrativ upprustning måste också en stark satsning ske när det gäller anläggningar av olika slag.

Det har ibland sagts att det kommer an på de olika studentstäderna att lösa anläggningsproblemen, och man har vidare framhållit att studentidrotten inte bör isoleras från den övriga idrotten. Denna samsyn synes mig vara teoretiskt alldeles riktig, men praktiskt är den ogenomförbar. Vi har i Lund gjort en förfrågan hos samtliga till Riksidrottsförbundet anslutna föreningar om de kunde ta emot studenter i sina led. Det genomgående svaret var att de inte hade några som helst resurser till detta. Det kan man förstå, ty det rör sig ju inte om tävlingsidrott utan om motionsidrott. Därför måste man gå andra vägar som kräver en uppläggning inom studentkårerna själva med egen personal och egna anläggningar, anläggningar som statsmakterna får ordna, precis som man tvingats lösa andra lokalproblem för studenter i universitetsstäderna. Dessa har som vi vet fått åta sig tillräckliga investeringskostnader i samband med den högre utbildningens utbyggnad.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det har ställts några frågor till mig som jag gärna besvarar. Jag räknar med att under den kommande höstens budgetarbete ha material för att ta itu med frågorna om studenternas hälsovård i vid bemärkelse, alltså även den psykiska hälsovården. Också ett så invecklat komplex som vi kunde kalla för det familjesociala, daghemsverksamhet och allt vad därtill hör, skall tas upp.

När det gäller studentidrotten är det ju alldeles självfallet, som var och en här i kammaren förstår, att man inte behöver ha en utredning för att diskutera om man skall ha en halv tjänst här eller en hel tjänst där — det är inte en utredningsfråga. Det verkligen besvärliga i den här frågan är de stora idrottsanläggningarna, simhallar, inomhuslokaler och idrottsanläggningar av alla de slag. Det är fråga om investeringar på miljoner, och det kan man inte enligt min mening behandla som en studentfråga, utan det kommer in i ett större sammanhang, inte minst när det gäller de kommunala investeringarna.

Jag vill i hederlighetens namn säga att det är möjligt att vi på den punkten kan komma att köra fast med hänsyn till att vi har den överlappande stora idrottsutredningen, som skall ta upp hela samhällets insatser för idrott och fritidsliv.

Sedan, herr talman, vill jag nog säga att jag inte riktigt tror på alla de där historierna om studenternas fruktansvärt dåliga kondition. Jag hade i dag en mycket trevlig och angenäm uppvaktning just i den här frågan. Den leddes av professor Torstensson, och med var också representanter från Riksidrottsförbundet. Vi kom att tala om de där stackars sextioåriga tjuguariga, framför allt i Lund. Då var det någon som upplyste om att den läkare som har gjort undersökningen egentligen själv var oerhört förvånad, ty det fanns

ju personer som var så fruktansvärt illa därän rent fysiskt att han inte förstod hur de orkade gå upp för den halvtrappa som ändå måste passeras för att man skall komma in i föreläsningssalen.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Det är ju trevligt om vi kan skämta litet vid den här tiden på dygnet, men jag tycker nog att ämnet är allvarligt och att vi bör ha klart för oss att situationen bland våra studerande vid högskolor och universitet när det gäller möjligheterna till idrottsutövning är i hög grad otillfredsställande.

Statsrådet säger att vi inte behöver avvakta någon utredning när det gäller att fastställa antalet idrottslärare. Det är då anmärkningsvärt att det är just till en utredning som statsutskottet hänvisar.

Jag känner till den uppvaktning som skulle äga rum i dag. Jag hoppas att den får till resultat ett verkligt positivt förslag från statsrådets sida i nästa års budget. Det bör ju också vara möjligt att utan ett avvaktande av den stora idrottsutredningen komma till klarhet om vem som skall ha huvudansvaret för idrottsanläggningarna på universitetstermerna.

Statsrådet Edenman har med rätta prisats för en allmän upprustning av våra universitet och högskolor under senare år. Det är emellertid beklagligt att konstatera att denna upprustning i så utomordentligt ringa grad kommit den fysiska fostran vid universiteten och högskolorna till del.

Jag tillåter mig varmt vädja till statsrådet att se till att vi snarast möjligt får en erforderlig höjning av standarden på detta område. Det bör vara en hederssak både för statsrådet och för oss andra här i riksdagen att åstadkomma detta.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Det gläder mig mycket att Mexiko för en enda gång har nämnts

Om ökat stöd till studenthälsovård i detta sammanhang. Jag har aldrig tidigare hört att det skulle vara ett föregångsland, men jag får väl säga att jag är glad på det landets vägnar.

I motionerna I: 160 och II: 220 har yrkats en ökad medelsanvisning till studenthälsovården vid universitetet i Lund med 32 244 kronor. I vårt utlåtande nr 90 till fjolårets riksdag yttrade vi oss över ett liknande motionsyrkande beträffande studenthälsovården i Lund. Därvid framkom att studenthälsovården vid Lund hade blivit särskilt väl tillgodosedd i förhållande till andra lärosäten. Därmed inte sagt att tillräckligt mycket hade gjorts i Lund.

I motionerna I: 406 och II: 497 har yrkats inrättande av en rad nya tjänster för gymnastik och idrott.

Jag vill i likhet med en föregående talare erinra om att studenthälsovården för närvarande utreds, och det är väl under den huvudrubriken som vi skall hänföra den här saken.

I de båda reservationerna tillsammans krävs en anslagshöjning på 107 000 kronor.

Jag skulle i detta sammanhang för egen del vilja ställa en fråga till motionärerna. Hur skulle det bli om vi gick in för denna korporationstanke som man här tagit upp. Skall vi ha särskilda idrottsanläggningar för järnarbetare, särskilda för snickare o. s. v.? Vore det inte rimligt att vi på olika håll i landet finge idrottsanläggningar som betjänar alla ungdomar? Skall vi verkligen ha en sådan gränsdragning? Jag tror att det skulle vara mycket olyckligt. Såväl staten som kommunerna måste vara med och hjälpa oss att få rätsida på dessa förhållanden.

När det gäller den där testen i Lund vill jag bara hoppas att det inte är så illa ställt som man kunde få ett intryck av genom tidningarna. Jag tycker det var rena skandalen. Det finns väl ändå ungefär samma möjligheter för dessa studerande som för andra ungdomar att utöva motionsidrott av olika slag. Har man rest till en mängd städer i lan-

Om ökat stöd till studenthälsovård

det vet man att städerna har försökt ordna denna sak på olika sätt. Om man gjort det på ett fullt tillfredsställande sätt skall jag inte yttra mig om. Det är ju här fråga om mycket dyrbara anläggningar. Eftersom de är så dyrbara tycker man att de också bör betjäna alla ungdomar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Här förs det gamla resonemanget om att våra studenter skulle kunna hålla till i de civila klubbarna och träna där. Jag tycker att herr Blomquist klart redogjorde för hindren härför. Det är nödvändigt att vi ser till att studenterna har egna anläggningar. De kommer helt enkelt inte in i några andra. Där är överfullt redan nu. Detta är den springande punkten i sammanhanget. I gamla tider, när studenterna inte var så många, var situationen en helt annan. Jag är övertygad om att man har framhållit detta vid den uppvaktning som ägt rum i dag, ty det är en mycket väsentlig sak. Jag beklagar att kammarens ledamöter inte i likhet med mig hade tillfälle att deltaga i ett möte på Ultuna i maj 1963, då Sveriges akademiska idrottsförbund firade sitt 50-årsjubileum. Där förekom en estraddebatt, där nuvarande statsrådet Palme just förde det här resonemanget om att studenterna kunde hålla till i de vanliga klubbarna. Han fick därvid ett klart besked att möjligheter inte förelåg härtill, och jag är övertygad om att statsrådet Edenman också har fått ordentliga upplysningar på den punkten. Jag tror det vore lyckligt om man vid nästa statsrådsuppvaktning också uppvaktade ordföranden i statsutskottets vederbörande avdelning, så att även han fick kännedom om de verkliga förhållandena. Det är inte riktigt att göra en jämförelse mellan studenter och arbetare av olika slag. De senare har vederbörande plats som sin hemort och flyter på ett naturligt sätt in i idrotts-

klubbarna där. Man kan ju bara tänka på att om studenterna varit kvar i sina hemorter, hade de varit kvar i sina idrottsföreningar och kommit in i dessas tränings- och klubblokaler. Det betydelsefulla är just det förhållandet att de är mer eller mindre främlingar i den stad där de studerar. De har inte samma möjligheter och inte heller samma tider som andra. Det råder för dem alldeles speciella förhållanden. Detta tycker jag också framgick med all önskvärd tydlighet av herr Blomquists anförande.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Jag åhörde debatten med ett visst intresse och gjorde bara en liten, liten reflexion. Herr Näsström brukar alltid instämma med statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, men jag tror inte att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet denna gång instämmer med herr Näsströms motiveringar.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Schött säger att studenterna inte hade möjlighet att motionsidrotta i orternas idrottsanläggningar. Herr Schött! Det är en synpunkt som man kan dra fram beträffande en mängd olika yrkesgrupper. Människor som arbetar i skift t. ex., hur passar det för dem? Man får försöka ordna saken på bästa tänkbara sätt i de olika orterna.

Sedan, herr Schött, måste jag säga att en stad som har den stora förmånen att få t. ex. ett universitet, den bör inte dra sig för att göra sin skyldighet på detta område, det må vara Lund eller någon annan stad.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag är tacksam mot ecklesiastikministern och även mot herr Näsström för att de inte tror att vi i Lund är så dåliga som det låter, och

jag skall framföra hälsningar från höga vederbörande och fråga om det verkliga är sant vad fysiologiska och sociologiska institutionerna kommit fram till. Det passar mycket bra i denna debatt, som gäller den högre undervisningen, universitetet o. s. v., att vi sätter deras arbete och deras resultat under verkliga argusögon. Jag lovar att framföra hälsningen.

Vidare tror jag att det är föga fruktbart att föra in diskussionen på de banor som herr Näsström nu försöker. I mitt anförande tog jag hänsyn till effektivitetssynpunkter — som jag har lärt mig av höga vederbörande. För att ta hand om alla dessa studenter och för att kunna se till att de är effektiva i sina studier — det är ju staten intresserad av — behöver vi ordna ordentliga tillfällen till motion. Vi kan inte göra detta så som herr Näsström tror, genom att låta de civila idrottsorganisationerna sköta det hela.

I Lund är de civila idrottsorganisationerna för små; de har inte resurser, varken personellt eller i anläggningar. Visst vill de ha medlemmar, men de vill ha sådana som utövar tävlingsidrott. Herr Näsström vet att detta är klubbarna mest intresserade av.

Jag tyckte att statsrådet Edenman gav en anvisning även åt herr Näsström, att det rör sig om mycket stora kostnader för många anläggningar och för en mycket krävande personalstab. Om herr Näsström frågar departementet, så kommer man nog att ge besked om vilken dimension det hela rör sig om.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Av herr Näsströms anförande syntes framgå att han ansåg att det var kommunernas uppgift att ordna med idrottslärare vid universitet och högskolor. Jag är något förvånad över detta. Det har ju ansetts vara en statlig uppgift i alla tider. Det fanns idrottslärare här redan på 1600-talet, och 1947 fick vi en viss upprustning. Jag skall

Om ökat stöd till studenthälsovård

tillåta mig, herr talman, att här till protokollet inläsa några ord av professor Torstensson vid debatten i Ultuna. »Om alla studenter och studentkor vore mottagliga för rådet att motionera, att röra sig mer ute i Guds fria natur, så kanske de kom ifrån neuroserna, kanske inte alla, men helt säkert är det många som skulle kunna hjälpas, om man bara kunde få ut dem. Men i dag har vi inte möjligheter att ta hand om dem. Det lönar sig inte att vi propagerar, för vi har inte folk som kan hjälpa dem. Vad vi behöver är hjälp, mycket snar hjälp, brandkårsuttryckning skulle jag vilja säga.»

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får be herr Schött om ursäkt för att jag inte har en så förfärlig kolartro på ett sådant där yttrande, men som gammal idrottsman måste jag säga att jag har litet erfarenhet på detta område, och den kanske är värdefull. Nu är det väl ändå så med statsutskottet, att vi inte har skyldighet att bara ägna oss åt en grupp av ungdom, utan vi måste se över det hela i stort. När herr Schött medvetet förvrängde mitt uttalande, tycker jag att det inte var så hederligt gjort, ty jag yttrade att jag anser att det åligger stat och kommun att sköta denna sak. Herr Schött behagade ta bort ordet »stat» från yttrandet. Det är inte korrekt.

I dag läste jag en idrottshistoria som kanske herr Schött känner igen. Där var man inte så glad åt hur det hade utvecklats sig t. ex. inom simningens område. Jag skulle vilja rekommendera denna artikel till flera, men jag skall inte yttra mig mer om den saken. Den är värd att läsa. Vad vi från utskottets sida har velat framhålla är att denna sak likaväl som många andra som vi sysslar med, den måste ta tid. Men jag vill rent personligen inte ta tillbaka något av det jag sade, att en stad som får förmånen av ett stort universitet också bör känna sina skyldigheter på olika områden.

Om ökat stöd till studenthälsovård

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag tycker att den här debatten har sparat ur på något sätt. Det har blivit en debatt om stora idrottsanläggningar, som kommer att kosta många miljoner kronor, i de olika universitetsstäderna. Jag förstår inte att det krävs några miljonanläggningar för att nyttiggöra en och en halv människa — yrkandena i reservationerna avser en idrottslärartjänst och en kanslibiträdets-tjänst med halvtidsarbete. Jag förstår heller inte att det krävs några miljonanläggningar för att man skall fördela 60 000 kronor i timarvoden till ledare av motionsgymnastik för kvinnliga studenter.

Om jag ändå skall tala om idrottsanläggningarna vill jag säga att både herr Schött och herr Näsström har rätt eller att båda har fel — man kan välja vilket uttryck som helst. Om en stor idrottsanläggning ligger nära universitetet, vore det rätt konstigt om den inte utnyttjades av studenterna på håltimmar exempelvis under förmiddagen, då idrottsanläggningen inte är upptagen av andra — det är ju främst på kvällarna som idrottsanläggningarna är upptagna. Ligger däremot den kommunala idrottsanläggningen rätt långt från universitetet, förstår jag att det är betydligt svårare att använda den.

Herr Näsström känner till Örnsköldsvik väl — herr Näsströms kommun tillhör ju läroverkets upptagningsområde. Där har det planerats en stor idrotts- och simhall som inte skall ligga mer än 500—600 meter från läroverket, men alla har varit överens om att det inte går att utnyttja den för läroverkets behov. En gymnastiktimme där blir bara till 15—20 minuter. Resten går åt till promenaden och omklädning — även om också promenaden för all del innebär motion.

Jag håller med herr Näsström om att det måste bli en samverkan mellan stat och kommun för att vi skall kunna lösa problemen på ett rimligt sätt. Om en idrottsanläggning uppförs närmast med

tanke på universitetet, tycker jag det är naturligt att de snickare och andra som herr Näsström nämnde skall få utnyttja idrottsanläggningen i den mån den är ledig.

Men det är som sagt inte den frågan vi skall behandla i dag; i dag gäller det de här två tjänsterna.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag är uppriktigt ledsen när herr Näsström påstår att jag uppträder ohederligt. Jag kan försäkra att det inte har varit min avsikt.

Naturligtvis delar jag den uppfattning som den senaste talaren och alla andra har, att det behövs en samverkan mellan stat och kommun. Jag fann det emellertid beklagligt när jag ur herr Näsströms anförande kunde utläsa att han tyckte att statens stöd åt studentidrotten är tillräckligt. Det är förvånansvärt att herr Näsström, som varit med om att rusta upp så mycket, inte vill göra mer på just den här punkten.

För något år sedan hade jag en motion som gällde i vad mån det kunde utgå statsbidrag till simanläggningar vid våra skolor. Jag kunde då glädja mig åt att statsutskottet i positiv anda tillstyrkte en utredning.

Herr Näsström hade vissa bekymmer för min älsklingsidrott, simsporten. Låt mig då bara säga att vi kan glädja oss åt att för närvarande ha en utomordentligt stark topp och en väldigt bredd, och en rad idrottsledare som arbetar med så stor entusiasm att de ibland kan »damma ihop». Det skall bli mig ett nöje att till herr Näsström överlämna en biljett till landskampen på lördag—söndag mellan Sverige och Holland. Det skulle vara oss en stor ära om herr Näsström ville komma dit och konstatera hur det står till med svensk simidrott just nu. Hjärtligt välkommen!

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Jag vill bara beröra två saker.

Hoppets låga tändes när herr Näsström talade om gamla idrottsliga be-drifter. Jag blev emellertid snart be-sviken. En idrottsman bör väl ha fair play som motto, men jag tyckte inte att det illa dolda angreppet mot herr Schött i samband med något tidningsuttalande om simidrotten här i landet vittnade om fair play.

Jag reagerade också när herr Näsström litet kritiskt sade att de städer som har ett universitet borde se det som en stor förmån att få klara de saker vi nu talar om. Jag ber herr Näsström tala med departementet, om han inte tror mig när jag säger att vi har gjort och gör vad vi kan. Där känner man väl till svårigheterna i dessa städer. Det är kanske inte så enkelt som herr Näsström tror.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi kanske har diskutera-t dessa saker tillräckligt mycket.

Alla som har deltagit i statsutskottets arbete vet att det inte bara är fråga om de 107 000 kronor som enligt statsutskottets förslag anslås till idrotten, utan om våldsamt stora belopp. Jag hoppas att de pengarna används på ett vettigt sätt för alla ungdomar. Här tycks man däremot vilja ta en grupp på entreprenad utan att tala om de andra.

Sedan vill jag bara säga till herr Blomquist, att jag under min idrottstid fick en alldeles utomordentlig motion genom att vara med om att arbeta upp en idrottsplats.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Såsom en av de ansvariga kommunalmännen i Lund anser jag att jag bör ta till orda för att betyga att vi inte på något sätt har eftersatt behovet av idrottshallar och idrottsplatser. Vi har för närvarande tre och håller på att bygga en fjärde. Man bör emellertid komma ihåg, att Lund är en inte så liten stad, och därtill behöver

Om ökat stöd till studenthälsovård vi våra idrottsanläggningar främst för lundaungdomarna.

Därtill kommer att staten är så nju-gg beträffande möjligheterna till utbygg-nad av våra skolor. Vi har i flera år begärt att få statsbidrag för att bygga Klostergårdsskolan men har ännu inte fått sådant. Ändå gäller det en ny stads-del med 7 000 invånare, nu utan skola. Så besvärligt har vi det. Undra på att när vi därigenom får undervisa en myc- ket stor del av våra barn i provisoriska lokaler, vi måste använda våra idrotts-anläggningar för dessa barns fysiska fostran.

Vi bygger alltså i första hand kom-munala idrottslokaler för våra egna ungdomar. Sedan har vi mer än 10 000 studenter — det är ingen liten grupp — som egentligen behöver ordentlig fy-sisk motion, träning och idrott varje dag. Läget är besvärligt. Det är inte så enkelt som herr Näsström tror att ord-na den saken. Den som är ansvarig för den högre undervisningen, nämligen staten, måste därför hjälpa till när det gäller studenternas fysiska fostran.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag begär inte några underverk av den lilla staden Lund. Jag vill emellertid erinra om att vår gemensamme vän herr Edström inte brukar försumma ett tillfälle att genom motioner försöka få ytterligare perso-nal till staden Lund, och det är kanske inte mycket att säga om den saken.

Jag har här en bok som visar uttaxe-ringens storlek på olika håll. Hur ligger då Lund till i statistiken? Ja, jag höll på att säga att den staden ligger bäst till bland våra svenska städer. Vad kan det bero på? Är det brist på medel eller brist på god vilja? Enligt de senaste uppgifterna utgör hela den kommunala utdebiteringen för Lund 16 kronor, medan andra städer har en utdebitering på 20 kronor, 21 kronor, 22 kronor o. s. v. Jag tror att man med litet god vilja skulle kunna göra mer i Lund.

Om anslag till motionsledare för kvinnliga studenter

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det förvånar mig mycket att herr Näsström vill betrakta det som en nackdel för Lund att staden har skött sin ekonomi så hyggligt att den har en relativt låg kommunalskatt. Det kan väl ändå inte vara ett skällsord i våra dagar att ha en låg kommunalskatt.

Visst har vi stora svårigheter att få lån, när vi har en låg kommunalskatt — det vet vi innerligt väl — men att vi har så låg kommunalskatt just nu, kan också bero på att vi inte har fått bygga så mycket som vi egentligen har velat göra. Det är mycket som måste göras och som ännu inte har gjorts. Detta beror bl. a. på att vi inte har fått de statsbidrag som vi önskar få. Vi ligger bland annat efter med skolbyggnader. Hade vi fått bygga dessa tidigare, är det möjligt, att den kommunala utdebiteringen varit litet högre i dag. Att kommunalskatten är låg, är enligt min mening inte någon nackdel. Vi bör tvärtom vara stolta över att vi ännu har relativt låg kommunal skatt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 56.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 18—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29

Om anslag till motionsledare för kvinnliga studenter

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 406, av herr Schött m. fl., och II: 497, av herr Tobé m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 23 500 000 kronor.

I motionerna I: 406 och II: 497 hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta att under Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader anslå 180 000 kronor till studenthälsovård och studentidrott m. m. Av detta anslag hade motionärerna beräknat 60 000 kronor för timarvodering av motionsledare för kvinnliga studenter.

Vid punkten hade reservation avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken

Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning

Andersson samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 406 och II: 497, såvitt nu vore i fråga, till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 23 560 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson*, *Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson*, *Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 55.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 30—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33**Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats fastställa personalförteckning för socialhögskolorna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlöningsstat för socialhögskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Socialhögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 315 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson m. fl.* (I: 405) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg m. fl.* (II: 501), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, 1) dels, i första hand, att even-

Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning

tuellt till förfogande stående belopp av de medel, som beräknats för socialhögskolornas praktikantutbildning, efter prövning och sedan socialhögskolornas behov tillfredsställts, måtte tillföras Sköndalsinstitutets praktikantutbildning, 2) dels att vid förberedande inom departementet av dessa ärenden för nästkommande års budget hänsyn måtte tagas till de i motionerna nämnda omständigheterna.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 405 och II: 501 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits fastställa personalförteckning för socialhögskolorna;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för socialhögskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Socialhögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 315 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 405 och II: 501, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anför i fråga om Sköndalsinstitutets praktikantutbildning.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Denna fråga gäller socialhögskolorna och institutet vid Stora Sköndal. Utskottets majoritet konstaterar

att utbildningskapaciteten har ökat undan för undan vid socialhögskolorna och slutar med att säga: »Mot bakgrund av den i det föregående omnämnda kraftiga ökningen av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna anser sig utskottet inte böra tillstyrka bifall till motionerna.»

Som ett brev på posten kommer ett meddelande från nykterhetsnämnden i Stockholm om hur långt denna »kraftiga ökning» har förmått tränga. Det står där, att om man inte får nytillskott av personal för den öppna nykterhetsvården, kommer den att braka ihop i vår. Nykterhetsnämnden har i många år haft mycket svårt att rekrytera och behålla socialassistenterna. Av ett drygt femtiotal assistenter har för närvarande ingen socionomexamen.

Det är alltså, herr talman, på det sättet i verkligheten att vi har en mycket stor brist på socionomer. Socialstyrelsen brukar skicka ut Sociala meddelanden, och där berättas i det senaste numret för 1965 om en enkät. Man hade vänt sig till kommunerna och begärt besked bl. a. på den här punkten. Där meddelades att knapphet på socionomer har rått under en följd av år. Utvecklingsbehovet, säger man, har i verkligheten antagligen varit större än som motsvaras av den faktiska ökningen av antalet socionomer i kommunal socialtjänst. Bristen på utbildad arbetskraft inom den kommunala socialvården är alltså akut. Man konstaterar vidare på socialstyrelsen, att bristen tar sig uttryck i att utbyggnaden av vården — planeringsidan — på många håll blivit eftersatt. I kommunenkäten har ett stort antal kommuner angivit eftersläpande planering som den främsta återhållande faktorn när det gäller vårdens utbyggnad.

Den myndighet som det här närmast gäller — socialstyrelsen — förklarar alltså att det inte alls är på det sättet som utskottets majoritet gjort gällande, d. v. s. att utbildningen av socionomer är fullt tillräcklig. Tvärtom, man säger

Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning

att det föreligger en oerhörd brist, men samtidigt räknar socialstyrelsen i prognosen med utexamineringen från socialhögskolorna och från Sköndalsinstitutet. Trots detta är det en oerhörd brist på socionomer.

Nu har riksdagen från och med i fjol gått med på att Sköndalsinstitutet skall få statsbidrag när det gäller utbildningen vid institutet. Man har dock inte fått — vilket socialhögskolorna får — någonting när det gäller praktikantutbildningen. Det är ju rätt egendomligt att staten stöder den teoretiska sidan av utbildningen, men inte tar steget fullt ut och tar ansvaret också när det gäller den praktiska utbildningen.

Vi reservanter anser, att Stora Sköndal alltjämt behövs. Vad man kan åstadkomma där i fråga om utbildad arbetskraft kommer mycket snabbt att sugas upp av kommuner och andra, och vi kommer ändå att ha en stor brist. Därför är det väl märkvärdigt, att man inte kan säga B när man sagt A tidigare.

Nu räknar inte reservanterna med att det skall behövas något särskilt anslag till detta ändamål, utan reservanterna uttrycker sig på det sättet att vad som blir över av det anslag som finns för praktikantutbildningen vid socialhögskolorna kan användas för institutet i Stora Sköndal. Man har här räknat med en handledare för varje praktikant. I verkligheten kommer det väl att bli så, får vi hoppas och tro, att en handledare kan ta hand om två eller tre, kanske flera praktikanter, och då bör det bli pengar över för det här ändamålet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Ferdinand Nilsson* (cp) och *Nyman* (fp).

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag skulle kanske i och för sig kunna nöja mig med att instämma jag också.

Det har rätt delade meningar i riksdagen om huruvida Sköndalsinstitutet

skall ha anslag eller inte, och jag är fullt medveten om att det fortfarande finns de som anser att institutet inte skall ha något. Nu har riksdagen i vanlig, fullt demokratisk ordning fattat detta beslut, och det får vi foga oss efter. Det skulle se ytterligt egendomligt ut om en socialvårdstjänsteman, kommunalkamrer eller någon annan ute i kommunerna, som skall tjänstgöra som handledare, skulle få ersättning för arbetet om en person kommer från socialhögskolan men inte om han kommer från Sköndalsinstitutet, som ju uppbär statsbidrag för sin undervisningsverksamhet.

Det är precis som herr Axel Andersson säger att om riksdagen har sagt A får vi lov att säga B. Det är en ganska självklar skyldighet för riksdagen och därför instämmer jag i reservationen.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Det har nästan blivit en tradition här i riksdagen att herr Axel Andersson och jag skall hålla korta anföranden i denna fråga. Det är tredje året å rad nu. Jag vill instämma med herr Axel Andersson i att det för närvarande råder brist på socionomer, och särskilt är nog detta kännbart ute i kommuner och städer. Man kan fråga sig om anledningen till denna stora brist.

Herr Axel Andersson har sagt att det beror på den utbildningskapacitet som för närvarande är till finnandes vid socialhögskolorna. Han nämnde också att utbildningskapaciteten har ökat men angav inga siffror. Det tillåter jag mig dock att göra. Jag börjar med år 1960, då vi hade 265 platser vid våra samtliga socialhögskolor. Innevarande budgetår har dessa platser ökat till 600 och budgetåret 1966/67 blir det 660 platser. För närvarande behandlar vi en proposition på andra avdelningen i statsutskottet i vilken det föreslås en ny socialhögskola i Örebro, som under första

Om anslag till Sköndalsinstitutets praktikantutbildning

året den är i verksamhet kommer att ge 60 platser. När den blir fullt utbyggd kommer den att ha 180 intagningsplatser.

Det ökade antalet intagningar har ju inte hunnit verka ännu. Det är ju för närvarande 3 1/2 års utbildningstid. När de som nu intages blir färdigutbildade och kommer ut på arbetsmarknaden, kommer antalet socionomer att öka betydligt. Jag skulle tro att det för närvarande inte är flera än cirka 350 elever som går ut från socialhögskolorna varje år. Detta antal kommer alltså fram till 1967 att nästan fördubblas, vilket väl måste bära frukt inom arbetslivet.

Vidare vill jag säga att det inte är så mycket som skiljer mellan reservanterna och statsutskottets majoritet. Vad som anföres i reservationen är ju att Stora Sköndal skall få anslag till handledarverksamheten, men vid detta förslag har reservanterna fogat en brasklapp. Det står nämligen att anslaget skall utgå, ifall det finns medel. Finns det inte medel, får ju också reservanterna återfalla på utskottsmajoritetens förslag i detta hänseende och kan alltså inte lämna anslag till Stora Sköndal.

Ja, det finns kanske ingen anledning att ta upp en längre debatt om denna fråga, men den som läser vad reservanterna skriver på sidan 80 i utskottets utlåtande finner att detta verifierar de uppgifter jag har lämnat.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson började med att instämma i mitt uttalande angående bristen på socionomer, och han tillade att bristen är särskilt besvärande för kommunerna. Vi är också överens om att ifall det råder en stor brist, så måste det skapas möjligheter till ökad utbildning.

Att det inte blir något tillskott av utexaminerade från en socialhögskola

som ännu inte har kommit i gång är ju alldeles självklart. Stora Sköndal är däremot i gång, herr Einar Persson. Riksdagen har sagt att skolan vid Stora Sköndal får statsbidrag till den teoretiska utbildningen men inte till den praktiska. Frågan är nu om vi skall göra skillnad mellan dem som går vid socialhögskolorna och dem som går vid Stora Sköndal. Båge grupperna kommer att med tacksamhet anammas av bl. a. kommunerna, som är i skriande behov av socionomer. Skall vi säga att de som går vid socialhögskolorna skall få bidrag till praktikantutbildningen, medan de som går på Stora Sköndal får nöja sig med att staten bidrar till deras teoretiska utbildning? Jag anser att den som svarar ja på den frågan ger uttryck för en orättfärdig ståndpunkt.

Herr Einar Persson säger sedan, att om nu dessa pengar skulle gå åt för socialhögskolorna, blir ju Stora Sköndal utan. Ja, man har väl tagit den risken. Vi får väl hoppas att departementet eller vem det är som delar ut pengarna inte plötsligt blir så generöst när det gäller statens socialhögskolor, att det blir två handledare för en praktikant eller någonting sådant. Vi räknar med att utdelningen skall ske i normal omfattning och då borde det bli pengar över så att Stora Sköndal kan komma i fråga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! För herr Axel Andersson vill jag bara framhålla att jag sade, att vi *för närvarande* har stor brist på socionomer. Detta tillstånd måste emellertid ändras när vi får fram de socionomer som nu utbildas på socialhögskolorna. När skolan i Örebro blir fullt utbyggd, får vi ju flera socionomer därifrån än som för närvarande utbildas på Stora Sköndal.

Sedan frågade herr Axel Andersson mig om vi skall göra skillnad mellan socialhögskolorna och Stora Sköndal.

Om vissa personalförstärkningar vid nordiska afrikainstitutet

Reservanterna säger dock själva följande: »Ett bifall till motionerna innebär således att medel till Sköndalsinstitutets praktiska utbildning skall utgå endast därest de medel som beräknats för praktikantutbildningen vid socialhögskolorna inte tas i anspråk.» På den punkten är vi alltså principiellt fullt ense.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Med anledning av att herr Einar Persson nu tryckte så hårt på orden »för närvarande» skall jag be att få läsa upp vad socialstyrelsen säger — den är ju i alla fall ett tämligen sakkunnigt organ:

»Tillgången på socionomer för den sociala administrationen sammanhängser emellertid inte bara med examinationen utan även med kommunernas konkurrenskraft som arbetsgivare.» Herr Einar Persson var ju särskilt intresserad av kommunerna. »Särskilt mot slutet av prognosperioden» — alltså år 1970 — »då socionomer med den nya, utökade utbildningen kommer ut på arbetsmarknaden, kan det tänkas att andelen av dem som går till social administration inom kommunerna inte blir så stor som prognosen förutsätter. En större del av personalbehovet än prognosen utvisar, kommer då att behöva täckas med arbetskraft som utbildats på andra vägar.» Det gäller alltså arbetskraft som inte utbildats på socialhögskola.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr andre vice talman enligt de avseende mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punk-

ten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 33 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talman förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. II.

Punkterna 34—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39**Om vissa personalförstärkningar vid nordiska afrikainstitutet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 ja-

Om vissa personalförstärkningar vid nordiska afrikainstitutet

nuari 1966 angiven avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 151 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson m. fl.* (I: 480) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 593), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar anvisa ett mot i motionerna angivet förslag till personalförstärkningar svarande anslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 151 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för nordiska afrikainstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

b) till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kronor.

Herr andre vice talmannen anförde, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge beröra punkterna 40 och 41 i detta utlåtande; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda två punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Ja, kammarens ledamöter börjar väl bli trötta på att se mig här framme i talarstolen, och jag skall därför fatta mig kort då det gäller den här frågan, trots att den på sitt sätt är mycket viktig.

Det gäller nordiska afrikainstitutet som startades 1962 och som sedan dess har växt ut och hunnit utföra en mycket betydelsefull insats. Bl. a. har institutet fått till stånd ett utomordentligt fint bibliotek som utnyttjas och i fortsättningen väl kommer att i ökad omfattning utnyttjas då det gäller vår ulandshjälp som ju till huvudsaklig del är inriktad på Afrika.

Dessutom har det här institutet ett samarbete med de övriga nordiska länderna och man har också åtagit sig — det har skett på begäran av de nordiska riksdagsbiblioteken — att i största möjliga utsträckning tillhandahålla det viktigaste statstrycket från afrikanska stater. Det är inte fråga om några stora pengar här, det gäller att man vid institutet skall få en administrativ sekreterare och att man skall få en personalförstärkning på det sättet att det blir en kurssekreterare i stället för en assistent. Det här institutet arbetar mycket praktiskt och använder slantarna väl. En mängd av de papper som går ut därifrån består inte av mycket dyrbart tryck, utan av material som man har stencilerat och skickar ut till de personer som är i behov att få upplysning på det här området.

När statsutskottets ledamöter, åtmin-

Om vissa personalförstärkningar vid nordiska afrikainstitutet

stone en del, gjorde en afrikaresa i föl, så fick de ju bl. a. just genom detta institut med sig papper som jag vet att de uppskattade i hög grad och som de hade stor nytta av under sin resa.

I punkten 41 gäller det pengar till bokinköp och till gästföreläsare. Litteraturen på detta område sväller ju. Dessutom blir böckerna dyrare — det blir också dyrare att binda in dem — och därför är det nödvändigt, anser reservanterna, att institutet får en förstärkning med 5 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall vara lika kortfattad som reservanternas talesman.

Reservanterna har under denna punkt föreslagit en anslagshöjning med 42 000 kronor. Dessa pengar skulle, som herr Axel Andersson redan sagt, användas för inrättande av en tjänst som administrativ sekreterare vid institutet.

Utskottets majoritet har inte ansett sig kunna biträda förslaget. Jag vill emellertid erinra om att också Kungl. Maj:ts förslag innebär en personalförstärkning, nämligen med en tjänst som förste biblioteksassistent vid universitetsbiblioteket i Uppsala som är avsedd just för verksamheten vid nordiska afrikainstitutet. Jag vill också peka på utskottets välvilliga skrivning när det säger i sitt utlåtande: »Samtidigt utgår utskottet från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på den stora betydelse som institutet har för Sveriges insatser i utvecklingsländerna.»

Även i punkten 40 rör det sig om pengar. Reservanterna har här föreslagit en anslagshöjning av 7 000 kronor. Utskottets majoritet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag som innebär en ökning av anslaget med 4 000 kronor. Majoriteten anser att detta är en väl avvägd förstärkning.

Under punkten 41 har Kungl. Maj:t föreslagit en uppräknig av anslaget

med 1 000 kronor. Det anser utskottsmajoriteten vara tillräckligt för närvarande.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag hoppas att herr Einar Persson och därmed afrikainstitutet får se utskottets uttalande förverkligat, det uttalande som säger att utskottet utgår från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på den stora betydelse som institutet har för Sveriges insatser i utvecklingsländerna. Jag hyser den förhoppningen att uppmärksamheten skall leda till att institutet verkligen uppmärksammas och får det stöd som det behöver.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en

Anslag till omkostnader vid nordiska afrikainstitutet — Anslag till bokinköp m. m. vid nordiska afrikainstitutet

början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 40

Anslag till omkostnader vid nordiska afrikainstitutet

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 480, av fru Elvy Olsson m. fl., och II: 593, av herr Ullsten m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

I motionerna I: 480 och II: 593 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag om 82 000 kronor.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 41

Anslag till bokinköp m. m. vid nordiska afrikainstitutet

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 480, av fru Elvy Olsson m. fl., och II: 593, av herr Ullsten m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kronor.

I motionerna I: 480 och II: 593 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Nordiska afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. anvisa ett anslag av 112 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors, Nelander, Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla i reservationen angiven lydelse, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 480 och II: 593, såvitt nu vore i fråga, till Nordiska

Anslag till tekniska hjälpmedel i utbildningen

afrikainstitutet: Bokinköp, gästföreläsningar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 112 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 42—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62**Anslag till tekniska hjälpmedel i utbildningen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till Teknisk hjälp i utbildningen m. m. skulle uppräknas med 685 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 935 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wallmark* och *Lidgard* (I: 413) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Carlshamre* och *Nordgren* (II: 464), i vilka anhållits, att riksdagen måtte

1. besluta att anslå medel för en akademisk kurs i pedagogik m. m. genom Sveriges Radio-TV samt sålunda till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt universitetskanslersämbetet att i samråd med Sveriges Radio-TV till 1967 framlägga förslag om en väsentligt utbyggd TV-radio-undervisning och korrespondensundervisning på det akademiska lägstadiet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 168 och II: 219 samt I: 413 och II: 464, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kronor;

II. att motionerna I: 413 och II: 464 i vad de avsåge utredning om utbyggd TV-radioundervisning och korrespondensundervisning på det akademiska lägstadiet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson*, *Nordstrandh* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motio-

Anslag till tekniska hjälpmedel i utbildningen

nera I: 168 och II: 219 samt I: 413 och II: 464, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid denna punkt, nr 62, som behandlar tekniska hjälpmedel m. m. i utbildningen, finns en reservation, undertecknad av representanter för såväl högern som centern och folkpartiet. Vi anser att det är viktigt att ytterligare medel anvisas såväl till universitetspedagogiska utredningens arbete som till studierådgivningsverksamheten vid universitet och högskolor och dess försöksverksamhet samt till akademisk radioundervisning för nästa budgetår. Anslaget bör uppräknas med 550 000 kronor, och fördelningen får göras av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslersämbetet.

Under de senaste åren har i olika sammanhang framhållits vikten av att de akademiska studierna effektiviseras. Nya vägar måste prövas för att hålla studietiderna nere och minska behovet av såväl lärare som lokaler. Ett forcerat forsknings- och utvecklingsarbete bör komma till stånd vid universiteten och ökade medel ställas till universitetspedagogiska utredningens förfogande vars uppgift just är att pröva den akademiska undervisningens organisation och metodik.

Studievägleddningsverksamheten vid universiteten och högskolorna anser vi böra förstärkas utöver vad som sagts i propositionen. Utbyggnaden av universitet och högskolor kommer att ställa stora krav i fråga om utbyggd studierådgivning. Det har här tidigare talats om vad vi har kunnat läsa i tidningarna. Jag vill erinra om vad som stod i gårdagens tidningar om att studenterna i Stockholm kunde få vänta ända upp till tre månader på studierådgivning och att behovet är synnerligen stort.

Jag är medveten om att medel för denna verksamhet liksom för den nämnda utredningen vid universiteten inte skall belasta föreliggande anslag för tekniska hjälpmedel utan skall gå på läroanstalternas förvaltningar. Vi vill alltså ha en förstärkning. Ytterligare försöksverksamhet med akademisk radioundervisning finner vi vara synnerligen angelägen, inte minst med hänsyn till det goda mottagande som radiokursen i statskunskap erhållit.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr Wallmark (h) och herr Larsson, Thorsten, (cp).

Under herr Nymans anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Utskottet har gjort en mycket fyllig skrivning på denna punkt, och därför kan jag fatta mig kort.

Herr Nyman började sitt anförande med att säga att det behövs ytterligare medel under denna punkt. Jag vill erinra om att detta har även Kungl. Maj:t ansett eftersom propositionen föreslår en anslagshöjning för nästa budgetår på inte mindre än 675 000 kronor, vilket är mer än dubbelt så mycket som utgick under föregående budgetår.

Men reservanterna anser inte detta tillräckligt utan föreslår en ytterligare anslagshöjning med 550 000 kronor. Det är ju helt naturligt att statsutskottet inte kunnat vara med på en så stor anslagshöjning utöver Kungl. Maj:ts förslag eftersom redan detta innebär en mycket stor anslagshöjning i jämförelse med innevarande budgetår.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få erinra herr Persson om att universitetskans-

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

lern har begärt mycket stora bidrag till pedagogiskt utvecklingsarbete men inte på långt när fått sina anslagsäskanden bifallna. Det finns alltså stora anspråk.

Jag tror att universitetskanslern var ganska bekymrad över att han fick sina anslagsäskanden så bantade. Dessa medel används till en verksamhet som är väsentlig just nu.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Bara en kort replik till herr Nyman!

Jag vet mycket väl att universitetskanslern har begärt mycket högre belopp än vad departementschefen har föreslagit, men vi får väl alla ta en viss hänsyn till det nuvarande ekonomiska läget i landet. Därför har inte anslagshöjningen kunnat bli så stor som universitetskanslern föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 62 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 52.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i mom. II gjorda hemställan.

Punkterna 63—65

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats ändra personalförteckningen för de under statens medicinska forskningsråd sorterande forskargrupperna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven avlösningsstat för nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 002 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

herr *Torsten Hansson* (I: 163) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 224), i vilka hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av anslag till forskningsrådet inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde måtte bevilja forskningsrådets samarbetsdelegation ett riksstatsanslag på 100 000 kronor för verksamheten under budgetåret 1966/67;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 397) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 482), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om översyn och förslag rörande utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de under statens medicinska forskningsråd sorterande forskargrupperna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 3 januari 1966 föreslagits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 002 000 kronor;

II. att motionerna I: 163 och II: 224 icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 397 och II: 482 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric*

Gustafsson, *Nyman*, *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 163 och II: 224, till Forskningsrådets samarbetsdelegation för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

b) av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Thorsten Larsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson*, *Nihlfors*, *Nelander*, *Mattsson* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 397 och II: 482, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om översyn och förslag om utbyggnad och effektivisering av forskningsorganisationen i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanternas anförts.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort på denna punkt.

Möjligheterna till vårt folks fortsatta framsteg på en mängd olika områden är i mycket hög grad beroende av de vetenskapliga rön som vår samlade forskning uppnår. I vårt land har vi lyckats att nå resultat, som utan vidare kan anses vara respektingivande. Utvecklingen går emellertid vidare med accelererande styrka, och det gäller för ett litet land som vårt att med god planering och samordning av våra resurser ge ett så effektivt stöd som möjligt. Genom forskningsberedningens tillkomst har det skapats ett nödvändigt kontaktorgan mellan vetenskapsmännen och staten.

En väsentlig del av forskningen även inom den statliga sektorn finansieras av medel från näringsliv och enskilda,

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

samtidigt som det också bedrivs forskning i näringslivets egen regi. För att vår industri skall stimuleras till större insatser på grundforskningens område bör särskilt möjligheterna till samarbete mellan näringslivet och den offentliga sektorn utredas. Både gemensamma forskningsprojekt och anslagsgivningen från staten till den enskilda forskningen torde vara av stort framtidsvärde. Vi tror att en sådan samordning ger större möjligheter att tillvarata alla tillgängliga resurser. Även andra exempel finns på att en samordnande översyn bör kunna ge ett positivt resultat.

I reservation b har bl. a. framhållits betydelsen av den internationella forsknings-samverkan och betydelsen av att ett långsiktigt perspektiv anläggs på frågor om samordning och prioritering med beaktande av utvecklingen på skilda samhällsområden.

Ett betydelsefullt led i forskningsorganisationen är biblioteks- och dokumentationsverksamheten. Genom ett väl utbyggt informationssystem kan vetenskapliga framsteg givetvis bättre utnyttjas och tillvaratas.

Vid beslutet i höstas om utbyggande av universitetsfilialer var dessa frågor föremål för mycket stort intresse, och jag erinrar om att utskottet fäste stor vikt vid dem. Frågan ställdes så här: Vilka kan filialernas framtida möjligheter till kontakter med moderuniversitetet och forskningen bli? Även denna sak bör följas upp vid en översyn, och verkningarna exempelvis för forskarrekryteringen bör kartläggas. En uppskattning av det framtida forskarbehovet hos både näringsliv och den allmänna sektorn bör göras. I ett särskilt yttrande har vi motiverat att vi vill avvakta denna översyn innan vi kräver en anslagshöjning utöver vad Kungl. Maj:t begär.

Herr talman! Får jag sedan bara helt kort understryka betydelsen av att forskningsrådets samarbetsdelegation får medel för sitt arbete. Det skulle väl ändå vara fel om vi inte ansåge oss ha

råd med de 100 000 kronor som yrkas i reservation a.

Herr talman! Jag får alltså med det sagda yrka bifall till reservationerna a och b.

Herr HANSSON, TORSTEN, (s):

Herr talman! Det bör väl tyckas vara glädjande för en motionär att få en manstark uppslutning kring sin motion, även om den bara tar sig uttryck i reservationer. Under alla förhållanden ger det ju motionären tillfälle att utveckla sina synpunkter inför kammaren.

Bakgrunden till motionen är för alla känd. Den belystes ingående vid den gångna höstens debatt kring motionsparet I: 710 och II: 836 till 1965 års riksdag. Om behovet av samordning och förstärkning av forskningsrådets resurser behöver här ej mera ordas. Även utskottsreservanterna har observerat att statsministern i höstriksdagens forskningspolitiska debatt sagt, att man försökt förmå forskningsråden till ett intimare samarbete.

Forskningsråden fann — med ledning av tidigare uttalanden — anledning att förvänta ett klart stöd från regeringens sida åt aktiva samordningssträvanden, och man enades om en förstärkt samarbetsdelegation med utvidgad verksamhet. Viktiga frågor, som avses behandla i denna delegation, är för forskningsråden gemensamma organisatoriska och administrativa frågor samt frågor om dokumentation, information, databehandling och forskningsstatistik.

Forskningsrådets förväntningar visade sig emellertid vara alltför optimistiska. Ecklesiastikministern anför i statsverkspropositionen endast: »Inledningsvis vill jag framhålla, att jag i avvaktan på närmare erfarenheter av den nuvarande organisationen för samverkan mellan de statliga forskningsråden inte är beredd att nu förorda ett särskilt riksstatsanslag till rådets samarbetsdelegation.»

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

Utskottsmajoriteten har anammat detta synsätt och anser, att närmare erfarenhet av den nyligen genomförda omorganisationen för samverkan mellan de statliga forskningsråden först bör avvaktas.

Nu undras bara stillsamt, vilka erfarenheter respektive författare förväntar sig att vinna av en organisation, till vars förfogande man inte är beredd att ställa behövliga medel. De resultat, som nåtts med nu tillgängliga resurser, har ju blivit föremål för kritik. Utskottet kan ju invända, att samarbetsdelegationen tills vidare förutses operera med de medel, som respektive forskningsråd ställer till dess förfogande. I så fall tvingas vi konstatera att man därigenom avser att nagga i kanten de resurser, som forskningsråden så väl behöver för sina egentliga uppgifter. Delegationen blir också beroende av de deltagande forskningsrådets goda vilja.

För att avslutningsvis försöka föra in andra aspekter i debatten än rent formella och budgettekniska vill jag, herr talman, erinra om den kritik, som från OECD-håll riktats mot den bristande samordningen mellan de svenska forskningsråden. Vi får inte ge uttryck åt någon provinsiell syn på dessa frågor. Jag vill här som komplettering nämna det ministermöte om vetenskapliga frågor som hölls inom OECD i Paris den 12 och 13 januari i år. Mötet enades bland annat om nödvändigheten att förbättra anordningarna och handläggningsformerna för forskningspolitiken i medlemsstaterna, så att det mest effektiva utnyttjandet av de vetenskapliga resurserna skulle uppnås. Man diskuterade också den moderna teknikens nyckelroll när det gäller att snabbare tillgodogöra sig den växande mängden vetenskapligt material. Jag erinrar om samarbetsdelegationens uppgift att handha frågor om dokumentation, information, databehandling och forskningsstatistik.

Jag har kanske varit mindre entusiastisk än reservanterna när det gällt

att i ett kärvt budgetläge föreslå en ökning av statsutgifterna med 100 000 kronor. Det sägs ju att en miljon hit och en miljon dit kan bli pengar, och man brukar väl noga överväga även mindre belopp. Men jag har stannat för den uppfattningen, att det här bland annat är fråga om för landets framtida konkurrenskraft minst lika viktiga investeringar som exportindustriens — och för de senare andas ju årets statsverksproposition stor förståelse.

Jag vidhåller således mot utskottsmajoritetens sakkunskap min ståndpunkt när jag nu yrkar bifall till den med a betecknade reservationen vid denna punkt i statsutskottets förevarande utlåtande.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i vad som sagts av herrar Larsson och Hansson om ett särskilt anslag på 100 000 kronor till forskningsrådets samarbetsdelegation. Om samarbetsdelegationen fick ett sådant bidrag, tror jag den skulle kunna agera mera självständigt, stå mera obunden gentemot forskningsråden och göra en bättre insats. Dess status skulle väsentligt ökas, och därför tror jag också det är motiverat med detta bidrag.

Jag skall, herr talman, också säga något om reservation b. Frågan om en utbyggnad och effektivisering av vår svenska forskningsorganisation har tidigare diskuterats i riksdagen. Jag erinrar om diskussionen i september 1965, då den Sjövallska motionen behandlades. Yrkandena bifölls i andra kammaren beträffande utredning av forskningsorganisationen, och dessa yrkanden har nu på nytt aktualiserats i några motioner, I: 397 och II: 482.

Forskningen i vårt land är utspridd på ett stort antal olika samhällsfunktioner och företag. Det är därför mycket svårt att få ett grepp om den. Det blir inte lättare genom att forskningsstatistiken hittills har varit ganska ofull-

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

ständig. En samlad forskningspolitik har därför varit förhållandevis besvärlig och komplicerad att åstadkomma.

Forskningen kan inte behandlas som ett isolerat problem i samhället. Den rymmer inom sig så många karaktärs-skilda element, grund- och målforskning, utveckling etc., vilket gör att forskningen, som jag tidigare nämnde, är svår att få grepp om.

De stigande kostnaderna för forskningen och våra begränsade resurser har emellertid motiverat en översyn av forskningsinsatserna och en dirigering av medlen till de områden, där de kan göra den bästa nyttan för forskningens främjande med hänsyn till landets ekonomiska och kulturella utveckling. Det är i detta sammanhang som forskningsberedningen — regeringens rådgivande organ i forskningsfrågor — diskuteras, främst dess ställning och resurser samt dess möjligheter att kunna bedöma forskningsinsatserna utifrån det värde som de kan ha för vårt samhälle.

Vår forskningsberedning tycks i jämförelse med motsvarande organ i t. ex. Norge och Danmark ha en mindre fast struktur. Att den fyller en mycket stor uppgift och har gjort ett gott arbete kan väl ingen förneka. Ändå är många av den meningen att den kan förbättras. Den skulle kunna få en vidare representation, speciellt av icke vetenskapare. Då det gäller avvägningen av resurser i förhållande till andra samhällsområden, tror jag att dessa icke vetenskapare skulle fylla en viktig uppgift genom att delta i denna forskningsberedning. En förstärkt forskningsberedning med ökade resurser skulle också än mer kunna stimulera forskning, näringsliv och samhällsordning.

Prioriterings- och bedömningsfrågor vid mer omfattande forskningsprojekt anses i framtidens forskningsplanering komma att spela en allt större roll i varje enskilt land. Problemet att välja, att prioritera forskningsområden och att göra avvägningar mellan dessa är alldeles särskilt viktigt i vårt land med

dess relativt begränsade resurser. Samtidigt är vi i hög grad beroende av satsning på forskning och utveckling med hänsyn till vår konkurrenskraft gentemot utlandet. Man kan befara att dessa avvägningsproblem kan bli besvärligare i framtiden, och detta motiverar en ökad uppmärksamhet på hur vår forskning toppmässigt skall vara organiserad.

Statsutskottet har vid behandlingen av denna fråga stannat inför att avslå en begäran om översyn och i likhet med sitt utlåtande i samband med proposition 1965:171 ansett, att de åtgärder som under senaste åren vidtagits för att förbättra och intensifiera forskningsorganisationen är tillfyllest. Vi reserverar oss däremot, att en översyn blir ofrånkomlig om vi skall kunna få ett fastare grepp om den svenska forskningens omfattning, inriktning och organisation.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservation b.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammaren många minuter. Om jag undantar reservationen a kan jag instämma i samtliga de yrkanden som herr Thorsten Larsson gjort. I det fallet har alltså centern och högern helt funnit varandra i »vilja men inte kunna».

Det sammanhänger också med det som framförts i det särskilda yttrandet, nämligen att vi vill få till stånd denna översyn först, innan vi vill yrka på ytterligare ökning för forskningsråden. Jag kan bara när det gäller reservationen b, vari vi alltså yrkar på denna översyn av forskningsorganisationen, hänvisa till vad som sagts tidigare, framför allt av herr Nyman och även vad jag sade vid inledningen av debatten beträffande universitetsorganisationen.

Vi har också i mycket fårskt minne hela den långa forskningsdebatt vi hade föregående år. Det var inte vår avsikt

Om anslag till forskningsrådets samarbetsdelegation, m. m.

att åter ta upp denna fråga. Det har inte heller motionerats från vår sida. Vi förväntade att regeringen skulle ta frågan under allvarligt övervägande med hänsyn till utgången av de voteringsringar och de debatter som förekom i höstas. Nu kom en motion beträffande denna fråga, och det är helt naturligt att vi ansluter oss till denna och hänvisar till alla argument som framförts tidigare.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen b.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först erinra om att vi ingående behandlade denna sak vid förra årets riksdag, då riksdagen beslöt i enlighet med utskottsmajoritetens förslag. Vad gäller forskningsrådets samarbetsdelegation består den numera av en ledamot som jämte rådssekreteraren från vart och ett av forskningsråden har att handlägga dessa uppgifter.

Reservation a går ut på en anslagshöjning med 100 000 kronor. Det har utskottsmajoriteten inte velat vara med om, och vad gäller reservation b anser vi att så lång tid ännu inte har förflutit på detta område att man har anledning att ta den i reservationen föreslagna översynen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. I.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen enligt de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagandet av det för-

slag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 66 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 36.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmanen i enlighet med de angående mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förkla-

rade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 66 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 54

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 67

Anslag till forskningsråd

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 168, av herr Lundström m. fl., och II: 219, av herr Ohlin m. fl., såvitt nu vore fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 18 308 000 kronor.

Anslag till forskningsråd

I motionerna I: 168 och II: 219 hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till medicinsk forskning skulle uppräknas med 2 000 000 kronor och därför till Statens medicinska forskningsråd för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 20 308 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu vore i fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 20 308 000 kronor.

Vid punkten fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av fröken *Andersson* samt herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Wallmark, Bohman, Larsson* i Hedenäset, *Turesson* och *Mattsson*.

Herr förste vice talmannen yttrade, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge beröra punkterna 70 och 72 i detta utlåtande; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda två punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I år har vi alldeles särskilt ofta fått lyssna till orden »i nuvarande samhällsekonomiska läge». De orden har varit liksom en broms för en uppräknning av anslag.

På denna punkt, nr 67, och de följande beträffande anslag till forskningsråd har folkpartiet yrkat på en uppräknning av anslagen till vissa forskningsråd — det medicinska, det samhällsvetenskapliga och det naturvetenskapliga — med respektive 2 miljoner kronor, 500 000 kronor och 4 miljoner

Anslag till forskningsråd

kronor. Detta kan sägas vara att ha gått emot rött ljus, och det lär ju bli böter för sådant enligt riksdagens beslut — om än inte i dag utan längre fram. Vi har emellertid gjort det med berätt mod, och jag vill förklara varför.

Vi saknar ännu en klar redovisning av de prioriteringskriterier som utnyttjas vid anslagsfördelningen åt forskningen. Det finns nämligen inte någon motivering för hur anslagen beräknas till forskningsråden, varför det är svårt att veta vad som kan vara tillräckligt. De tre aktuella forskningsråden har således i sina äskanden begärt sammanlagt 33 miljoner kronor, men de har fått 5 840 000 kronor, d. v. s. deras anslagskrav har reducerats till ungefär en sjättedel. Samtidigt kan givetvis sägas, att anslagen i jämförelse med i fjol har höjts med cirka 15 procent. Vi tycker dock att denna nedbantning till cirka en sjättedel är för stor med hänsyn till rådens behov enligt deras egna bedömningar, vilka väl dock inte kan vara helt avvitade.

Herr Wallmark har ju tidigare i dag diskuterat begäran om ett antal professurer och menar att det kan ifrågasättas om dessa stora önskemål har varit alldeles utan grund. Jag tycker att det samma kan sägas när det gäller forskningsråden. Det skulle vara mycket värdefullt om vi till kommande år i propositionen kunde få bättre underlag och även motiveringar varför regeringen kan göra så här stora nedbantningar. Vi vet att det sker av samhällsekonomiska skäl, men vi vill ändå veta något mera. Det kanske förklarar varför man från olika håll i sina värderingar vill lägga litet mera pengar just i fråga om forskningen.

Alla anslagskrav måste vägas mot övriga krav på samhällets ekonomiska resurser. Det har vi fått lära oss och försöker även acceptera det. När folkpartiet har yrkat på ökade anslag till dessa forskningsråd har folkpartiet försökt avväga sina anslagskrav mot övriga samhällskostnader. Man får alltså

inte se folkpartiets begäran såsom en isolerad företeelse. Även vi vill naturligtvis förbehålla oss rätten att göra en värdering och en angelägenhetsgradering.

Jag avstår från att göra jämförelser med andra länder då det gäller forskningsutgifterna. Enligt professor Hannes Alfvén lär det emellertid vara så att forskningsinsatserna i de flesta länder befinner sig i snabb ökning. De svenska insatserna uttryckta i procent av nationalinkomsten pekar därvidlag på någon stagnation. Vi har begränsade resurser, men vi har också en mycket hög levnadsstandard samt ett näringsliv, som möter en hårdnande konkurrens på världsmarknaden. Insatserna för forskning och utveckling är ett av de viktigaste medlen för att vi skall kunna hålla vår andel och helst öka den.

Det är icke de totala utgifterna för forskning och utveckling som är avgörande. Hur effektiv vår forskningsorganisation är betyder också mycket. Det är dock en annan fråga, som vi nyss har behandlat.

Vad vi här diskuterar är alltså en ökning av bidragen till tre stora forskningsråd, en ökning med 6,5 miljoner kronor på ett totalanslag av cirka 80 miljoner kronor. Detta skall jämföras med samhällets och näringslivets sammanlagda insatser för forskning och utveckling, som uppgår till omkring 1 500 miljoner kronor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under punkten 67, som avser anslaget till medicinsk forskning, och jag har också velat tala för reservationen vid punkt 70 och reservationen som är fogad till punkt 72.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Reservanterna yrkar på denna punkt en anslagshöjning med två miljoner kronor. Jag vet inte hur de kommit fram till detta belopp, men det kanske vi kan få närmare uppgifter om så småningom.

Utskottsmajoriteten, som består av såväl socialdemokrater som centerpartister och högermän, har velat speciellt framhålla att framstegen på ifrågasvarande områden har den största betydelse för utvecklingen i vårt samhälle. På den punkten råder inga delade meningar. Vi kan emellertid slå fast att forskningen under de senaste åren har erhållit kraftigt ökade resurser. För samtliga forskningsråd har anslagen höjts med 11 miljoner kronor, och totalanslaget är ju, som herr Nyman nämnde, 81 miljoner kronor, ty forskningsråden har ju inkomster från andra håll också. Här är det dock inte bara fråga om pengar, utan det är också fråga om tillgänglig kvalificerad personal, vilket man också måste ta hänsyn till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Näsström frågade mig, hur motionärerna fått fram två miljoner som ett lämpligt belopp för ökning av anslaget till medicinska forskningsrådet. Jag vet inte riktigt. Jag vill i stället fråga: Hur har man kommit fram till att det är lämpligt med en ökning på 2 500 000 kronor, när man föreslår detta i propositionen?

Vi har gjort vår bedömning med utgångspunkt från att medicinska forskningsrådet önskat en ökning med omkring 12 miljoner kronor — jag minns inte den exakta siffran, men den ligger ungefär vid det beloppet — under det att man i propositionen har prutat till 2,5 miljoner kronor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets

Anslag till samhällsforskning
hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nyman begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 21.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 68 och 69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70

Anslag till samhällsforskning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lundström m. fl.

Anslag till naturvetenskaplig forskning

(I:168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II:219), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till samhällsvetenskaplig forskning skulle uppräknas med 500 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Statens råd för samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 805 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I:168 och II:219, såvitt nu vore i fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:168 och II:219, såvitt nu vore i fråga, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 805 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Reservanterna har yrkat en anslagshöjning med ytterligare 500 000 kronor. Utskottsmajoriteten har inte kunnat biträda detta förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vi-

dare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den för reservationen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 71

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 72**Anslag till naturvetenskaplig forskning**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I:168, av herr *Lundström m. fl.*, och II:219, av herr *Ohlin m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 21 348 000 kronor.

I motionerna I:168 och II:219 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till naturvetenskaplig forskning skulle uppräknas med 4 000 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför för budgetåret 1966/67 till Statens naturvetenskapliga forskningsråd anvisa ett reservationsanslag av 25 348 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:168 och II:219, såvitt nu vore i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskningsråd anvisa ett reservationsanslag av 25 348 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under förevarande punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den första propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 73—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76

Anslag till särskilda forskartjänster

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 förordats ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna, dels godkänna i statsrådsprotokollet angiven stat för de särskilda forskartjänsterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67, dels ock till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 580 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till särskilda forskartjänster skulle uppräknas med 200 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 780 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till

Anslag till särskilda forskartjänster

Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 föreslagits;

b) godkänna under punkten införd stat för de särskilda forskartjänsterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 580 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för de särskilda forskartjänsterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966 och av reservanterna föreslagits;

b) godkänna i reservationen införd stat för de särskilda forskartjänsterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1966/67;

c) till Särskilda forskartjänster för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 780 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 76.

Reservationen avser en uppräkningsanslag med 200 000 kronor för inrättande av två forskartjänster.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Interpellation ang. skolungdoms- och student- samt praktikantutbytet med utlandet

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 77—122

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1966/67 m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr förste vice talmannen hemställde, att kammaren måtte besluta, att första lagutskottets utlåtande nr 21 skulle sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. skolungdoms- och student- samt praktikantutbytet med utlandet

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Standardhöjningen och utvecklingen på kommunikationernas område har möjliggjort en vidgning av

de internationella kontakterna. Den ökade frekvensen för utlandsresorna måste vara av utomordentlig vikt när det gäller att öka förståelsen mellan folken.

Inte minst betydelsefullt i detta sammanhang är det utbyte av skolungdom, studenter och praktikanter som sker mellan olika länder och där också ungdomar från vårt land medverkar. Att den unga generationen på detta sätt ges möjligheter att skaffa sig erfarenheter från andra delar av världen gagnar såväl den egna yrkesverksamheten här hemma som den ökade allmänna gemenskapen över gränserna. Det svenska staten har hitintills blott i begränsad utsträckning engagerat sig i förevarande verksamhet genom att bevilja resestipendier till praktikanter. Enligt min mening måste utbytet av skolungdom, studenter och praktikanter tillmätas sådan betydelse, att det bör stimuleras genom ytterligare åtgärder från statsmakternas sida.

Riksdagen gav uttryck för samma uppfattning år 1964, när den biföll statsutskottets utlåtande nr 8. Statsutskottet framhöll där med anledning av motioner, att det, inte minst med tanke på de avsevärda belopp som läggs ned på språkstudier utomlands för skolungdom och studenter, syntes vara angeläget att dessa studier gav resultat; frågan om skolungdoms- och studentutbytet med utlandet borde närmare utredas genom vederbörande myndigheters försorg eller i annan lämplig ordning. Beträffande praktikantutbytet med utlandet anförde utskottet, att frågan där om redan var under utredning inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för eklektistikministern få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att införa kammaren lämna en redogörelse dels för de åtgärder som Kungl. Maj:t vidtagit med anledning av riksdagens skri-

Interpellation ang. skolungdoms- och student- samt praktikantutbytet med utlandet
velse 1964: 8 beträffande utredning av frågan om skolungdoms- och studentutbyte med utlandet och dels för resultatet av den i statsutskottets utlåtande 1964: 8 omnämnda utredningen inom arbetsmarknadsstyrelsen angående praktikantutbytet med utlandet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Avlämnades följande motioner, vilka nu anmäldes och bordlades:

nr 681, av herr *Jansson, Paul*,

nr 682, av herr *Karlsson, Göran*, och herr *Larfors*,

nr 683, av herr *Karlsson, Göran*, och fröken *Mattson*,

nr 684, av herr *Stefanson m. fl.*, samt nr 685, av herr *Wallmark*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 22.15.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 1 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela att jag har för avsikt att söka avsluta detta plenum kl. 4.00 i eftermiddag.

Efter påsk blir det först ett arbetsplenum onsdagen den 13, och det börjar kl. 11.00. Därefter förutses ett arbetsplenum fredagen den 15 kl. 11.00. Huruvida något plenum behövs torsdagen den 14 är osäkert, men jag skulle knappast tro det.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående försäljning av viss staten tillhörig mark, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 87, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 88, med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 674—679 till statsutskottet, motionen nr 680 till lagutskott och motionerna nr 681—685 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 6.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera beslöts på gjord proposition att memorialet skulle läggas till handlingarna.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 22 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 28, 36 och 37.

Ang. förhindrande av vissa rundradio-sändningar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 37, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels godkänna 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändningar på öppna havet,

2) lag angående ändring i lagen den 3 maj 1946 (nr 172) om radioanläggningar m. m.

I propositionen hade framlagts förslag om godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier. Enligt överenskommelsen, som under-tecknats av tolv europarädsstater, förbunde sig fördragsslutande part att vidtaga nödvändiga åtgärder för att kunna beivra rundradiosändning, som strede mot internationella telekonventionens och radioreglementets förbud mot rundradiosändningar på öppna havet eller i luftrummet däröver.

Samtidigt hade i propositionen föreslagits ändringar i lagstiftningen mot illegala rundradiosändningar. Förslaget innebar bland annat att 1962 års lag i ämnet skulle ersättas med en ny lag. Bestämmelserna i denna hade anpassats efter den europeiska överenskommelsen. Det gjordes ingen skillnad mellan sändning som orsakade störning och annan sändning. Ytterligare handlingar, som kunde straffas som medverkan, hade tillkommit, medan där- emot ouppsåtlig medverkan icke längre skulle vara straffbar. Förslaget till den nya lagen innehöll även bestämmelser om förverkande.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 646 i första kammaren av herr *Ernulf m. fl.* och nr 798 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*;

de likalydande motionerna nr 647 i första kammaren av herr *Holmberg*

m. fl. och nr 797 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*; samt

motionen nr 795 i andra kammaren av herr *Regnéll m. fl.*

I motionerna I: 646 och II: 798 hade hemställts, att riksdagen måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts proposition såvitt avsåge ratificering av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier.

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en europeisk överenskommelse till förhindrande av radiosändningar från stationer utanför nationella territorier, varvid blott sådana sändningar, som innebure menlig störning för radiotrafik bedriven i enlighet med internationella överenskommelser, till vilka Sverige anslutit sig, skulle kriminaliseras,

3. antaga föreslagen lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändningar på öppna havet med den ändringen, att brottsbeskrivningen blott omfattade sändningar, som innebure menlig störning för radiotrafik bedriven i enlighet med internationella överenskommelser, till vilka Sverige anslutit sig,

4. besluta, att lagen skulle träda i kraft den 1 juni 1966.

I motionerna I: 647 och II: 797 hade anhållits, att riksdagen måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts proposition såvitt avsåge ratificering av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hem- ställa, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en europeisk överenskommelse till förhindrande av radiosändningar från stationer utanför nationella territorier, varvid blott sådana sändningar skulle kriminaliseras, som innebure menlig störning för annan radiotrafik, bedriven i enlighet med internationella överenskommelser, vartill Sverige anslutit sig,

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

3. antaga föreslagen lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändningar på öppna havet med den ändringen, att brottsbeskrivningen blott omfattade sändningar, som innebure menlig störning för annan radiotrafik, bedriven i enlighet med internationella överenskommelser, vartill Sverige anslutit sig,

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt telestyrelsen att kontrollera, att för radiosändning från internationellt vatten, som kunde mottagas i Sverige, användes sådan kombination av frekvens, effekt och position, att menlig störning i annan radiotrafik icke uppkomme,

5. besluta, att lagen skulle träda i kraft den 1 juni 1966.

I motionen II: 795 hade yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 37 såväl i fråga om godkännande av den ifrågavarande konventionen som i fråga om förslagen till lag om förbud mot rundradiosändningar på öppna havet och till lag angående ändring i lagen den 3 maj 1946 (nr 172) om radioanläggningar m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 646 och II: 798, såvitt avsåge yrkandet under 1) och 2),

2) I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 1) och 2), samt

3) II: 795, såvitt anginge överenskommelsen,

godkänna den genom förevarande proposition nr 37 framlagda 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier;

B. att riksdagen måtte med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 646 och II: 798, såvitt avsåge yrkandet under 3),

2) I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 3), samt

3) II: 795, såvitt avsåge lagförslagen,

antaga de genom förevarande proposition nr 37 under 1 och 2 framlagda lagförslagen utom såvitt avsåge ikraftträdandet;

C. att riksdagen måtte med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 646 och II: 798, såvitt avsåge yrkandet under 4), och

2) I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 5),

antaga lagförslagen jämväl såvitt avsåge ikraftträdandebestämmelserna, samt

D. att motionerna I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 4), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärde Widemar* samt herrar *Schött*, *Gösta Jacobsson*, *Hilding*, *Oskarson* och *Sjöholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 646 och II: 798, såvitt avsåge yrkandena under 1) och 2), samt I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandena under 1) och 2), samt i anledning av motionen II: 795, såvitt anginge överenskommelsen, avslå förevarande proposition nr 37, såvitt därigenom framlagts förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en europeisk överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, varvid blott sådana sändningar skulle kriminaliseras, som innebure menlig störning för radiotrafik, bedriven i enlighet med internationella överenskommelser, vartill Sverige anslutit sig;

B. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 646 och II: 798, såvitt

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

avsåge yrkandet under 3), och I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 3), samt i anledning av motionen II: 795, såvitt avsåge lagförslagen, för sin del utom såvitt avsåge ikraftträdandet antaga de genom förevarande proposition nr 37 framlagda lagförslagen, nämligen dels förslaget till lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet med den ändringen, att 1 och 5 §§ erhöles i reservationen angiven lydelse, dels ock förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 maj 1946 (nr 172) om radioanläggningar m. m. i oförändrat skick;

C. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 646 och II: 798, såvitt avsåge yrkandet under 4), samt I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 5), för sin del besluta, att förevarande lagstiftning skulle träda i kraft den 1 juni 1966, samt

D. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 647 och II: 797, såvitt avsåge yrkandet under 4), i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt telestyrelsen att kontrollera, att för radiosändning från internationellt vatten, som kunde mottagas i Sverige, användes sådan kombination av frekvens, effekt och position, att menlig störning i annan radiotrafik icke uppkomme.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Detta är den andra radiodebatten i kammaren under samma vecka. Det är kanske litet för mycket av det goda, men jag hoppas att kammaren kommer att överleva det. Vi kommer i dag in på den rena kriminalistiska sidan kan man säga.

Det förevarande utskottsutlåtandet tar sikte på två saker som står i nära sammanhang med varandra. Den ena avser godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, och den andra avser en ny svensk lag

om förbud i vissa fall mot rundradiosändningar på öppna havet. Spörsmålet som sådant har diskuterats flera gånger här i kammaren och därvid visat sig vara i hög grad kontroversiellt.

I vad avser lagstiftningen går propositionen ut på en skärpning av nu gällande bestämmelser. Det görs ingen skillnad mellan sändning som orsakar störning och annan sändning. Den centrala bestämmelsen i den föreslagna lagen kriminaliserar utförande av rundradiosändning från radioanläggning på öppna havet eller i luftrummet däröver, om sändningen är avsedd att mottagas eller kan mottagas i Sverige, Danmark, Finland eller Norge eller i annat land, som är anslutet till den europeiska överenskommelsen till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, eller om sändningen orsakar menlig störning för radiotrafiken i något av dessa länder.

Flera nya handlingar av medverkan har influerat i lagen, liksom en skärpt förverkandebestämmelse.

Reservanterna är inte motståndare till en reglerad ordning på området, någon form av reglering till förekommande av kaos i etern, som det heter, i den mån en sådan reglering verkligen behövs. Vi kan alltså godta tanken på en reglerad frihet i etern, såsom en ärad ledamot av denna kammare sade under utskottsbehandlingen i ett besjälrat ögonblick. Det är då fråga om rena ordningshänsyn. Men den europeiska överenskommelsen i ämnet och den svenska lagstiftningen går vida längre, och det har vi inom högern och folkpartiet inte kunnat vara med på. Vi har haft svårt att acceptera en reglering som utifrån tveksamma motiv inkräktar på hävdvunna folkrättsliga principer om havets frihet — den riktar sig mot handlingar på internationellt vatten — och även på nyare principer om eterns frihet; som alltså utsträcker suveränitetskraven på internationellt vatten och i luftrummet däröver.

Jag använde uttrycket »tveksamma

Ang. förhinderande av vissa rundradiosändningar

motiv». Det motiv som i propositionen ställs i förgrunden är den internationella ordning som har skapats på telekommunikationernas område. Det sägs i propositionen att varje sändning som äger rum i strid med den frekvensfördelning som gjorts är ett hot mot den ordning som skapats genom det internationella samarbetet på området, vare sig sändningen sker från nationellt territorium eller ej. Man menar att det därvid saknar betydelse, om en sådan sändning faktiskt i ett visst fall stör den legala radiotrafiken. Motivet är, såvitt jag kan förstå, att man till varje pris vill slå vakt om frekvensfördelningen.

Men hur stämmer detta med de faktiska förhållandena? Ja, det stämmer inte helt. Först och främst vill jag nämna att den s. k. Köpenhamnsöverenskommelsen av år 1948 rörande ljudradio inom långvågs- och mellanvågsbanden följes inte för Sveriges del beträffande rundradiosändningarna till punkt och pricka. Sändningarna från Motala och Östersund faller sålunda utanför — sändaren i Motala lär vara ett kapitel för sig, men den i Östersund innebär tydligen ett avsteg från dygdens väg. Staten är tydligen inte för egen del så noga med att tillämpa Köpenhamnsöverenskommelsen. Då talas det inte så mycket om hotet mot frekvensfördelningen. I andra länder finns också en hel rad sändare som på samma sätt står utanför. Jag har här i min hand en plan som visar att det är en mängd sändare som faller utanför.

Vidare vill jag framhålla — och det är det väsentliga — att det, såvitt jag kan förstå, ännu så länge finns åtskilliga frekvenser som är lediga.

Utskottsmajoriteten förnekar med största bestämdhet, att den oivllkorliga regleringen på området skulle åsyfta att skapa ett skydd för radiomonopolet. Man är tydligen mycket känslig på den punkten. Den iver som regeringen från början visat när det gällt att agera och slå ned på de s. k. piratsändarna ger

mig anledning till tveksamhet om vad som är den yttersta bevekelsegrunden för lagstiftandet. Störningarna kan i detta fall kanske betraktas som mer eller mindre eliminerade, eftersom de aktuella sändningarna faktiskt inte stör. Detta gör emellertid polisradion i Malmö, och jag har inte hört att man från kommunikationsdepartementet har agerat för att få någon ordning på detta.

Det låter sig dock inte förnekas, att lagstiftningen i ämnet, oavsett syftet, har den faktiska innebörden att slå vakt om det statliga radiomonopolet. Den avser ju att förhindra att fristående sändningar vinner tillträde till känsliga svenska öron och sinnen. Medborgarna tillåtes i detta hänseende i fråga om Sveriges Radio inte att tillbedja främmande gudar. Det finns de som påstår att vad statsmakterna ytterst är ute efter egentligen inte är sändningarna som sådana, utan fastmer att förhindra det syndigaste av allt i detta mångomtalade syndens land, nämligen reklamen i radio. Jag vet inte, men vår nådiga regering kanske menar att vi alla som här bor och bygger och har öron måste skyddas mot varje besmittelse i denna del ungefär på samma sätt som våra nötkreatur måste skyddas mot mul- och klövsjuka. Den omständigheten att vi i vårt land har ett hundra procentigt monopol innebär, att varje hinder, som skapas för fristående sändare, i praktiken betyder en vakthållning om monopolet som sådant.

Detta är var jag har att säga om de rent principiella aspekterna på såväl konventionen som lagstiftningen.

Redan gällande lagbestämmelser i ämnet har — jag nödgas konstatera detta — stått i strid med rättsmedvetandet i vida kretsar av vårt folk. Det gäller inte minst i Skåne — folket som bor längs Öresund har ju sin speciella läggning, och vi har ju i praktiken upplevt vad det har varit fråga om.

Icke minst ungdomen har svårt att begripa att stränga straff skall utdö-

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

mas för en sådan harmlös, oskyldig företeelse som sändandet i radio av skvalmusik eller annan musikalisk underhållning i förening med den reklam som skapar det ekonomiska underlaget för verksamheten, eftersom ju sändningarna inte stör andra sändningar. Ja, sändningarna från Radio Syd, jag medger att de inte på något sätt representerar kulturens yppersta blomma, men ingen har såvitt jag kan förstå tagit skada därav till sin själ. Det finns värre saker som har förekommit i Sveriges Radio och TV. Ungdomen, som är den till vilken man har vänt sig, kan omöjligt begripa varför sändningarna åsatts samhällsskadlighetens stämpel och att ovillkorliga fängelsestraff skall behöva utdömas.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag bestämt ta avstånd från den glorifiering av dem som av domstolarna dömts till straff som har förekommit. Lagarna är ju gjorda till att efterlevas.

Några ord om den internationellt rättsliga sidan av saken. Det tål nog att diskuteras om det för vårt lands vidkommande för närvarande föreligger en formlig juridisk förpliktelse att ingripa mot konventionsstridiga radiosändningar från fartyg under främmande flagg utanför vårt eget territorium. Jag tror inte detta. Man rör sig emellertid här på ett mycket svårt juridiskt fält, och ingen kan vara tvärsäker om vad som är det rätta. I vart fall sträcker sig vår folkrättsliga förpliktelse för närvarande såvitt jag kan förstå inte längre än till fartyg inregistrerade här i landet, d. v. s. till svenska fartyg. Vårt land har däremot knappast någon folkrättslig förpliktelse när det gäller fartyg under främmande flagg på internationellt vatten. Den generella skyldigheten att ingripa mot radiosändare utanför vårt eget territorium åvilar enligt Genèveöverenskommelsen de länder där fartygen är registrerade och vars flagga de för. Att till 1959 års radioreglemente fogats en rekommendation att ingripa är riktigt. Men denna rekommendation

är såvitt jag kan förstå inte av förpliktande natur. Och endast ett begränsat antal stater har hittills följt denna rekommendation. Ett helt annat läge kommer att uppstå, jag medger det, om vi ratificerar 1965 års konvention som utgör en grundval för ett internationellt överenskommet straffsystem. Här må dock observeras Europarådets församlings den 29 januari 1965 antagna uttalande i ämnet. I detta förklaras bl. a. att det enda som berättigar till en internationell reglering av telekommunikationerna är den begränsade tillgången på frekvenser och frekvensband. Konventionens syfte var inte att bevaka statliga eller andra monopols intressen i fråga om telekommunikationerna. Detta underströks senare av ministerkommittén, med tillägg att monopolskyddssynpunkten över huvud taget inte behövde uppkomma.

Jag skall härefter i korthet övergå till de föreslagna lagreglerna. Vid fördragning i första lagutskottet framförde den av utskottet hörde teknikern, professor Rydbeck, den synpunkten att 1 § i vissa punkter anknöt till ganska diffusa begreppsbestämningar. Dit hörde i första hand rekvisitet om att sändningarna skall vara avsedda att mottagas eller kunna mottagas i Sverige, Finland, Norge eller annat konventionsland. Sändarens styrka i det individuella fallet, liksom mottagningsapparatens kvalitet spelar nämligen en väsentlig roll.

Inom parentes må här anmärkas att han pekade på att sändandet från kontinent till kontinent via interkontinentala satelliter var teoretiskt löst och i en nära framtid också sannolikt kommer att praktiskt lösas. Det kommer då kanske att bli nödvändigt för kommunikationsministern att gå till attack mot illegala sändningar via interkontinentala satelliter på stora avstånd — en mycket svårlöst uppgift, skulle jag tro.

Begreppet menlig störning var också diffust med hänsyn till vågornas ibland något underliga beteende. Den invänd-

Ang. förhinder av vissa rundradiosändningar

ningen riktar sig i lika hög grad mot reservanterna som mot utskottets majoritet och propositionen.

Beträffande bestämmelserna i övrigt vill jag inskränka mig till ett påpekande och en fråga. Påpekandet avser det förhållandet att straffmaximum är ett års fängelse, medan exempelvis Danmark har ett halvt års fängelse. Vi är tydligen litet mera blodtörstiga än de är i Danmark — trots det nordiska samarbetet.

Frågan knyter sig till förverkandeklausulen och är följande: Om sändartrafiken fortsätter, kommer man då att effektuera ett eventuellt förverkande och använda polis för att på internationellt vatten i Öresund borda piratskeppet under den fredliga republiken Honduras' flagga? Såvitt jag kan förstå upprätthåller vi vänskapliga förbindelser med denna republik. Frågan kanske endast har teoretiskt intresse, eftersom Radio Syd numera tycks vara ett avslutat kapitel, att döma av gårdagens tidningar. Frågan kan dock teoretiskt ställas.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! De synpunkter som här förts fram av herr Jacobsson har jag egentligen ingenting att erinra mot utan kan i det mesta instämma i hans anförande.

När vi har att ta ställning till föreliggande utlåtande angående åtgärder för att förhindra rundradiosändningar från stationer utanför de nationella territorierna, är det, som reservanterna eller i varje fall jag själv ser saken, närmast en fråga man har att söka svaret på: Kan och bör vi tillåta icke störande sändningar från internationellt vatten på våglängder som visserligen genom internationella överenskommelser tilldelats vissa länder, men som ännu inte tagits i bruk?

Reservanterna har denna gång, lik-

som tidigare då frågan diskuterats här i riksdagen, inte kunnat finna annat än att det går bra att svara ja på den frågan utan att man därför behöver riskera att det inträffar något, som kan sägas skada någon enskild eller som strider mot det allmännas intresse.

Man skulle kanske t. o. m. kunna säga, utan att göra sig skyldig till någon överdrift, att det närmast får betraktas som en fördel om de sändningsmöjligheter, som står till buds, också tillvaratas. Onekligen ökas ju härigenom antalet sändningar som vänder sig till och är tillgängliga för lyssnare i Sverige. Så länge de dessutom är av det relativt oförargliga slag, som de hittills tycks ha varit, är det svårt att förstå oviljan mot dem.

För Sveriges vidkommande gäller att vi för närvarande och av allt att döma ännu på många år inte kan räkna med att ta i bruk de frekvenser som vi har fått oss tilldelade. Vi har under ärendets handläggning i utskottet fått veta att åtskilliga kanaler för ljudradio och television på ultrakortvågsbandet inte är utnyttjade och att det är ovisst om och när de i sin helhet kommer att användas för svenska sändningar.

Utskottet säger för sin del att om rundradiosändningar på öppna havet eller i luftrummet däröver skulle tillåtas på villkor att de inte är störande, skulle detta försämra möjligheterna att förhindra vissa former av sändningar, vilka är oförenliga med god ordning inom radiotrafiken.

Reservanterna vänder sig mot detta och konstaterar att det synes tekniskt möjligt att finna en kombination av position, frekvens och effekt för radiosändare på öppna havet så att de inte stör existerande eller planerad telekommunikation i enlighet med de internationella överenskommelserna. Genom att tillägga telestyrelsen vissa kontrolluppgifter, såsom har föreslagits i motionen, skulle man kanske också få fullt tillfredsställande garantier för att intet otillbörligt äger rum.

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

Vi skall självfallet i vårt land rätta oss efter de internationella överenskommelser i vilka vi deltar och som vi undertecknar, men om innehållet i dessa överenskommelser kan det råda delade meningar. Från reservanternas utgångspunkter har alltså den överenskommelse av år 1965 som man främst åberopar i propositionen blivit för långtgående. Det hade inte varit nödvändigt att verka för en kriminalisering av sändningar som inte är störande. Det är därför som det i reservationen föreslås att regeringen skall ta initiativ till en europeisk överenskommelse som innebär kriminalisering bara av sådana sändningar som medför menlig störning.

Utskottet skriver, och departementschefen gör liknande uttalande, att den ovillkorliga regleringen på området icke åsyftar att skydda något radiomonopol. När nu detta är fallet måste jag liksom herr Jacobsson fråga mig varför man är så angelägen att driva fram denna fråga på det sätt som har skett.

Jag har heller inte funnit några övertygande skäl för att frånga lagrådets uppfattning att lagarna inte bör träda i kraft förrän förslagsvis den 1 juni, inte snarast möjligt som propositionen föreslår. Det är i och för sig förståeligt om man vill upprätthålla respekten för effektiviteten i svensk rättsvård, men detta syfte borde vi väl kunna uppnå utan att gå alltför bryskt fram. Det kan ju tänkas att även personer som inte gjort något illegalt kommer i kläm till följd av ett beslut om lagarnas omedelbara ikraftträdande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av fru Gärde Widemar m. fl.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Inom den svenska riksdagen tycks vi vara fullständigt eniga om att vi skall följa de internationella förpliktelser vi har åtagit oss och de överenskommelser vi har biträtt, i alla deras konsekvenser. Det finns, och det

har vi redan tidigare fått erfarenheter av, egentligen bara ett område där meningarna är mycket delade — ordningen i etern. Där har vi inom majoriteten i utskottet biträtt förslaget att godkänna 1965 års europeiska överenskommelse genom att godta det lagförslag som är bifogat propositionen.

När man studerar den reservation som är lämnad till första lagutskottets utlåtande nr 21 och när man har hört herr Gösta Jacobsson och herr Hilding framföra reservanternas synpunkter, anmäler sig en hel rad både praktiska och principiella invändningar. Jag skall, herr talman, försöka ta reservationen för sig och sedan komma med en del repliker och bemötanden till herrar Hilding och Jacobsson.

I reservationen sägs på sidan 21 i utlåtandet bl. a. följande: »Med hänsyn till de genom 1962 års lag vunna erfarenheterna finner emellertid utskottet tiden nu vara inne för en revidering av bestämmelserna på området. Det har nämligen givits klara belägg för att kriminalisering av icke störande rundradiosändningar saknar stöd i det allmänna rättsmedvetandet.» Jag tycker att detta är ett påstående som är helt och hållet ounderbbyggt. Det finns — för att ta ett exempel norrifrån — icke någon norrlänning, vilken åldersgrupp vederbörande än råkar befinna sig i, som på något sätt har ansett att det varit stötande för det allmänna rättsmedvetandet att den unge piraten i Hassela, som berättade bygdehistorier och spelade litet musik, inte fick tillåtelse att fortsätta. Det ansågs helt naturligt att när vi har en bestämd ordning här i landet så har också myndigheterna rätt att förhindra en sådan utsändning. Hur det är i Skåne känner jag icke närmare till, men jag vet att stämningen på vissa håll har varit för den piratradiosändare som kan avlyssnas där. Jag tycker dock inte att man endast med stöd därav kan komma fram till att lagen av en stor del av svenska folket uppfattas som stötande. Ett sådant påstående är,

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

som sagt, icke nog underbyggt. Den ungdom som enligt herr Jacobsson ställer sig oförstående i det här fallet har säkerligen inte heller fått nödvändiga informationer om vad våra internationella förpliktelser innebär för att kunna ta ställning till vad som är ett riktigt eller ett oriktigt förfarande i fråga om piratradiosändningarna.

Jag kan väl också säga att jag har blivit något förvånad över karakteristiken av denna sändare. Reservanterna anser att den skärpning av kriminaliseringen som nu föreslås och som utskottets majoritet har tillstyrkt innebär ett icke försvarbart intrång i den fria yttranderätten. Samtidigt karakteriseras piratsändaren på det sättet att den har kommit med små harmlösa sändningar, som icke kan ha stört någon. Menar man med fri yttranderätt att vi skall tillåta små harmlösa sändningar, vilkas möjlighet att göra sig gällande är så oerhört viktig att vi till varje pris och i strid med gällande överenskommelser måste tillåta dem?

Reservanterna har denna gång liksom många gånger tidigare återkommit till frågan om radiomonopolet. Jag tycker att det är utomordentligt att den frågan blev så klart belyst i Europarådet. På initiativ från den svenska delegationen fick det förslag till rekommendation som lades fram ett tillägg, nämligen mom. 7 a, vilket Europarådets rådgivande församling godtog. Där sades att den rådgivande församlingen skulle föreslå att ministerkommittén uppdrar åt en kommitté av radio- och televisionsexperter att undersöka möjligheten att förse överenskommelsen med ett tilläggsprotokoll i syfte att »uttrycka signatär-makternas avsikt att utslutande använda överenskommelsen i avseende på den begränsade tillgången av frekvenser och frekvensband, och inte för att bevara några statliga eller andra monopols intresse i fråga om masstele-kommunikationer».

Dessa synpunkter tog sedan ministerkommittén upp och sade i sin rekommendation att överenskommelsen blott

skulle utgöra grundval för ett internationellt överenskommet straffsystem beträffande piratstationer. Jag tycker det är alldeles utmärkt att vi klart har fått utsagt, att det inte är monopolfrågan som är avgörande för vare sig Europarådets och ministerkommitténs eller den svenska regeringens ställningstagande. Jag kan såsom en demonstration till detta säga, att jag ständigt mycket starkt har slagit vakt kring den nuvarande lagen mot piratsändningar. Jag har redan tidigare uttalat, att jag beklagar att vår förra lag inte fick den starka och skarpa utformning som ansågs nödvändig. Ändå står jag såsom en av undertecknarna till radioutredningens betänkande, vari framlägges förslag om särskild rundradio. Godtas detta förslag kommer — det har insetts av en rad remissinstanser, bl. a. av Sveriges Radio — ett första steg att vara taget till att upplösa det som i dagligt tal här i Sverige kallas för monopol. Det kommer i så fall att bli flera huvudmän för olika sändningar. Det kommer att bli en helt annan ordning och krävas en helt annan radiolag än den vi f. n. har och olika den som har bifogats radioutredningens betänkande. Jag tycker att det är utomordentligt bra att vi alltså kort och gott kan avföra monopoltankarna och monopolresonemangen från hithörande avsnitt.

Jag vill fortsätta mitt anförande med att kommentera de synpunkter som har lagts fram i reservationen, där man talar om att det inte finns något hinder för att Sverige i vissa avseenden lagar efter lägligheten. Därmed åsyftas Köpenhamnsöverenskommelsen. Vid behandlingen av detta ärende i utskottet sades dock uttryckligen — det står också klart angivet i de papper vi har fått, vi som velat studera detta — att Sverige inte har undertecknat Köpenhamnsöverenskommelsen. Sverige har inte på något sätt godtagit den. Sverige har tvärtom kommit in med en reservation och har alltså inte brutit mot de

Ang. förhinder av vissa rundradiosändningar

rättsliga förpliktelser som vi annars skulle ha varit tvungna att följa om vi hade undertecknat Köpenhamnsöverenskommelsen. Jag ser i stället Köpenhamnsöverenskommelsen, med den plansch som herr Gösta Jacobsson visade här, såsom ett exempel på hur kaotiskt det kan bli i etern när det inte finns några bindande överenskommelser.

Då man efter kriget träffades för att söka få någon ordning i etern, förelåg över 400 rekvisitioner av sändningskanaler, medan endast 258 fanns tillgängliga. Tyskland var då inte representerat, utan ockupationsmakterna företrädde i stället landet. Hela det kaos som har rått och som fortfarande råder i etern, trots försök att få en viss ordning till stånd, är enligt min och utskottets mening ett synnerligen gott exempel på att det är nödvändigt att på något sätt försöka åstadkomma en ordentlig planering.

Jag vill erinra om att de regionala överenskommelser som har träffats i fråga om UKV-sändningar och som innefattar alla länder tillhörande det europeiska sändningsområdet inte gäller bara Europa utan även Afrika och delar av Mindre Asien. Eftersom vi under föredragningarna i utskottet fick ett synnerligen gott exempel på hur störningar kan förekomma på mycket långt håll från det land och det område där sändningarna är avsedda att mottagas förefaller det förslag som har framlagts av reservanterna att vara realistiskt, nämligen att det borde vara tillåtet att driva privata rundradiosändningar på frekvenser där de inte stör radiotrafik som bedrivs i enlighet med internationella överenskommelser. Det hör ju också till bilden att det inte bara är sändningar och sändarstationer det gäller utan också radar, radiotelegrafi, radiotelefoni och alla andra för det civila livet fullständigt nödvändiga sändningar vid sidan av de reguljära radio- och TV-sändningarna. Vi kan över huvud taget inte förstå hur man

kan komma fram med ett förslag om att telestyrelsen skall kontrollera dessa sändningar om vi skulle godkänna reservanternas förslag att icke lägga hinder i vägen för sändningar som riktar sig mot hithörande länder utan att, som det sägs, störa.

Hur skall den svenska telestyrelsen över huvud taget kunna kontrollera var dessa sändningar stör? Vi har nu en piratstation som ligger utanför England, som inte stör England men som däremot stör här i Sverige. Det finns väl all anledning att ta för givet att dessa piratsändare i så fall skulle välja frekvenser som inte stör här i Norden, men som kan störa på andra håll där den svenska telestyrelsen uppenbarligen icke har någon som helst möjlighet att kontrollera hithörande sändningar. Jag tror — om man nu skall fullfölja denna tankegång — att det också är principiellt oriktigt och praktiskt ogenomförbart att vår svenska telestyrelse sedan den kontrollerat störningarna skall kunna ingripa mot dessa störande sändningar. Vi har inga möjligheter att på öppet vatten borda främmande fartyg. Vi har inga möjligheter att i de fall sändningar störs kunna säga att nu måste vi ingripa. Vi skulle i så fall vara tvungna att godta en sändning som har kommit till under icke reglementerad ordning.

Jag tycker att dessa tankegångar är mycket svåra att över huvud taget acceptera.

Jag vill också, herr talman, framhålla att de tankegångar som herr Gösta Jacobsson och även herr Hilding framförde beträffande de folkrättsliga aspekterna, väl ändå blivit belysta under frågans tidigare behandling och den diskussion som föregick det föregående lagförslaget som vi nu vill skärpa i enlighet med våra internationella överenskommelser och Europarådets rekommendation. Där kunde vi i utskottet citera professor Hilding Eek som lagt fram sina synpunkter på det folkrättsliga förfarandet och de folkrättsliga prin-

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

ciperna. Enligt hans åsikt var detta fullständigt accepterbart. Enligt norrmanen professor Evensens undersökningar om det folkrättsliga förfarandet, som väl låg till grund för att frågan aktualiserades över huvud taget här i Norden, mötte det inga hinder alls. När lagrådet i vissa avseenden ställde sig kritiskt mot lagförslaget den gången var det icke de folkrättsliga aspekterna man vände sig mot. Den frågan ansåg lagrådet stå över all diskussion.

Det står i reservationen och har sagts tidigare här i kammaren att vi borde gå en annan väg. Vi skulle alltså inte fullfölja den överenskommelse som träffades i Europarådet, inte fullfölja de förpliktelser vi åtagit oss inte bara genom internationella överenskommelser på europarådsplan utan också gentemot Teleunionen och andra organ som har att svara för en så vitt möjligt störningsfri trafik i etern.

Jag anser, herr talman, att det är orealistiskt att tänka sig att Sverige nu skall kunna ta initiativ till ett försök att få en, som det heter, mildare överenskommelse till stånd. Jag anser det framför allt därför att vi ingalunda är ensamma om att försöka skärpa bestämmelserna på ett sådant sätt att störande sändningar vid sidan av internationella överenskommelser förhindras.

När vi diskuterade denna fråga i utskottet fick vi erbjudande från svenska telestyrelsens radiobyrå att den var villig att fortsätta undersökningarna om vad som hänt på detta område på andra håll i Europa. Det berodde väl delvis på att ärendet i det närmaste var slutbehandlat i utskottet att vi inte ansåg oss behöva tacka ja till detta erbjudande. Vi som tillhör utskottsmajoriteten har emellertid låtit undersökningarna fortsätta, och jag kan, herr talman, ge en färsk bild av vad som för närvarande händer i Europa när det gäller dessa frågor.

Belgiska regeringen har redan framlagt ett förslag om ratifikation av över-

enskommelsen, och en lag om piratstationer — av den 18 december 1962 — finns redan. Danmark har ratificerat överenskommelsen. Finland har en lag mot piratsändningar sedan år 1962.

Eftersom Finland icke är medlem av Europarådet kan det vara rätt intressant att höra vad man från finskt håll svarade på vår förfrågan. »I samband med våra anslutningsåtgärder», säger man, »kommer vi att i vår lag göra de ändringar som överenskommelsen förutsätter och att därvid försöka att följa eder ändrade lag.» Man kommer alltså i Finland att lägga fram ett liknande lagförslag som det vi, hoppas jag, skall anta i dag.

I Frankrike är frågan föremål för studier inom berörda regeringsdepartement. I Grekland pågår förberedelser om en lag angående ratifikation av överenskommelsen och nödiga föreskrifter mot piratradiostationer. I Irland har regeringen frågan om ratifikation under övervägande men har ännu inte bestämt vilka åtgärder som skall vidtas. I Italien förbereder man ett lagförslag om ratifikation. Luxemburg har frågan under diskussion men har ännu inte tagit något initiativ. I Nederländerna överväger regeringen utformning av lagbestämmelser för att sätta överenskommelsen i kraft.

Från Norge, där det är en borgerlig regering, kom svaret den 25 mars i år. I svaret heter det: »Innan överenskommelsen ratificeras måste lagen av år 1962 ändras. Förslag om en sådan ändring kommer att framläggas med det snaraste.»

I Storbritannien har regeringen tillkännagivit att förslag till lagstiftning skall framläggas så snart som möjligt. I Västtyskland förbereder regeringen ett förslag till lag om godkännande av överenskommelsen innan man vidtar åtgärder enligt artikel 2.

Över hela Europa — i alla länder som tillhör Europarådet eller där har observatörer, även om de inte genom direkt anslutning har rätt att delta i mö-

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

tena — förbereds sålunda just nu lagförslag motsvarande det svenska.

För att återigen snudda vid monopolfrågan, herr talman, tycker jag det kan vara rätt intressant att konstatera vilken typ av s. k. monopol och huvudmän som finns inom dessa länder. Danmark, Finland och Norge har konstitutioner som är tämligen lika våra, men man kan aldrig säga att Irland har ett monopol liknande vårt. Nederländerna, där man vill sätta överenskomsten i kraft snarast möjligt, har hela sin rundradioverksamhet uppbyggd kring fem organisationer av ideell typ. England har offentliga radioföretag, både kommersiella och icke kommersiella, och i Västtyskland finns nio regionala programföretag av public corporation-typ; inom parentes något av den ordning som den svenska radioutredningen har föreslagit i sitt framlagda betänkande. Jag tycker att detta talar för att det ingalunda är monopolets konstitution som ligger bakom strävandena från svenska regeringens och utskottets sida till en bättre ordning i etern.

Jag tror också, herr talman, att man gott kan framföra det engelska exemplet som ett bevis på hur man gör, när man, herr Gösta Jacobsson, vill ha reglerad yttrandefrihet i etern. Den engelska regeringen, som på den tiden var borgerlig, tillsatte en särskild utredning, Pilkingtonutredningen, för att överväga om BBC eller det konkurrerande reklamföretaget skulle få den nya TV-kanal som man planerade.

Det är över huvud taget fullkomligt omöjligt att tänka sig, att vi skall kunna acceptera sändare som helt enkelt »lägger sig till med» en sändningskanal. Jag tror att vilken ordning vi än har i det här landet, eller vilket annat land som helst, så måste tilldelning av kanaler för nya sändare övervägas synnerligen noggrant, för att det inte skall uppstå sådant kaos som bl. a. Köpenhamnsplanen är ett ganska typiskt bevis på.

Vi får nog också, herr talman, se saken utifrån dagens situation. Det är nödvändigt att vi snarast möjligt sätter denna lag i kraft, såsom har föreslagits av utskottets majoritet i utskottsutlåtandet. Vi får inte glömma bort att det gäller en företeelse som redan är brottslig enligt svensk lag. Man kan med andra ord inte lägga samma bedömning som i vanliga fall på i kraftträdandet av denna lag.

När man diskuterar själva lagens innehåll, kan man icke lita på experter som professor Rydbeck. Han vet allt om själva vågornas natur, om funktioner och tillstånd i den märkliga etern, som vi mer och mer börjar få ett begrepp om, men han vet verkligen ytterst litet om hur man på svenskt och internationellt juridiskt håll konstruerar lagar och lagtexter.

Utskottet fick under brottsbalkens behandling lära sig av en lång rad föredragande — jämte diskussioner med juridisk expertis — att svenska och internationella lagar måste skrivas så allmänt som möjligt för att de skall täcka hela sitt område. Det blir sedan domstolarnas sak att i samråd med expertis försöka tillämpa de lagrum som hör under denna vida formulering, med de undantag som brukar finnas.

Jag ber, herr talman, att få peka på att de menliga störningarna ganska noggrant har exemplifierats. I 1959 års radioreglemente definieras begreppet »menliga störningar» på följande sätt: »Genom utsändning, strålning eller induktion som äventyrar ombesörjandet av radionavigeringstrafik eller annat slag av säkerhetstjänst eller ock allvarligt försämrar, besvärar eller tidvis avbryter radiotrafik som försiggår i enlighet med radioreglementets bestämmelser.» Detta ganska tydliga exempel på vad man skall lägga i begreppet »menliga störningar» behövs alltså icke i själva lagen. Det finns redan.

Man kan väl också säga sig att vi diskuterar för dagen och icke för morgondagen. Vi är alla — både majoriteten

Ang. förhinderande av vissa rundradiosändningar

och minoriteten — inom lagutskottet väl medvetna om hur snabbt förändringarna sker. Vi är väl medvetna om de möjligheter som redan i dag finns att sända via satelliter. Men vi vet också att det finns andra experter än professor Rydbeck. Vi vet att t. ex. tekn. dr Erik Esping vid televerkets radiobyrå i långa stycken instämmer när det gäller de framtidsmöjligheter som har tecknats för Syncomsatelliter; men det påpekas också från hans håll och från andra experter att de vidgade möjligheterna kanske inte kan bli verklighet inom de fem år som professor Rydbeck nämner, detta på grund av tekniska svårigheter och de enorma ekonomiska insatser som krävs.

Men man har ändå blivit på det klara med att ju större möjligheterna blir desto nödvändigare är det med internationella överenskommelser för att uppnå en viss ordning i etern. Man har också gett internationella rådgivande radiokommittén i uppdrag att studera frågan för att som man hoppas så småningom komma fram med förslag i ärendet. Ju större landvinningar tekniken gör, desto nödvändigare blir det att få ordning i etern. Det är möjligt att vi när den dagen kommer på internationellt håll och kanske så småningom inom den svenska riksdagen får ta ställning till nya förslag. Men nu föreligger det utifrån dagens situation, utifrån det kaos som råder i etern och utifrån den internationella ordning som när det gäller Ukv-bandet har gjort det möjligt för oss att vid två möten i Stockholm — det senaste i början av 1960-talet — avdela de regioner som finns på vissa frekvensband som icke tillåter någon annan att tränga in där, onekligen all anledning att följa de förpliktelser som vi har påtagit oss, bl. a. när vi agerade som vi gjorde i Europarådet. Konsekvenserna därav har nu inte endast svenska regeringen utan nära nog samtliga regeringar ute i Europa tagit eller kommer att ta inom en mycket snar framtid. Vi är ingalunda en-

samma. Vi är en i den långa raden av europeiska nationer som kommer att anta samma lagstiftning — den som vi har att behandla i dag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Det är inte så lätt för en lekman att agera på detta område gentemot fröken Mattson, som ju är kammarens expert när det gäller radiofrågor, men jag blev mycket förvånad då jag hörde hennes plädering i en betydelsefull punkt.

I propositionen står det uttryckligen att vad man riktar sig mot och vill få bort är det hot mot den internationella frekvensfördelningen som de fria sändningarna utgör. Nu säger emellertid fröken Mattson att det egentligen inte finns någon formlig frekvensfördelning, att vi inte har anslutit oss till överenskommelsen och att Köpenhamnsplanen är ett värdelöst papper. Jag tycker att fröken Mattson härigenom har undanröjt själva grunden för hela propositionen, om det nu är på detta vis.

I sin strävan att undanröja misstanken att lagen skulle vara avsedd som skydd för monopolet talade fröken Mattson sedan om hur radio och TV kommer att gestalta sig i framtiden och sade att monopolet troligen kommer att uppmjukas genom de särskilda rundradiosändningarna som skulle bli tillåtna. Vi är glada för dessa upplysningar. I förra veckan ville kommunikationsministern, om jag fattade honom rätt, inte på något vis lyfta den slöja som döljer hur vi skall ha det i framtiden, och han vägrade enständigt att tala om, efter vilka riktlinjer propositionen kommer att utformas. Nu vet vi i alla fall genom fröken Mattson vad vi kan vänta oss. Men det är dagens situation vi nu talar om, och i dag har vi ett monopol.

Fröken Mattson kunde inte alls hålla

Ang. förhinder av vissa rundradiosändningar

med mig när jag sade att lagstiftningen strider mot rättsmedvetandet. Jag uttryckte mig kanske i mitt anförande litet försiktigare än i reservationen, där det talas om det allmänna rättsmedvetandet. Jag hänvisade till rättsmedvetandet i vida kretsar särskilt inom ungdomen. Jag vidhåller också att man i de kretsar som verkligen har haft kontakt med denna företeelse tycker att den starka kriminaliseringen är ganska hård.

Sedan raljerade fröken Mattson över att den fria yttranderätten, som vi åberopat, hade reducerats till frihet att spela harmlös musik. Jag medger att den fria yttranderätten är ett stort ord i detta sammanhang, men jag menar dock att friheten att spela musik är en liten detalj i ett större frihetsbegrepp.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Ett par yttranden av fröken Mattson uppkallar mig till några kommentarer.

Fröken Mattson utmålade — väl i avskräckande syfte — den situation som skulle kunna uppstå om reservationen bifölls. Hon nämnde, som orden föll enligt vad jag antecknade, att det skulle kunna hända att man måste godta en sändning som har kommit till under icke reglementerad ordning.

Ja, fröken Mattson tycker kanske att detta låter förskräckligt, men jag går så långt i min sympati för friheten, att jag, om sändningen inte stör andra sändningar, inte reagerar nämnvärt mot att något slags reglementerad ordning inte har tillämpats när ett företag skickat ut en sändning som ingen annan blivit störd av.

Jag ställer mig också något tveksam till fröken Mattsons folkrättsliga utläggningar, och i varje fall är jag inte riktigt på det klara med den närmare innebörden i vad hon sade. Om jag fattade henne rätt nämnde hon i sitt för övrigt mycket intressanta, genomtänkta och trevliga anförande att professor Eeks utlåtande enligt hennes mening var ett argument mot reservationen.

Professor Eek och andra experter har uttalat att det folkrättsligt sett inte föreligger något hinder mot en sådan lagstiftning som den gällande eller mot den lagstiftning som nu föreslås, och det är ju riktigt. Å andra sidan lär ingen expert ha påstått att vi folkrättsligt är tvingade enligt nu gällande överenskommelser — jag bortser alltså från 1965 års konvention, som inte är ratificerad — att ha en lagstiftning som straffbelägger även icke störande sändningar. Jag har själv gått igenom och bett ett par kolleger att gå igenom de gällande överenskommelserna — 1959 års konvention och de andra — och jag vågar påstå att vi inte är förpliktade till en längre gående lagstiftning än den som reservanterna har föreslagit. Där emot är det klart att vi, om vi ratificerar den konvention som nu föreligger, blir tvingade till det. Det är därför som reservanterna inte vill gå med på ratificering.

Vidare vill jag påstå beträffande fröken Mattsons beskrivning av brottsbalkens principer, att beskrivningen lyckligtvis inte är alldeles korrekt. Jag är medveten om att vår brottsbalk och vår strafflagstiftning i allmänhet innehåller ganska vaga uttryckssätt, vilket med rätta har kritiserats, men det är en litet för elak beskrivning av vår lagstiftning att detta skulle vara en genomförd avsikt — jag antecknade inte fröken Mattsons ordalag, men andemeningen var väl den att låta en mängd saker och ting gå in under lagstiftningen och sedan låta domstolar i samråd med experter närmare avgöra vad som skall bestraffas.

En huvudregel och en god princip i vår strafflagstiftning är tvärtom att vi strävar efter att inte straffbelägga andra handlingar än sådana som enligt vad vi är övertygade om bör bestraffas. Det är delvis riktigt som fröken Mattson säger att man i viss utsträckning har gått ifrån denna princip genom kautschukstadganden, men det är ändå någonting som man vid varje lagstiftning

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

noga undviker i den mån det är möjligt.

Om man är tveksam huruvida det är tekniskt och praktiskt möjligt att skilja störande radiosändningar från icke störande radiosändningar, skulle man kunna tänka sig följande ordning. Regering och opposition enas om att vi tills vidare inte ratificerar konventionen, att vi tills vidare inte straffbelägger sändningar som inte är störande och att vi försöker låta inte ideologier och tyckande utan verkligheten avgöra, huruvida detta är praktiskt genomförbart. Vi kanske så småningom skulle bli ense — jag skall vara hygglig nog att säga: i den ena eller andra riktningen. Det tycker jag skulle vara en god ordning.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag har, herr Gösta Jacobsson, ingen aning om vad som kommer att stå i den proposition, som kommunikationsministern omnämnde i den debatt vi hade i denna kammare för några dagar sedan. Jag bara önskar vad jag och mina medarbetare i 1960 års radioutredning har föreslagit. Om förslaget godtas — och vi vet inte hur remissinstanserna ställer sig till detta — kommer det att bli flera huvudmän för sändningarna. Jag ville över huvud taget inte för några dagar sedan lägga mig i den debatt, som fördes om monopol, men jag kan kanske nu helt kort säga att jag är lika förvånad i dag som jag har varit både i det tysta och från denna talarstol över att det talas om vårt radiomopol som något enastående ute i världen. Det finns en lång rad länder där radioutsändningarna är mer knutna till staten och till regeringen än som är fallet med vårt svenska system. Jag kan nämna Frankrike, Danmark och Norge. Det finns t. ex. — och det är ganska intressant — i Amerika en mycket stark statlig kontroll över alla sändningar som där företas, när det gäller fördelningen av sändarkanaler, och en granskning av att man hål-

ler sig till dessa sändarkanaler. Vi har en lång rad olika konstruktioner av sändningar och huvudmän för sändningarna, vare sig det gäller en enda huvudman eller flera, vare sig det gäller kommersiella sändningar eller inte. Detta var bara en mycket kort kommentar med anledning av herr Gösta Jacobssons replik.

Jag vill sedan när det gäller de folkrättsliga experterna erinra herr Ernulf om det arbete som ligger till grund för den överenskommelse som förelades Europarådet. Det utfördes av experter inom Europarådets juridiska kommitté. Juridiska kommittén fick ta ställning till det lagförslag, som vi antog för ett par år sedan. Man hade kanske hoppats att man skulle kunna ha det som något slags mönster att arbeta vidare efter, men enligt de svenska delegaternas rapport till vår utrikesminister den 30 juli 1962 var experterna inom kommittén mycket kritiska mot det förslag som vi hade antagit som lag här i Sverige. Det svenska förslaget ansågs icke vara tillräckligt effektivt. De internationella experter som satt i Europarådet sade att kriminaliseringen i princip borde vara generell och icke betingad av att sändningen medförde störningar. Enbart den anledningen bör ju tala för att man här i landet liksom i en lång rad andra länder i Europa bör ta till den form av lagstiftning, som har skisserats i Europarådsöverenskommelsen.

Jag vill också peka på att det lagförslag som nu lagts fram och som professor Rydbeck uppenbarligen hade stora svårigheter att förstå både till syftning och innehåll ju får läggas sida vid sida med övriga internationella konventioner som vi tidigare har ingått. Jag är över huvud taget mycket glad över att vi just här i Sverige och här i Stockholm har haft de två möten som har tagit ställning till fördelningen av frekvenser inom det område vi här i dag diskuterar, nämligen när det gäller UKV-bandet. På denna punkt har vi antagit de principer som man har varit ense

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

om, och vi har här ingen anledning att vika på något sätt.

Herr Ernulf, det är säkerligen inte vi här i Sverige som skulle behöva gripa in, om vi skulle godkänna en sändare som redan hade lagt sig på plats och börjat sända. Det är inte vi, det skulle aldrig godkännas av den internationella teleunionen. Den internationella teleunionen, med de överenskommelser vi har ingått där, skulle aldrig kunna godkänna en sådan åtgärd och skulle kanske inte heller kunna godkänna, om vi i Sverige inte på något sätt — i ett litet helt teoretiskt exempel — vidtog några åtgärder. Jag tror att hela det resonemanget är orealistiskt. Med detta, herr talman, ber jag att återigen få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Fröken Mattson har ju på ett utmärkt sätt utvecklat skälen för den här lagen, men jag vill ändå tillfoga några synpunkter.

I och för sig är ju ärendet enkelt, kan man tycka, solklart. Dess grundval är vissa klara huvudpunkter. För det första. Utrymmet i etern är begränsat. Det kan omöjligt finnas en obegränsad rätt att upprätta radiostationer. Detta konstaterades redan vid en FN-konferens 1948 och det är därför helt osakligt att söka dra paralleller med press och film. Fri etableringsrätt skulle betyda totalt kaos.

För det andra. Radiotrafiken är därför beroende av internationella överenskommelser som fördelar utrymmet i etern och som kontrollerar dess nyttjande. Man kom underfund med att detta var nödvändigt redan i mitten på 1800-talet. Sedan dess har man försökt nå fram till sådana internationella överenskommelser, ofta under stora svårigheter, men man har också haft en viss framgång.

De närmast aktuella i dag är 1959 års telekonvention, 1959 års radioreglemente och 1965 års europeiska överens-

kommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier.

För det tredje. Internationella överenskommelser blir helt kraftlösa om inte de enskilda nationerna i sitt handlande och i sin nationella lagstiftning söker följa de internationella överenskommelserna. Det är endast på den vägen som vi kan undvika kaos i etern; som vi i realiteten kan skapa den största möjliga frihet i etern.

Det ärende som i dag behandlas i riksdagen utgör en enkel och konsekvent tillämpning av dessa huvudprinciper. I 1959 års radioreglemente finns en klar bestämmelse som säger att det är förbjudet att utanför nationella territorier upprätta och driva rundradiostationer ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål. Till detta reglemente har fogats en rekommendation till regeringarna att vidtaga erforderliga åtgärder för att stoppa en sådan trafik. Dessutom finns 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar utanför nationella territorier, som utgör grunden för ett internationellt straffsystem i fråga om stationer som är förbjudna enligt radioreglementet.

Sverige har anslutit sig till radioreglementet. Vi har tillsammans med 11 andra europeiska länder undertecknat 1965 års överenskommelse. Reglerna är ju helt entydiga; för ett land som har biträtt konventionen är det en självklar förpliktelse att verka för att reglementet efterlevs. Annars vore det ju meningslöst med internationella överenskommelser.

En lika självklar konsekvens av vår anslutning till telekonventionen är att vi också anslutit oss till den europeiska överenskommelsen. Dess syfte är just att göra reglementet och konventionen effektiva och att upprätthålla de internationellt överenskomna reglerna för radiotrafiken. Därför föreslår jag att Sverige ratificerar överenskommelsen.

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

Och därför har vi framlagt förslag till en lag som helt ansluter sig till överenskommelsen.

Så långt är ju allting egentligen solklart. Men nu finns det reservanter som föreslår, att vi skall ställa oss vid sidan av detta internationella samarbete. Man har i debatten, även nu i kammaren, talat mycket om det allmänna rättsmedvetandet, men man har mycket litet talat om det rättsmedvetande, som kommer till uttryck däri, att man deltar i internationellt samarbete och respekterar internationella överenskommelser. Det är detta saken gäller och det är i och för sig ingenting nytt.

Kravet på internationellt samarbete möter vi med ständigt växande styrka på alla områden inom kommunikationerna. Vi möter det på sjötrafikens och lufttrafikens område. Vi blir allt djupare engagerade i ett samarbete, som syftar till att nå fram till överenskommelser om vägtrafikregler av skiftande slag. Vi har börjat vänja oss vid att de verkliga besluten på detta område i allt mindre grad fattas inom vårt eget land. Det blir alltmera så, att de internationella överenskommelserna i realiteten blir bindande och normgivande för våra nationella åtgärder.

Det är naturligtvis samma utveckling, som vi möter på ett mycket vidare fält. Vi tar ju mycket aktiv del i arbetet i Förenta Nationerna för att utforma olika regler och konventioner, som vi anser vara förpliktande för medlemsstater. Stundom kräver vi åtgärder och använder ganska hårda omdömen mot dem som inte visar lojalitet och solidaritet mot de internationella reglerna. En sådan stark känsla för den internationella solidaritetens förpliktelser brukar även komma till uttryck hos dem som i dag företräder reservanterna.

Men i dag är alltså den internationella solidariteten som bortblåst. Man vill att Sverige skall ställa sig vid sidan. Vad kan det bero på?

Låt mig först ta upp den enklare argumentationen. Man säger, att det stör

rättsmedvetandet och strider mot yttrandefriheten, och dessutom är ju sändningarna oförargliga. Yttrandefriheten är alltså värdefull, så länge den är oförarglig, men skulle den bli förarglig, skulle den bli farligare! Detta är en inkonsekvens.

Det är likgiltigt vad sändarna sänder. Jag förstår inte att herr Jacobsson skulle göra en så stor fråga av att det reella innehållet i sändningarna skulle ha någon avgörande roll. Skulle man ha en annan inställning, om exempelvis en främmande makt lade sig till med en sändare på ett fartyg och sände målmedveten politisk propaganda till Sverige? Eller för att citera en insändare i den vördade tidningen Times: Om det var pornografi dessa sändare sände, då skulle det bli ett helt annat ljud i skällorna, och man skulle från alla håll förordas stopp snarast möjligt. Radio Porr skulle förmodligen väcka uppseende även här i landet bland dem som säger sig värna friheten. Men den saken är irrelevant: det är inte detta saken gäller, innehållet är betydelselöst.

Med rättsmedvetande menar man, att man tror, att sändarna vunnit en viss popularitet. Låt mig nu återvända till denna utomordentligt argsinta insändare i den vördade tidningen Times. Den kom för några veckor sedan, skriven av en som företrädde copyrightintressen, det engelska STIM. Dessa pirater betalar inte till det som motsvarar STIM i andra länder och de har inte tillåtelse att utnyttja de inspelningar som de använder. De tillfogar därmed skada. Insändaren säger, att detta är en form av stöld. Motargumentet skulle nu vara att sändningarna är populära! Men om någon utan licens höll en krog öppen dygnet runt och fördelade stulet öl gratis till allmänheten, skulle möjligen vederbörande också kunna uppnå en viss popularitet, men myndigheterna skulle förmodligen snabbt vara på benen för att stoppa trafiken. Så långt Times.

Detta är naturligtvis ett sidoargu-

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

ment, man tänker sig någonting annat. År 1962 när vi diskuterade detta här i kammaren var oppositionens huvudargument att vi skulle vänta på Europarådet. Låt oss vänta på den expertkommitté som finns inom Europarådet, låt oss vänta på vad den sedan fattar för beslut i anledning av detta och sedan är vi beredda att ta ställning, för vi vill inte försvara piratradiostationer. Vi tycker också att man skall ha lagar emot dem men vi vill bara vänta tills vi får en gemensam europeisk linje här, då skall vi också vara med. Så lät det då.

Nu fyra år efteråt har man alltså blivit bönhörd. Den europeiska expertkommittén har slutfört sitt arbete och dess förslag har enhälligt godtagits av Europarådets ministerkommitté. Det har undertecknats av tolv nationer och så gott som samtliga dessa är just i färd med att ratificera förslaget och anpassa sin nationella lagstiftning därefter. Det betyder att vi har tillgodosett hela den argumentation som högern och folkpartiet förde 1962. Man har blivit bönhörd, men man är ännu inte nöjd utan nu säger man att det är klart att vi skall följa internationella överenskommelser, men här tycker vi inte om denna internationella överenskommelse och därför vill vi inte vara med, därför vill vi att man skall ändra på den.

Låt mig ett ögonblick uppehålla mig av logiska skäl vid detta förslag från högerns och folkpartiets sida. Man skulle försöka få, säger man, en europeisk överenskommelse som endast skulle avse störande sändningar. Jag anser det vara fullkomligt uteslutet att ett sådant försök skulle kunna få någon som helst framgång. Låt mig erinra om att vi för ett par år sedan från svensk sida lade fram 1962 års lag i expertkommittén och sade att detta är vårt förslag. Detta förslag avvisades enhälligt av samtliga andra ledamöter av expertkommittén därför att de ansåg att de ville ha klart uttryckt att kriminaliseringen skulle vara generell och inte

göras beroende av om sändningen medförde störningar eller ej. Att dessa länder skulle vara intresserade av ett sådant förslag som det reservanternas talar om är ytterst osannolikt. Det har ju av alla enhälligt avvisats när det fördes fram från Sveriges sida.

En sådan överenskommelse måste rimligen utgå ifrån telekonventionens bestämmelser, och med reservanternas ståndpunkt borde Sverige gå ett steg vidare och kräva ändringar i telekonventionen. Möjligheterna till framgång på den bogen torde vara helt uteslutna. Så sent som i höstas avslutades nämligen en ny telekonvention som träder i kraft den 1 januari 1967 och den har precis samma bestämmelser om piratradiosändningar som den nya konventionen. Det är alltså ett helt omöjligt förslag som reservationen innehåller. Det kan aldrig förverkligas annat än möjligen på oändligt lång sikt.

Man kan fråga sig vad det finns för skäl att på internationellt område så hårt hålla på att sändningar skall vara förbjudna alldeles oavsett om de stör eller inte. Är det inte onödigt? Vår vän borgmästaren här var inne på att när de inte stör borde friheten få råda. Jag blev ganska oroad när jag hörde honom, ty våra värda domare bör rimligen ha hört talas om begreppet allmänprevention.

Vi har bestämmelser om rött ljus i vägkors. Så länge man inte krockade med en annan bil skulle man alltså få köra mot det röda ljuset. Då kunde väl friheten få råda. Det är väl en nästan exakt parallell. Hur skulle det gå med trafiken då?

Av precis samma skäl finner man på det internationella området inte något som helst stöd för kravet på att störande sändningar kan undantagas. Man måste ingripa innan kaos uppstår, innan man måste bygga systemet på en fördelning av frekvenser och på en huggsex, där var och en får försöka ta åt sig frekvenser i förhoppning om att de inte skall störa. Visar det sig

Ang. förhinderande av vissa rundradiosändningar

sedan att sändningarna stör, får förhandlingar inledas. Det har sagts att så får inte stater hära sig åt. Enligt reservanternas mening skulle man ha en ganska märklig dubbelmoral. Stater skulle vara förpliktade att endast använda tilldelade frekvenser, medan pirater skulle få ta sig en godtycklig frekvens. Ingridanden skulle bara få förekomma om störningar sker, d. v. s. när skadan redan har inträffat. Man kan fråga sig varför pirater skall ha en privilegierad ställning. De skulle ha rättigheter som man inte tilldelar stater, alltså en grupp trafikanter, som får rätt att köra mot rött ljus ända tills de krockar. Så bygger vi dock inte upp våra trafikregler.

Reservanterna tror att det går att finna en kombination av position, frekvens och effekt för sändare på öppna havet så att de inte stör. Sedan skulle det uppdragas åt televerket att kontrollera dessa sändare och ingripa om de stör. Ligger sändarna långt ute på havet måste mellanvåg eller långvåg användas. Då finns inga tekniska förutsättningar att sända störningsfritt. Alla frekvenser i dessa frekvensområden är utnyttjade. Inom UKV-området finns visserligen ännu outnyttjade frekvenser, men det är bara en ren tidsfråga innan alla blir upptagna. Det finns inte någon ledig frekvens inom UKV-området. Alla är fördelade. De är dock inte alla utnyttjade, men så blir snart fallet.

Inte heller kan televerket rimligen utöva den kontroll som reservanterna avser. Det kan inte gå så till att televerket bordar ett fartyg med Honduras flagg för att se om dess sändare stör. Vägrar piraterna följa anvisningarna från televerket, finns inga möjligheter att göra någonting åt det. Internationella teleunionen skulle säkerligen ställa sig mycket frågande om Sverige på ett sådant sätt bedrev en slags piratkontrollverksamhet vid sidan av telekonventionens bestämmelser i syfte att hjälpa denna privilegierade kategori av piratsändare till rätta. Vid sidan av den

allmänna kontrollapparaten skulle televerket ha en särskild kontrollapparat till skydd och värn för pirater. Televerket kan inte kontrollera sådana piratsändare. De utgör därför en permanent risk för störningar av legala sändningar och även för det kaos alla är överens om måste undvikas.

Fröken Mattson nämnde den engelska piratradiosändaren 390 utanför Themsenmyningen. Den började sända i oktober år 1965 och orsakade svåra störningar på Stockholms mellanvågstation i Nacka. Televerket skrev till myndigheterna i London, vilka svarade att de inte kunde göra någonting åt det. Så skrev televerket på nytt, ty störningarna hördes på 13 kilometers avstånd från nackasändaren. Televerket anmälde det till internationella frekvensregistreringskommissionen i Genève och begärde upplysningar från de engelska myndigheterna. Efter all denna byråkrati och pappersexercis bytte denna sändare frekvens, men fortfarande orsakar den svåra interferensstörningar, inte i Nacka men i andra yttre delar av Stockholms mottagningsområde.

Allt detta hade kunnat undvikas, om man hade stoppat »390» redan innan den började störa. Den holländska »Radio Veronica» stör fjorton svenska stationer. Tidigare har holländarna sagt att de inte kunnat göra något åt det, ty sändaren ligger inte inom holländskt jurisdiktionsområde, men om ett par månader kommer den holländska regeringen med förslag till en ny lag motsvarande den svenska. När den lagen antagits slipper vi besväret med »Veronica». Det är alltså av allmänpreventiva orsaker nödvändigt med en klar linje. Det är alldeles likgiltigt, om sändningen stör eller inte. Man måste kunna ingripa mot den, innan den stör.

Det finns en liten tendens hos reservanterna att göra detta till en ideologisk fråga. Det fanns litet grand av »liberalismens frihet» hos vår vän herr Ernulf. »Konservativ rättsuppfattning» har det stundom talats om, likaså att det

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

skulle vara en sorts borgerlig frihetsliedelse som gör att man här står upp till kamp för piratradion. Detta måste med all respekt, herr talman, vara nonsens.

Regeringen i Holland, som har borgerlig majoritet, förbereder en lag som är likadan som den svenska. Regeringen i Italien, som också har borgerlig majoritet, skall ratificera överenskommelsen. Den rent borgerliga regeringen i Västtyskland — Ludwig Erhard brukar ju säga ett och annat om friheten — är på samma väg. De samverkande borgerliga partierna i den norska regeringen har samma uppfattning som socialdemokraterna i den svenska regeringen — och för all del som centerpartisterna i den svenska riksdagen. Man kan fortsätta listan med alla de andra länderna i Europa, Belgien o. s. v. Oberoende av ideologi och samhällsuppfattning har man kommit till samma ståndpunkt. Regeringarna måste slå vakt om ordningen i etern. Vad som förenar de partier som har denna åsikt är att de är regeringspartier med ett praktiskt och konkret ansvar för att den ordningen upprätthålls.

När man nu inte kan säga att det finns någon skillnad mellan borgerlig och socialdemokratisk uppfattning, eftersom den svenska regeringen är fullkomligt ense med de borgerliga regeringarna i Europa, vilka har samma ansvar som den svenska regeringen, så är det kanske uppdelningen mellan regering och opposition som spelar en roll. Regeringen får ta ansvaret, men oppositionen i alla länder, oavsett färg, försöker göra litet politiskt hö av det här. Det är ju tänkbart.

Jag har funderat på frågan och kommit fram till att det är möjligt att det liberala partiet i Holland kan tänkas opponera sig mot piratradiolagen. Jag vet inte heller hur den konservativa oppositionen i England förhåller sig — om den nu förblir i opposition — men det är möjligt att det konservativa partiet kommer att stå upp till piratradions försvar. Såvitt jag vet, har dock min

engelske kollega utsatts för visst spe i parlamentet från konservativt håll på grund av att han ännu inte har tagit itu med piratradion. Med reservation för det liberala partiet i Holland och möjligen med reservation för det konservativa partiet i England tycks den svenska högern och folkpartiet i Sverige vara alldeles ensamma i Europa även på oppositionssidan i den här frågan. Det är bara här man har upptäckt att väsentliga liberala och konservativa principer har kommit i kläm. Jag vet inte, herr Jacobsson, om ni anser er representera någon speciell piratvariant på den europeiska konservatismens träd eller herr Ernulf på den europeiska liberalismens, men jag misstänker, om jag får vara uppriktig, att sammanhanget är mycket enklare än så. Det finns ett sammanhang med vad som hände 1962. Den verkligt pastorala atmosfär som råder i kammaren i dag är något helt annat än vad som rådde då, ty då var det väldigt uppskärnad stämning. Tidningar anordnade olika typer av s. k. opinionsundersökningar, och det förekom demonstrationer m. m. sådant. Det förekom en del demonstrationer och liknande och högern och folkpartiet trodde att det här skulle bli en stor politisk stridsfråga. Sedan blev det också en politisk strid och piratradiolagen antogs.

Nu måste man väl från högern och folkpartiet i den heliga konsekvensens namn fullfölja striden från 1962. Men det är ju ett oändligt avstånd mellan de käcka tongångarna från 1962 och det litet blyga och nästan skamset undan- glidande tonfallet i reservationen. Argumentationen från 1962 har skjutits i sank av utvecklingen men i den heliga konsekvensens namn måste man fullfölja en sista gång. Man jag tror att vi alla här i kammaren blir tacksamma när beslutet fattats och lagen har trätt i kraft och då må det vila frid över havet så att vi framför allt kan ägna oss åt väsentligare ting här i riksdagen.

Ang. förhinderande av vissa rundradiosändningar

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Först skulle jag vilja säga till herr Palme att jag inte hör till dem som vare sig 1962 eller senare har blåst i några frihetstrumpeter i det här sammanhanget. Jag har menat att frågan har legat på det praktiska planet och att det i det svenska folkdjupet har funnits ett rättsmedvetande, som man måste ta hänsyn till. Vi har utmed Öresund haft en företeelse av det här slaget så att vi har haft praktiska åskådningsexempel hur det ligger till.

Herr Palme talade om pirater. För så menade man med pirater plundrande fartyg med kanoner och piratflaggan Jolly Rogers med dödskillen på nocken. Nu är i herr Palmes mun nästan varje bilist som kanske parkerar fel en pirat — jag tyckte bilisterna av herr Palme fördes in i bilden som pirater, visserligen i sammanhang med att de körde mot rött ljus, men var skall man dra skiljelinjen. Varje bilist som parkerar fel är tydligen enligt herr Palmes vokabulär en pirat — nåja vi skall inte tvista om ord.

Men jag skall komma in på en annan sak. Herr Palme ställde i motsats till det folkliga rättsmedvetande som jag förde fram på det futtiga inhemska planet det utsökt fina och förnämliga rättsmedvetande som representeras av internationella överenskommelser. Det verkade som om herr Palme menade att varje internationell överenskommelse representerade ett rättsmedvetande av den allra högsta dignitet, som krävde acceptering till varje pris. Det skulle med andra ord stå över varje annat uttryck för rättsmedvetande. Men jag vill då påminna herr Palme om att det faktiskt finns internationella överenskommelser, som vi har anslutit oss till men aldrig ratificerat — bland annat på det sociala området, men där rör det sig bara om sådana saker som de mänskliga rättigheterna. Dessa har vi inte i alla avseenden ratificerat. Vi är alltså i det här landet inte alltid lika känsliga när det gäller det internationella rättsmed-

vetandet sådant herr Palme uppfattat detsamma.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Statsrådet Palme kände oro över ett yttrande från min sida, och jag förstår så väl hans oro, såsom han uppfattade yttrandet. Han föreföll fatta mitt yttrande på det sättet att om en sändning inte är störande skulle det överlåtas åt regeringen att avgöra om förfarandet skulle vara straffbart. Visst har jag som tjänsteman alltid försökt visa aktning och förtroende mot överordnade myndigheter och givetvis i synnerhet mot regeringen, men mitt förtroende kan inte sträcka sig så långt att jag skulle låta regeringen avgöra en sådan sak i stället för domstolarna.

Jag skall i varje fall tala om vad mitt förslag innebar. Det utgick från att regeringen säger att det inte går att skilja mellan störande och icke störande sändningar — det skulle vara praktiskt omöjligt — medan däremot oppositionen säger att det går bra. Jag lade då fram följande förslag. Låt tills vidare bli att straffbelägga annat än störande sändningar. Sedan får vi vid lagens tillämpning låta den faktiska utvecklingen avgöra om regeringen har rätt när den säger att det inte går att i praktiken skilja på störande och icke störande sändningar eller om oppositionen har rätt när den säger att det kommer att gå bra. Jag var artig nog att inte på förhand tala om resultatet av utvecklingen. Jag menar med andra ord att verkligheten i stället för voteeringsknapparna skulle få avgöra den tvistefrågan. Förslaget är kanske orealistiskt.

Statsrådet Palme hade i sitt mycket trevliga anförande en ganska intressant taktik att bemöta ett liberalt frihetskrav. Till att börja med allierar han sig med en del borgerliga regeringar beträffande vilka han förutspådde hur de kommer att handla i framtiden. Jag är alltid rädd för prognoser och skall

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

därför inte ge mig in på en diskussion rörande dessa. I vilket fall som helst finns det en gammal liberal grundsats som säger att människorna bör få handla fritt så länge de inte skadar eller stör andra. Det är denna princip, herr talman, som jag har försökt utveckla. Denna gamla liberala princip kallade statsrådet Palme för konservativ rättsuppfattning, och det må vara hans ensak. Han är en beläst man och har naturligtvis läst boken »1984». Han har där, om han inte kunde det förut, lärt sig tekniken att på naiva åhörare förvilla begreppen genom att säga: Fred är krig — frihet är ofrihet — en gammal liberal rättsprincip är en konservativ rättsuppfattning. Jag kompletterar statsrådet Palme för hans skickliga dialektik, men jag är ledsen att behöva säga att på mig biter den inte. Jag tror inte heller att kammarens ledamöter i övrigt låter sig förledas av hans i och för sig mycket trevliga anförande.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! På en punkt måste jag klart ta avstånd från herr Ernulfs anförande, nämligen när han antydde att denna kammares ärade ledamöter skulle bestå av ett antal utomordentligt naiva personer för vilka jag försökte förvilla begreppen. Jag drömmer inte om att här skulle finnas någon sådan naivitet i denna kammare, utan det är bara de hårda saksakalen som biter, och det är dem jag hållit mig till.

Till herr Jacobsson skulle jag vilja säga att »pirat» är ett arbetsnamn på den här typen av företeelser. De som mot internationella regler kapar åt sig frekvenser kallas för pirater. Jag har icke dragit in bilisterna i sammanhanget annat än som ett exempel på trafikregler; till den frågan återkommer jag.

Det är riktigt att herr Jacobsson inte har tillhört de mest intensiva frihetsapostlarna. Jag tog mig friheten att läsa 1962 års protokoll i går. Det utgjorde

för mig en bekräftelse på ett uttalande av Ernst Wigforss en gång när han sade att det finns ingenting så nattståndet som gamla politiska strider. Den mycket våldsamma debatten då ter sig i dag ganska nattstånden. Herr Jacobsson hörde verkligen inte till de mera våldsamma, men jag vill fråga honom en sak: Om det nu finns en klar internationell överenskommelse, som en rad länder har skrivit på och som samtliga dessa länder håller på att ratificera, varför skulle då icke Sverige ansluta sig till den? Varför skulle vi just på det här området ställa oss vid sidan av det internationella samarbetet? Vad finns det för skäl som gör att vi skulle handla annorlunda än andra riksdagar och regeringar, vare sig de har borgerlig eller socialdemokratisk majoritet? Gäller det så unika värden, som här skall försvaras, att det är en absolut och tvingande nödvändighet att ställa sig vid sidan av det internationella samarbetet?

Till herr Ernulf vill jag säga att vi talar här som riksdagsmän och inte i något slags byråkratisk tågordning. Min oro hänför sig till det faktum att herr Ernulf inte hade uppmärksammat vad allmänpreventionen kräver på trafikreglernas område. Det är av samma skäl som man inte säger att körning mot rött ljus är tillåten så länge man inte krockar, som man säger att sändare och radiofrekvenser skall vara tillåtna att använda så länge man inte stör. Riskerna för krockar, om man tillåter ett ohämmat körande mot rött ljus, bedömes vara så stora att man inte ansett sig kunna tillåta det, om man skall kunna ha en flytande trafik. Riskerna för störningar är så stora och möjligheterna att kontrollera sändarna så små, att man bygger det internationella systemet på en fördelning av frekvenser och inte på ett ingripande efter en störning. Om det skulle vara så som herr Ernulf säger, att det skulle gå att följa det gamla liberala frihetskravet, att man skall få handla fritt till

Ang. förhållande av vissa rundradiosändningar

dess det händer något illa, varför har då inget annat land kommit på denna lysande idé? Hur kommer det sig att liberalerna utomlands, som väl är lika liberala som herr Ernulf, har kommit fram till att den principen inte kan följas, därför att man då skulle få kaos i etern. Man måste bygga på en fördelning av frekvenser. Att åstadkomma ett kontrollsystem vore omöjligt.

Detta, herr Ernulf, är inte dialektik — det är ett enkelt redovisande av fakta. Jag tycker fortfarande att det är litet egendomligt att oppositionen här vill ställa sig vid sidan av det internationella samarbetet. Jag har i mitt första anförande försökt bevisa att den väg som herr Ernulf föreskriver är omöjlig av flera skäl. Det första skälet är att vi faktiskt har lagt fram 1962 års lag på ett europeiskt plan, där den enhälligt avvisats — de andra länderna ville inte acceptera den, vilket de redan har talat om. Det andra skälet är att vi skulle tvingas ändra telekonventionen, som nyligen har beslutats och skall träda i kraft den 1 januari 1967. Det tredje skälet är att vi skulle skapa fullkomligt omöjliga kontrollsvårigheter. Vägen är alltså praktiskt taget ofarbar. För oppositionen återstår således inget annat argument än liberalismen. De gamla liberalerna hade dock ett mycket nyanserat resonemang om yttrandefriheten, eftersom denna var en väsentlig fråga för dem. Om man inte hade regler för trafiken på yttrandefrihetens område, om jag så får uttrycka mig, regler som kanske formellt inskränkte yttrandefriheten men som i realiteten vidgade den, då skulle man inte ha mycken glädje av liberalismen. Det var en av deras väsentliga grundsatser. Vad vi gör här, det är att vi med alla andra länder deltar i ett internationellt samarbete för att skapa ordning i trafiken. I de flesta länder sker detta enhälligt. Här har åtminstone delar av högern och folkpartiet — kanske alla, det vet jag inte — gått på en annan linje. Det är i och för sig tråkigt, men det skall vi väl

överleva, och jag tror att ni mycket snart kommer att vara glada om ert ställningstagande glöms bort.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag nödgas ta kammarens tid i anspråk en liten stund till. Det har sina risker att utdela beröm. Den komplimang jag gav åt statsrådet Palme för hans goda förmåga att tillämpa tekniken från »1984» föranledde honom att återigen visa sin eminenta förmåga på detta område. Jag sade nämligen att jag inte trodde att kammarens ledamöter skulle falla för hans resonemang, och då säger han att detta visar att jag anser kammarens ledamöter vara naiva. Det var något oväntat.

Sedan skall jag be att dock få överräcka en blomma för de vackra ord han sade om allmänpreventionen. Det är något som vi inte riktigt har förstått betydelsen av. Jag instämmer helt i hans uttalande att allmänprevention måste vi ha om vi över huvud taget skall ha ett samhälle. Han tog ett mycket intressant exempel. Han sade att man inte kan låta bilarna köra mot rött ljus, även om det inte står någon i vägen. Det är riktigt, det är farligt att låta dem så göra. Men jag skall nämna för herr Palme att när vi diskuterade bestämmelserna om ändring i vägtrafikförordningen, beträffande fotgängares skyldighet att stanna för rött ljus, så övervägde jag med min ohjälpliga liberalism — jag kallar det liberalism och inte konservatism — att föreslå ett tillägg till stadgandet av innehåll att en fotgängare som går över övergångsstället vid rött ljus inte skall straffas om det är uppenbart att risk för trafikolycka ej föreligger, om man alltså befinner sig på en plats, där man kan se 700—800 meter åt alla håll och kanter och inga fordon finns i närheten. Man stör ingen trafik om man går över. Då skulle jag vilja fria en fotgängare. Men jag förstår att herr Palme tycker att det är betänkligt. Ja, vi får se vad

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

herr Palme som statsråd kommer att göra åt saken när han skall utfärda bestämmelserna om rött ljus innan vi kan avsluta denna diskussion.

Jag tror fortfarande, herr talman, att ett handlingssätt som inte stör någon borde kunna lämnas straffritt. Jag tror att man skulle kunna pröva den möjligheten.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Herr Palme ställde en direkt fråga till mig, som jag inte anser mig kunna underlåta att besvara. Jag vill besvara den på så vis, att jag visserligen inte är nämnd som ledamot av en skuggregering i något sammanhang, men om jag hade varit i herr Palmes kläder skulle jag ha gått till våga på följande sätt. Jag skulle på det internationella planet ha sökt verka för en mindre drakonisk ordning på detta område, med mindre långtgående kriminalisering med sikte framför allt på vad herr Ernulf var inne på då han talade om störande sändningar.

Vann jag inte framgång med det, så medger jag att jag kanske till sist skulle svälja en internationell överenskommelse av denna innebörd, om också med motvilja, för den internationella överenskommelsens egen skull. Vi får emellanåt ge avkall på principer för det internationella samarbetets skull. Men jag skulle ha ställt mig sist i raden bland dem som ratificerat.

Herr talman, jag vill peka på att Sverige i Strasbourg och på andra ställen närmast gått i spetsen när det gäller att få till stånd en strängare ordning och att vi som nummer två i raden bland de tolv staterna efter Danmark trätt fram för att ratificera. Hur det blir med ratificeringen i de andra länderna vet man ännu ingenting om. Det är tolv länder som är med i överenskommelsen, och det är aderton länder som är med i Europakonventionen. Men utanför konventionen står hela östblocket, och vi vet inte alls vad som kommer att hända där i detta sammanhang.

Herr CARLSSON, ERIC, (fp):

Herr talman! Jag har liksom många andra ledamöter lyssnat med mycket stort intresse på den här debatten, och som en enkel ledamot av kammaren skulle jag i klarhetens namn vilja ställa ett par frågor.

Den första riktar jag till herr Jacobsson, även om herr Jacobsson visserligen nu själv delvis svarade på frågan. Nu är herr Jacobsson inte med i den skånska skuggregeringen, men om han satt i en regering som handelsminister, skulle han då med hänsyn till internationella avtal, internationella förbindelser och kontakter stödja ett förslag i enlighet med reservationen?

Till herr Ernulf, som drog en parallell med vägtrafikstadgan, skulle jag vilja ställa frågan, vart det skulle leda om vi övergav en lagstiftning, som redan finns, exempelvis om stoppliktt vid infart till huvudled oavsett om det kommer någon trafik eller inte. Vart leder det om vi skulle bedöma sådant från fall till fall?

Det finns, herr Ernulf, en regel som vi vanliga människor har fått lära oss en gång, nämligen att vårt handlande bör vara sådant att det kan upphöjas till allmän lag. Jag frågar mig var vi hamnar om herr Ernulfs resonemang upphöjes till allmän lag.

Herr statsrådet PALME:

Jag skall inte ta upp så mycket tid att inte herrarna får möjlighet att svara på herr Carlssons frågor.

Herr Jacobsson är nu långt på glid. Han säger att han i och för sig vill vara med om ett internationellt samarbete, men att vi borde göra ännu ett försök att få en annan internationell överenskommelse; lyckas inte det, är han beredd att krypa till korset.

Det har nu pågått ett expertarbete i fem år, och vi har under expertarbetet framfört förslag om en mildare lag. Det är inte sant att Sverige skulle ha tagit initiativ och drivit på. Enhälligt har förhandlarna föreslagit en överenskom-

Ang. förhindrande av vissa rundradiosändningar

melse, som alla länder håller på att ratificera. Att vi då skulle riva upp allt från början och försöka få de andra staterna att ändra sig är uppenbarligen orealistiskt. Herr Jacobsson är på glid, men han kommer nog i hamn när överenskommelsen väl är ratificerad.

Det där om naiviteten får herr Ernulf klara upp med protokollet. Han sade att mina argument kan bita på bara naiva åhörare, och eftersom mina åhörare huvudsakligen bestod av ledamöter av första kammaren, drog jag denna slutsats.

Det som herr Ernulf sade om det röda ljuset var i och för sig intressant, eftersom det är en parallell till vad vi nu diskuterar.

Varför föreslog min företrädare i propositionen i höstas förbud att gå mot rött ljus? Jo, därför att man efter långvariga europeiska förhandlingar kommit fram till att den regeln bör gälla i alla länder. Jag vill inte påstå att jag, om jag skulle haft möjlighet att hitta på en egen regel beträffande rött ljus, skulle ha föreslagit just denna, men jag har helt böjt mig — det var min företrädare som hade hand om ärendet, men det skall nu expedieras — för den regel man kommit överens om i Europa. Det är nämligen väsentligt att fotgängare har samma regler att rätta sig efter i alla länder och att bilister känner till fotgängarnas beteende i trafiken.

Jag tackar herr Ernulf för exemplet. Det belyser precis samma problematik som vi nu diskuterar. Här var det inte fråga om vad som var bäst och sämst för oss, utan det var fråga om att följa internationella regler, och samma sak gäller här.

Det är inte så lätt att riva upp internationella överenskommelser som man tycker illa om och börja arbetet på nytt. Man får stå för det som staterna gemensamt har kommit överens om. Det är en insikt som jag hoppas kommer att dagas även hos våra motståndare.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Statsrådet Palme och jag har med utgångspunkt från det röda ljuset fått en trevlig diskussion om internationell solidaritet kontra praktisk rättstillämpning. Om det lyser rött ljus och man inte ser en bil på flera hundra meters avstånd, tror jag många bryter mot regeln och tycker att den är tokig. Mot detta står önskemålet om internationell enhetlighet. Avvägningen kan ibland slå ut på ett sätt och ibland på ett annat.

När herr Palme deklarerade att vi i enhetlighetens intresse måste acceptera konventionen om vägtrafikreglerna, borde han kanske ha kompletterat sitt stolta uttalande med att man dock inte varit konsekvent. Man tog inte med alla reglerna. Om jag inte minner mig står det i den internationella överenskommelsen att en fotgängare, som går över en gata, inte får stanna på gatan utan måste fortsätta i ett sträck. Där räckte inte den internationella solidariteten till för att man skulle ta med regeln.

Jag har i varje fall för mig att det fanns flera regler i konventionen som man inte tog med. Det verkar trots allt som om herr Palme ändå hade en liten belastning av liberal frihetskänsla, som gjort att han inte automatiskt tagit med de internationella reglerna, utan gjort en bedömning. Detta är ett beröm från min sida.

Herr Eric Carlsson ställde en direkt fråga, om man verkligen bör ha en lagstiftning som kan fria om det i det enskilda fallet uppenbarligen inte föreligger någon risk. På det vill jag svara att det är en ganska vanlig lagstiftningsteknik att göra sådana undantag, där lagbestämmelsens syfte uppenbarligen inte fordrar en bestraffning. Det är alltså ingenting ovanligt, och därför har jag inga principiella betänkligheter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats pro-

Ang. förhinderande av vissa rundradiosändningar

positioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten A*.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21 *punkten A*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten A*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 41.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten B*

framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten B*; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21 *punkten B*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten B*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 41.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de avseende *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten C*; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

I vad slutligen gällde *punkten D* gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet avgivna reservationen *punkten D*; och förklarades den första propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 8, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 16, av herr *Magnusson* i *Borås m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

a) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

b) antaga i motionerna infört förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen;

2) de likalydande motionerna I: 87, av herr *Stefanson m. fl.* och II: 124 av herr *Nordgren m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av

inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov;

3) de likalydande motionerna I: 279, av herr *Holmberg m. fl.* och II: 348, av herr *Bohman m. fl.*, vari bland annat yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till förändrade avskrivningsregler för bostadsfastigheter, inrättande av skattefria fonder för avsättningar till underhåll av sådana fastigheter samt i samband härmed borttagande av de särskilda taxeringsregler, som nu gällde för allmännyttiga bostadsföretag;

4) de likalydande motionerna I: 306, av herr *Mattsson* och herr *Johan Olsson*, samt II: 371, av herr *From m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och förslag till riksdagen angående sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att rätten att göra avsättningar till sådana fonder utsträcktes även till andra än aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker;

5) de likalydande motionerna I: 524, av herr *Gunnar Pettersson* och herr *Svenungsson*, samt II: 622, av herr *Johansson* i *Öckerö m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningskonto;

6) de likalydande motionerna I: 531, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 637, av herr *Larsson* i *Umeå m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning dels angående möjligheterna att medgiva rörelseidkare rätt till skattefri avsättning till förlustutjämningskonto i enlighet med de i motionerna angivna riktlinjerna, dels beträffande olika åtgärder för att eliminera övriga skillnader i fråga om möjligheterna att åstadkomma erforderlig resultatutjämning, som kunde föreligga mellan olika företagskategorier; ävensom

Ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

7) de likalydande motionerna I: 535, av herr *Sveningsson*, och II: 653, av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t senast till 1967 års riksdag måtte framlägga förslag om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdragna riktlinjer.

De i motionerna I: 8 och II: 16 framlagda förordningsförslagen avsågo, att i fråga om familjebolag rätten till förlustutjämnning skulle kvarstå, om den som övertagit aktier på grund av arv, testamente eller bodelning överläte dessa till tidigare ägare av aktier i företaget. Som villkor för rätt till förlustutjämnning borde enligt motionärerna gälla, att deklarationsskyldighet förelegat under förluståret eller under något av de två närmast föregående beskattningsåren. Vidare hade motionärerna förordnat, att ett av 1957 års skatteutredning framlagt förslag till förordning om rätt till utjämnning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall skulle — med vissa ändringar — antagas av riksdagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A. beträffande ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämnning

att de likalydande motionerna I: 8, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 16, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, i denna del, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande progressionsutjämnning

att de likalydande motionerna I: 8, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 16, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, i denna del, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. beträffande utredning av frågan om allmän öppen resultatutjämnning

att de likalydande motionerna I: 8, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 16, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, i denna del, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 87, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 124, av herr *Nordgren m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 279, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 348, av herr *Bohman m. fl.*, i denna del,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningskonto

att de likalydande motionerna I: 524, av herr *Gunnar Pettersson* och herr *Svenungsson*, samt II: 622, av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. beträffande rätt för rörelseidkare till skattefri avsättning till förlustutjämningskonto m. m.

att de likalydande motionerna I: 531, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 637, av herr *Larsson i Umeå m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. beträffande rätt att göra avsättning till investeringsfond för konjunkturutjämnning

att de likalydande motionerna I: 306, av herr *Mattsson* och herr *Johan Olsson*, samt II: 371, av herr *From m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. beträffande rätt för rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefri avsättning till självfinansieringsfond

att de likalydande motionerna I: 535, av herr *Sveningsson*, och II: 653, av herr

Ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

Thylén m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. beträffande frågan om beskattning av fastigheter tillhöriga allmännyttiga bostadsföretag

att de likalydande motionerna I: 279, av herr Holmberg m. fl., och II: 348, av herr Bohman m. fl., i denna del, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

K. beträffande frågan om avdrag för värdeminskning av bostadsbyggnader

att de likalydande motionerna I: 279, av herr Holmberg m. fl., och II: 348, av herr Bohman m. fl., i denna del, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämnning

1) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i motionerna I: 8 och II: 16, ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 8, av herr Mattsson m. fl., och II: 16, av herr Magnusson i Borås m. fl., i denna del, måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämnning vid taxering för inkomst;

B. beträffande progressionsutjämnning

2) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 8 och II: 16, ansett, att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 8, av herr Mattsson m. fl., och II: 16, av herr Mag-

nusson i Borås m. fl., i denna del, måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämnning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

C. beträffande utredning av frågan om allmän öppen resultatutjämnning

3) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i motionerna I: 8 och II: 16, ansett, att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 8, av herr Mattsson m. fl., och II: 16, av herr Magnusson i Borås m. fl., i denna del, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning måtte företagas rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämnning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämnning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen;

D. beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

4) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Larsson* i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i motionerna I: 87 och II: 124, ansett, att utskottet bort under D 1 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 87, av herr Stefan-son m. fl., och II: 124, av herr Nordgren m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beskattning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov;

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

E. beträffande rätt för fiskare att göra skattefria avsättning till resultatutjämningskonto

5) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog och Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen — under förutsättning att utskottets hemställan under punkten C vunne riksdagens bifall — måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 524, av herr Gunnar Petersson och herr Svenungsson, samt II: 622, av herr Johansson i Öckerö m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningskonto;

F, G och H. beträffande rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning samt till andra självfinansieringsfonder och förlustutjämningskonton m. m.

6) av herrar *Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Ottosson, Tistad, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora, *Enskog och Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet bort under F, G och H hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 531, av herr Stefanson m. fl., och II: 637, av herr Larsson i Umeå m. fl., de likalydande motionerna I: 306, av herr Mattsson och herr Johan Olsson, samt II: 371, av herr From m. fl., även som de likalydande motionerna I: 535, av herr Sveningsson, och II: 653, av herr Thylén m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning samt till andra självfinansieringsfonder och förlustutjämningskonton;

J. beträffande frågan om beskattning av fastigheter tillhöriga allmännyttiga bostadsföretag

7) av herrar *Gösta Jacobsson, Ottosson* och *Magnusson* i Borås, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 279 och II: 348, ansett, att utskottet bort under J hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 279, av herr Holmberg m. fl., och II: 348, av herr Bohman m. fl., i denna del, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen till sådan ändring av beskattningsreglerna för s. k. allmännyttigt bostadsföretag, att detta jämställdes med annan ägare av hyresfastighet.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 18 som vi nu går att behandla gäller vissa spörsmål angående resultatutjämning vid beskattningen och även vissa skattefrågor i övrigt.

I reservation A till betänkandet framförs ett yrkande om vissa ändringar i förordningen om rätt till förlustavdrag. Man kan väl i det sammanhanget säga, att de möjligheter som tillskapats vid 1960 års riksdag om rätt till förlustavdrag vid senare års taxering än för det år förlusten uppkommit har visat sig i stort sett fungera väl. De har bidragit till undanröjande av de problem som ojämnheter i inkomstförhållandena mellan olika år för med sig.

Dessa bestämmelser ger sålunda den skattskyldige en möjlighet att tillgodoföra sig avdrag för tidigare lidna förluster. Till grund för reservationens yrkande ligger från borgerligt håll framförda motioner, nämligen nr 8 i denna kammare och nr 16 i andra kammaren. Nuvarande bestämmelser är som jag nyss anförde i huvudsak bra, men såväl motionärer som reservanter anser vissa justeringar i de här bestämmelserna motiverade, då sådana justeringar skulle göra bestämmelserna mera ändamålenliga ur företagets synpunkt.

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Enligt nu gällande bestämmelser krävs att deklarationsskyldighet skall ha förelegat för det beskattningsår under vilket förlusten har uppkommit för att förlustavdrag skall få åtnjutas. Vid remissbehandlingen av 1957 års skatteutrednings betänkande ansåg ett flertal remissmyndigheter att den föreslagna begränsningen var onödigt rigorös. Den kunde medföra orättvisor i vissa fall. Riksdagen antog dock förslaget på denna punkt oförändrat.

Reservanterna anser att en uppmjukning av bestämmelserna i denna del är befogad och föreslår därför den ändringen för rätt till förlustavdrag, att deklarationsskyldighet skall ha förelegat antingen under förluståret eller under något av de två närmast föregående beskattningsåren.

I 8 § av denna förordning regleras rätten till förlustavdrag vid inträdda förändringar i äganderätten till aktier i familjeföretag m. fl. I reservation 1 framförs yrkanden om sådan ändring av bestämmelserna, att om ändringar skett i aktieägandeförhållandena under tid mellan förluståret och beskattningsåret, skall rätten till förlustavdrag kvarstå, om aktier på grund av arv, testamente eller bodelning överlåtits på tidigare ägare av aktier i företaget. En sådan ändring skulle undanröja den olägenhet vid tillämpningen av nuvarande bestämmelser, som i vissa fall medför resultat som kan betecknas som obilliga. Det kan ju vara vissa förhållanden som gör att en aktieägare efter ett dödsfall — ett dödsbo, en änka eller dylikt — inte kan ha kvar dessa aktier. Man tycker att om aktierna då avyttras till en tidigare delägare i företaget, kan det vara skäl i att avdragsrätten får kvarstå. Det kommer ju till stånd ett ägandeförhållande, som vederbörande i många fall själva inte rå för. Reservanterna anser inte, att dessa ändringar behöver medföra någon ökad risk för missbruk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

Reservation 2 under B vill jag endast kommentera helt kort. Den gäller genomförandet av en progressionsutjämning vid beskattningen. Även här hade 1957 års skatteutredning förordnat en sådan skatteberäkningsmetod. Reservanterna anser för sin del att det är önskvärt och motiverat att 1957 års skatteutrednings förslag genomföres, dock med vissa ändringar i fråga om deklarationsskyldighet, sänkning av minimibelopp och så att rätt till utjämning även bör förefinnas vid fallande inkomst.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 2.

Jag vill också i korthet kommentera reservation 3. Den yrkar utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand bör prövas den s. k. kontometoden. Denna fråga har också tidigare flera gånger varit uppe här i riksdagen. Några ytterligare argument tror jag inte har framkommit. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 3.

I reservation 7, den sista reservationen i betänkandet, framställs yrkande om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen till sådan ändring av beskattningsreglerna för s. k. allmännyttigt bostadsföretag, att detta jämföras med annan ägare av hyresfastighet. Denna fråga är inte heller ny. Den har diskuterats vid och prövats under riksdagen senast föregående år. Inte heller här tror jag att för någondera parten tillkommit några ytterligare argument eller sakska. Jag skall därför be, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till reservation 7.

Jag ber att också i övrigt få yrka bifall till de reservationer, där högerledamöter står som reservanter — jag tror det är samtliga.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Eftersom min partivän herr Stefanson har begärt ordet efter

Ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

mig, skall jag fatta mig mycket kort och i sak bara beröra en enda av reservationerna, nämligen reservation nr 5. Den sammanhänger med reservation nr 3 i så måtto, att i reservation nr 3 begäres en allmän utredning om en fullständig resultatutjämnning genom kontometoden. Reservation nr 5 går ut på att om en sådan utredning inte kommer till stånd skall man göra en separat lösning för fiskarna. Förslaget innebär att man skall skriva till Konungen och begära förslag angående möjlighet för fiskare att göra avsättning till resultatutjämningskonto.

Inom fiskerinäringen kan avkastningarna variera avsevärt från år till år. Efter några goda år kan det hända att redskapsförluster, maskinhaverier och liknande olyckliga omständigheter under ett följande år drar ned förtjänsterna eller rent av förorsakar underskott. De svenska fiskarna äger till praktiskt taget 100 procent själva sina båtar och redskap. Några fiskeriföretag med anställd arbetskraft existerar inte i vårt land. De större fiskefartygen som är mycket dyra i anskaffning ägs praktiskt taget alla av besättningen som partrederi. Med hänsyn till näringsens struktur är det ett mycket starkt önskemål att fiskarna beredes möjlighet att under år med goda inkomster göra skattefria avsättningar till ett resultatutjämningskonto för att under år med sämre lönsamhet kunna ta i anspråk medel som avsatts på detta sätt.

Det är värt att lägga märke till att fiskarna i Norge har en sådan rätt till skattefria avsättningar. De kan antingen avsätta medlen till en driftregleringsfond eller till en investeringsfond. En liknande rätt för svenska fiskare att göra skattefria avsättningar till ett resultatutjämningskonto skulle ge den svenska fiskerinäringen större konkurrenskraft, främja en sund ekonomisk planering och över huvud taget skapa tryggare förhållanden för näringsens utövare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

fall till reservationerna nr 1, 2, 3, 4, 5 och 6.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! De förslag som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 18, har det gemensamt att de kan medverka till att undanröja de olägenheter som den progressiva beskattningen innebär för företag och för enskilda personer som av en eller annan anledning har en ojämn inkomst- eller vinstutveckling under olika år.

Motionärerna liksom reservanterna menar således, att inkomstutvecklingen på längre sikt än ett beskattningsår bör ligga till grund för bedömningen av skatteförmågan. Vissa avsteg har ju, som också framhålles av utskottet, gjorts från principen om beskattningsårets slutenhet i vår skattelagstiftning. Utskottet nämner lagstiftningen om ackumulerad inkomst och om skogskonto. De i motionerna liksom även i reservationerna föreslagna åtgärderna avser att för samtliga skattskyldiga skapa möjligheter att genombryta principen om beskattningsårets slutenhet.

Beträffande reservation 1 med yrkanden om ändringar i förordningen om rätt till förlustutjämnning, och även beträffande reservation 2 med yrkande om lagstiftning i syfte att åstadkomma vidgad progressionsutjämnning, ber jag att få instämma i herr Enarssons motivering. Jag instämmer även i herr Enarssons motivering beträffande reservation 3 om en utredning om frågan om allmän öppen resultatutjämnning i första hand genom den s. k. kontometoden. Detta yrkande i reservation 3 sammanfaller väl i viss utsträckning med det i reservation 6 ställda utredningsyrkandet.

I betänkandet behandlas även motionsyrkanden som tar upp frågan om s. k. öppen resultatutjämnning. I motion nr 531 i denna kammare och nr 637 i andra kammaren föreslås en utredning om möjligheter att medge rörelseidka-

Ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

re rätt till skattefri avsättning till förlustutjämningskonto. Man kan även kalla det för riskkonto. Det framhålles att sådana avsättningar skulle vara av speciellt värde för vissa företagskategorier, som på grund av relativt små tillgångar i inventarier och lager inte har samma möjligheter att genom avskrivningar bygga upp dolda reserver som andra företag har. Även företag som arbetar inom andra branscher med förhållandevis små lager och liten maskinutrustning har lika stort behov av en ekonomisk beredskap för att möta nedgång i omsättningen och ojämnheter i inkomstutvecklingen; variationer som kan bero på konjunktursvängningar, strukturförändringar eller en teknisk utveckling inom branschen som förutsätter större insatser av kapital. För företag, som inte har haft möjligheter att genom avskrivningar bygga upp erforderliga reserver, kan en oväntad förlust eller stark momentan nedgång i arbetstillgången leda till stora ekonomiska svårigheter.

Vi motionärer liksom reservanterna menar att en lämplig åtgärd, som skulle medverka till att sådana företag bleve mindre känsliga för ojämnheter i vinstutvecklingen vore att tillåta dem skattefria avsättningar till ett särskilt riskkonto, t. ex. av samma typ som skogskontot. Värdet av avsättningar till sådana konton är emellertid inte begränsat endast till de av mig nämnda företagarkategorierna. Även det förhållandet att enskilda företag, alltså företag som drives såsom enskild firma, inte kan på samma sätt som aktiebolagsföretag eller företag drivna såsom ekonomiska föreningar göra skattemässigt fördelaktiga avsättningar till investeringsfonder, motiverar en utredning på detta område. Skattelagstiftningen har här skapat en omotiverad skillnad mellan olika företagsformer. Enskilda företag och handelsbolag har en sämre ställning än aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Man bör utreda möjligheten att åstad-

komma en ändring i detta avseende. Jag är väl medveten om att investeringsfonderna är till för att utjämna konjunkturvariationer och medverka till att företag vid en högkonjunktur kan avsätta medel för att sedan använda dem vid lågkonjunktur. Även i detta avseende tror jag emellertid, att man kan jämställa behovet hos företag drivna såsom enskild firma och företag drivna såsom aktiebolag.

Får jag sedan, herr talman, säga några ord om motion nr 87 i denna kammar och nr 124 i medkammaren om rätt till skattefria avsättningar för framtida reparationsbehov. I gårdagens bostadsdebatt deklarerade inrikesministern sin tro på en fri tävlan mellan olika företagsformer inom byggnadsbranschen och han menade att alla typer av företag skulle ha samma möjligheter. Endast deras förmåga till rationellt och ekonomiskt byggande skall vara avgörande för om de skall få byggnadsbeställningar.

Jag tycker att man borde ha samma praktiska inställning även till förvaltningen av fastigheter och då inte minst i fråga om fastighetsägarnas möjlighet att finansiera underhåll och reparation av sina hus. Här råder, såsom framhålles i ett motionspar, olika regler för allmännyttiga bostadsföretag och för andra fastighetsägare. På grund av att de allmännyttiga bostadsföretagen vid sin beskattning har en särskild schablonregel för inkomstberäkning av hyresfastighet har dessa företag möjlighet att skattefritt årligen avsätta en del av hyran för framtida reparation och underhåll. Reparationskostnaderna fördelas således jämnt över en längre tidrymd. Det gör naturligtvis att företagen får större möjligheter att tillmötesgå hyresgästernas önskemål om underhåll av lägenheterna. Enskilda fastighetsägare har inte denna möjlighet till skattefria årliga avsättningar för reparationer och underhåll. Kostnaden för reparation får i deklarationen avdragas från hyresintäkterna endast under det år, då repa-

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

rationen utföres, och det medför naturligtvis en mycket ojämn kostnads- och inkomstfördelning mellan olika år.

Under fastighetens första år är underhållskostnaderna små, för att sedan efter ett visst antal år stiga till ett maximum under de år när reparationsbehovet sätter in. Det belopp som reparationen då betingar kan t. o. m. överstiga hyresintäkten. Efter genomförd reparation minskar dessa kostnader, och sedan upprepas ojämnheterna i kostnads- och inkomstfördelningen mellan olika år.

Det förhållandet att den årliga avsättningen av medel till reparationsbehov beskattas försvårar naturligtvis för fastighetsägarna att göra avsättningar för att möta framtida reparationsbehov. Den dag en genomgripande renovering av fastigheten behöver utföras kan fastighetsägaren därför stå inför stora kortfristiga betalningsförpliktelser, som betyder en stor påfrestning på hans likviditet, och det kan naturligtvis medföra att han i det längsta drar sig för att låta utföra erforderliga reparationer. Det går till syvende og sidst ut över hyresgästerna. Jag tror att möjligheter att göra årliga skattefria avsättningar till reparationsfonder skulle stimulera fastighetsägarna till att hålla en bättre ekonomisk reparationsberedskap. Den här frågan framstår för mig mera som en fråga om att underlätta fastighetsägarnas likviditet när fastigheten behöver repareras än som en skatteutjämningsfråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 2, 3, 4, 5 och 6.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! I det här betänkandet har sammanförts en serie motioner som har ett gemensamt, nämligen att de samtliga avser skattesänkingskrav, som går ut på att man i fortsättningen inte skall använda beskattningsåret som en enhet utan att man i progressionsut-

jämmande syfte skall slå ihop flera års inkomster till en enhet. Utskottets majoritet har ställt sig negativ till de olika framstötarna men har medgivit att det i vissa fall kan finnas skäl för de anmärkningar som framställts. Av kontrolltekniska skäl har utskottsmajoriteten dock ansett sig tvingad att avstyrka förslagen.

För att ta ett exempel bland många kan jag börja med frågan om särskilda reparationsfonder. Utskottet har i denna fråga en positiv inställning, men eftersom bostadspolitiska kommittén ganska snart kommer att lägga fram förslag som troligen löser problemet har riksdagen enligt utskottets mening ingen anledning att ta upp det i dag. Vidare anser utskottet att de kontrolltekniska svårigheterna är stora, varför utskottet inte vill vara med om ändringar.

Vad beträffar förslaget att ändra nuvarande regler i förlustutjämningsförordningen på så sätt, att deklaraionsplikt ej skulle föreligga det år förlusten uppstått utan ett par år tidigare, vill utskottet erinra om att förlust som uppstått och som skall vara avdragsgill bör ha uppstått i någon form av förvärvskälla och ej bara bestå av de allmänna avdragen, vilka också får inräknas i avdragsgill förlust. På den grunden vill utskottet inte gå med på annat än att det är personer med förvärvsarbete som skall ha avdragsrätt. Därför är det ur kontrollsynpunkt enklast och bäst att hålla på regeln att deklaraionsplikt skall föreligga under förluståret.

Reservanterna vill också att reglerna för förlustutjämning skall göras liberalare för de s. k. fåmansbolagen än vad som nu är fallet. Det är klart att man kan hålla med herr Enarsson om att i något fall kan obilliga resultat uppstå. Men utskottsmajoriteten vill ändå inte vara med och göra någon ändring därför att man fruktar att ändå mera obilliga resultat kommer att uppstå om man gör den ändring som föreslås. Man fruktar nämligen att de konkursmässiga

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

företagen eller de företag som haft stora förluster blir en handelsvara, att man köper förluster för att dra av i sin egen deklaration när man har goda vinster. Detta anser vi vara en större olägenhet än de obilliga resultat som i dag kan uppstå med det system vi nu har.

Beträffande kravet på progressionsutjämning är detta väl först och främst en fråga för rörelseidkare, eftersom normalt sett löntagarinkomster inte varierar på ett sådant sätt att progressionsgraden är så olika år för år. Kraven förs här fram efter två linjer. De gäller dels frågan om den allmänna merinkomsten och dels frågan om en s. k. öppen resultatutjämning för olika slag av företagare.

Utskottet vill inte vara med om någon av dessa reformer och hänvisar då till att om inkomst uppstått under flera år, men deklarerats under ett år, så får man tillämpa reglerna om ackumulerad inkomst. Detta undanröjer alltså olägenheterna med att inkomsten har uppstått under flera år.

När det gäller företagarkomster hävdar utskottet att det i dag föreligger stora möjligheter till dold resultatutjämning genom de olika avskrivningsreglerna för lager, maskiner och inventarier. Här kommer jag speciellt in på den fråga som herr Tistad nämnde. Fiskarna har precis samma möjligheter som andra företagare att skriva ned sina fartyg och sina redskap under en femårsperiod som andra företagare får göra. Det är alltså en mycket kraftig dold resultatutjämning som kan åstadkommas. Och om den proposition som nu har avlämnats, nr 88, blir antagen av riksdagen så kommer fiskarna t. o. m. att för fartyg över 20 ton få göra nedskrivning med 30 procent på tecknade kontrakt. Man kommer alltså för fiskets vidkommande att få ett ännu bättre förhållande.

Vi anser att företagarna i gemen i dag alltid har någon form av lager eller maskiner eller inventarier, som man

på detta sätt kan använda för en dold resultatutjämning. Det föreligger alltså inte något behov av ytterligare åtgärder.

I fråga om investeringsfonder för fysiska personer har utskottet inväntat att sådana fonder inte bör införas för andra än för dem som har proportionell beskattning. I annat fall skulle vi få en progressionsutjämning bakvägen, ett resultat som knappast hör hemma i fråga om begreppet konjunkturinvesteringar. Herr Stefanson har varit inne på den saken och jag vill ännu en gång understryka, att konjunkturinvesteringarfonderna är till för att *utjämna* konjunkturerna och inte för att skapa en resultatutjämning år för år mellan företagen. Det är naturligtvis ohållbart att för människor som har en progressiv beskattning genomföra denna form av fonder, utan det måste här vara fråga om sådana juridiska personer som har en proportionell beskattning.

Beträffande slutligen de olika reglerna för fastighetsbeskattningen har jag redan inledningsvis framhållit utskottets positiva inställning till inrättandet av vissa reparationsfonder. Utskottet är vidare välvilligt inställt till större avskrivningar på fastigheter under en fastighets första år. Men då måste man vara på det klara med att reglerna för beskattning av vinsterna vid fastighetsförsäljning får lov att göras om, så att återvunna värdeminskningsskattverkliga beskattas. Så sker inte i dag, utan fastigheterna kan realisationsvinstbeskattas, och hänsyn tas inte till värdeminskningsskattverkliga avdrag av större storlek vid beskattningen. Därför måste beskattningen göras om vid försäljningen av en fastighet för att skattemyndigheterna skall gå med på större initialavskrivningar. Det anses emellertid i princip riktigt att dessa större initialavskrivningar får göras.

I utskottsbetänkandet behandlas också ett skrivelseyrkande i syfte att ta bort den förenkling av beskattningen av allmännyttiga bostadsföretags fastig-

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

heter, som i dag föreligger genom schabloniserade såväl intäkter som utgifter. Det kan låta bestickande att man tillämpar en lindrigare beskattningsform för allmännyttiga bostadsföretag, men det måste väl ändå medges att det här föreligger vissa skillnader mellan allmännyttiga bostadsföretag, som drivs utan vinstsyfte, och andra företag, som drivs med vinstsyfte. Det är således lättare att för de allmännyttiga bostadsföretagen hitta en schablon, som ungefär överensstämmer med de verkliga utgifterna och inkomsterna, än för företag som drivs i vinstsyfte.

Riksdagen har faktiskt redan dragit konsekvenserna av ett sådant resonemang genom att medge fri hyressättning även på hyresreglerade orter för de allmännyttiga bostadsföretagen.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan, varvid dock punkterna F, G och H komme att sammanföras.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr *Aspling* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen röstat ja; å omröstningstavlan hade dock felaktigt angivits att han avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande *punkten B* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 60.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 62.

Med avseende å *punkten D*, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antages, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 62.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande *punkten E* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde *punkterna F, G och H*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid dessa punkter avgivna reservationen.

Härefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkterna F, G och H, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkterna avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr *Isacson* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen röstat nej; å omröstningstavlan hade dock felaktigt angivits, att han avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen enligt de angående *punkten J* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18 punkten J, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att

Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 40.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets i *punkten K* gjorda hemställan.

Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckta motioner angående maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun och om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 202, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 376, av herr *Nordgren* och herr *Andersson* i Örebro, vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om sådan ändrad avfattning av 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall, att den 80-procentiga reduktionsregeln vid inkomst- och förmögenhetstaxeringen bleve effektiv; samt

2) de likalydande motionerna I: 509, av herr *Enarsson m. fl.*, samt II: 649, av herrar *Ringaby* och *Petersson*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta

a) fastställa skattepliktsgränsen för förmögenhetsskatten till 125 000 kronor och antaga de ändrade skatteskalor, som

föreslagits av allmänna skatteberedningen,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till riksdagen om sådan ändring i gällande bestämmelser i ämnet, att produktiva förmögenhetstillgångar, som användes i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, i rörelse eller i jordbruk och skogsbruk, i viss omfattning befriades från förmögenhetsskatt respektive upptoges bland tillgångarna till reducerat värde.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 202, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 376, av herr *Nordgren* och herr *Andersson* i Örebro, angående maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 509, av herr *Enarsson m. fl.*, samt II: 649, av herrar *Ringaby* och *Petersson*, om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

beträffande förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

1) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehållet i motionerna I: 202 och II: 376, ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 202, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, samt II: 376, av herr *Nordgren* och herr *Andersson* i Örebro, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om sådan ändrad avfattning av 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall, att den 80-procentiga reduktionsregeln vid inkomst- och förmögenhetstaxeringen bleve effektiv;

Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

2) av herrar *Elofsson, Lundström, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, vilka dock ej angivit sin mening;

beträffande förordningen om statlig förmögenhetsskatt

3) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka, under åberopande av innehållet i motionerna I: 509 och II: 649, ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 509, av herr Enarsson m. fl., samt II: 649, av herrar Ringaby och Petersson, måtte

a) antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig förmögenhetsskatt (nr 577);

b) hemställa om förslag till riksdagen om sådan ändring i gällande bestämmelser i ämnet, att produktiva förmögenhetstillgångar, som användes i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, i rörelse eller i jordbruk och skogsbruk i viss omfattning befriades från förmögenhetsskatt respektive upptoges bland tillgångarna till reducerat värde;

4) av herrar *Elofsson, Lundström, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 19 tar sikte på två frågor. Den ena är maximeringen av de direkta skatterna till stat och kommun, och den andra är förmögenhetsbeskattningen.

Den första frågan gäller den s. k. 80-procentsregeln vid inkomstbeskattningen. Jag vill här slå fast att statsmakternas uttryckligen deklarerade avsikt med bestämmelsen om maximering av skatterna till stat och kommun varit att ingen skattskyldig skall betala mer än 80

procent av sin sammanlagda inkomst i skatt. Regeln är emellertid på grund av bestämmelsernas utformning inte effektiv. Genom skattereduktionen tillåts nämligen den totala skatten inte att nedbringas till lägre belopp än som motsvarar — förutom den kommunala skatten — skatten på hälften av den skattepliktiga förmögenheten.

Ingen kan förneka att det ligger till på det viset, och det gör inte heller bevillningsutskottets majoritet, men ändå sätter man tummen ner för motionerna i ämnet. Det påstås att ett bifall till motionerna skulle rubba grunderna för förmögenhetsskatterna. Därjämte hänvisas till att skattereduktionen för att bli fullt effektiv också måste omfatta de kommunala skatterna. För att man inte kan vinna allt skall man alltså inte vara med om det hela, menar tydligen bevillningsutskottets majoritet.

Varför en effektivare utformning av reduktionsregeln skulle rubba grunderna för förmögenhetsbeskattningen har jag trots allvarliga tankemödor inte lyckats begripa. Saken skulle sannolikt med litet god vilja kunna ordnas utan en sådan rubbning av grunderna. Det borde en utredning kunna åstadkomma utan någon revolutionerande omläggning av skattesystemet. Det gäller en detalj som inte kostar så mycket.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Den andra frågan gäller en höjning av det skattefria grundbeloppet för förmögenhetsskatten från 100 000 till 125 000 kronor samt motsvarande justering i skatteskalorna över detta belopp. Motionärerna stöder sig på det förslag i ämnet som år 1963 framlades av allmänna skatteberedningen. Som motiv åberopas den fortskridande penningvärdeförsämringen med dess automatiska skärpning av skattetrycket.

Förmögenhetsskatten utgör en för fysiska personer mycket kännbar skatt, eftersom den tillkommer som en extra belastning ovanpå den vanliga progressiva inkomstskatten. I den mån förmögenheten består av produktiva tillgång-

Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

ar i den skattskyldiges rörelse, industri, hantverk, jordbruk eller skogsbruk, utgör den i realiteten en skatt på produktionsmedlen. I dessa fall borde, menar motionärerna i ämnet, förmögenheten få beräknas med reducerat belopp.

Fastighetsvärdena har gått i höjden vid 1965 års allmänna fastighetstaxering, och andra tillgångar har följt efter. Konsumtionsprisindex stiger i allt snabbare takt — det var 178 år 1963 och är i dag 200.

Utskottet medger — och det noterar jag med tillfredsställelse — att en justering av skatteskalorna i och för sig framstår som motiverad, men utskottet säger trots detta nej, eftersom bifall till motionerna skulle innebära ett skattebortfall på 80 miljoner kronor. Beloppet förefaller mig något högt med tanke på att den totala förmögenhetsskatten 1963—1964 belöpte sig till 260 miljoner.

Det är klart att 80 miljoner är en stor summa även för en finansminister, men ur skattebetalarnas synpunkt innebär ett bibehållande av nuvarande skalor en inflationsbetingad skattehöjning på samma belopp, 80 miljoner. Genom inflationen har förmögenheterna åtminstone på papperet stigit med betydande belopp utan att skattebetalarna i regel blivit rikare och merendels utan att avkastningen stigit i motsvarande mån och utan att skatteförmågan ökat. På dessa delvis fiktiva förmögenhetsökningar klämmer staten skattebetalarna, framför allt i gränsskiftet mellan 100 000 och 125 000 kronor, på ytterligare 80 miljoner. Är detta riktigt? Jag tycker det inte.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Folkpartiets och centerns ledamöter i bevillningsutskottet har till föreliggande betänkande avgivit två blanka reservationer.

I anledning härav vill jag understryka att vi visst har förståelse för de principiella synpunkter som ligger till

grund för övriga föreliggande reservationer. I folkpartiets partimotion i anslutning till skattepropositionen har vi begärt en rejäl skattereform till nästa år, då det beräknas att finansministerns bearbetning av skatteberedningens betänkande skall vara klar. I vår motion ingår som en integrerande del de frågor som har aktualiserats i högerens reservationer.

När vi inte har röstat för dessa, betyder det därför inte att vi är ointresserade av de väckta frågorna, utan att vi vill lösa dem på annat sätt än högerreservanterna föreslagit.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! De här frågorna har ju tidigare varit föremål för riksdagens ställningstagande, och mot bakgrunden därav är det inte så lätt att komma med någon ny belysning eller nya synpunkter.

I motionerna I: 202 och II: 376 föreslås, som herr Gösta Jacobsson redovisade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att den s. k. 80-procentiga reduktionsregeln vid inkomst- och förmögenhetstaxeringen skall göras mer effektiv. Som stöd för yrkandet åberopas i motionerna bl. a. att den fortskridande penningvärdesförsämringen leder till påtagliga orättvisor, och man säger att beskattningen under vissa förhållanden får rent konfiskerande effekt.

Nu har jag personligen ofta tyckt att herr Gösta Jacobsson i sådana sammanhang gärna uttrycker sig mycket drastiskt. Det har han gjort även i denna motion. Han blir särskilt patetisk när han kommer in på frågorna om förmögenhetsskatten, vad det nu kan bero på. Vi kan naturligtvis ha olika uppfattningar om skattesystemet här i landet, men att jämställa det med att man konfiskerar enskilda människor egendom, det tycker jag för min del är att ta i för hårt och gå till överdrift.

Bevillningsutskottet anser för sin del

Om vissa ändringar i förmögenhetsbeskattningen

att det inte har något skäl att ändra sitt tidigare ställningstagande i dessa frågor, utan håller fast vid den principiella uppfattningen att förmögenhets-skatten inte genom tillämpningen av 80-procentsregeln bör nedbringas till lägre belopp än som följer av reduktions-regeln.

Det betyder alltså att man har den uppfattningen att förmögenheten som sådan alltid innebär en viss skattekraft. Oavsett om den årliga avkastningen på förmögenheten är liten eller kanske ingen alls, motiverar det inte att man helt kan befria från förmögenhetsbeskattning.

Det är riktigt som Gösta Jacobsson här framhöll, att utskottet har den principiella uppfattningen att ett frångående av dessa principer skulle rubba själva grunden för förmögenhetsbeskattningen. Det kan således inte accepteras. Utskottet har även pekat på konsekvensen av inkomstbortfall för kommunerna. Motionärerna säger att svårigheterna i det här fallet skulle kunna undanröjas, men det är väl bara ett påståen-de, ty jag kan inte finna att de har anvisat någon väg hur dessa svårigheter skulle kunna klaras.

Vad sedan angår motionsparet I: 509 och II: 649, där man syftar till en höjning av det skattefria beloppet på förmögenheter från nuvarande 100 000 kronor till 125 000 kronor och en justering av skatteskalorna, så har som Gösta Jacobsson här anfört utskottet sagt att detta i och för sig skulle kunna vara berättigat. Emellertid kan inte utskottet nu medverka till en skattereform, som uteslutande tar sikte på lättnader i förmögenhetsbeskattningen, detta särskilt med hänsyn till att det rör sig om cirka 80 miljoner kronor.

Om det nu gäller 70 eller 80 miljoner kronor, kan jag dock inte anse att det är en särskilt angelägen skattereform att lätta för förmögenheterna. Vi får väl däremot anse att man tog mest angelägna reformen vid förra årets riksdag, då man biföll proposition nr 14

som innebar att man höjde det skattefria bottenbeloppet från 80 000 till 100 000 kronor. Det medförde att man lyckats skydda de mindre förmögenheterna — hos villaägare och andra — från ökade skatter i och med att man höjde taxeringsvärdena.

Jag har personligen dessutom den uppfattningen, att skulle det vara möjligt att i dagens prekära ekonomiska läge avstå från 80 miljoner kronor i skatteinkomster, så finns det angelägnare områden, som man skulle kunna tillgodose i vad det gäller skattesänkningar än just förmögenheterna.

Jag yrkar, herr talman bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde vovtering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 19 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. alkohollagstiftningen

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 28.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 19 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;
Nej — 29.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna angående avdragsrätt vid taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. alkohollagstiftningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner rörande alkohollagstiftningen.

I detta betänkande hade utskottet hemställt,

A) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande alkohollagstiftning meddela föreskrifter rörande sådan försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området, som av utskottet i betänkandet förordats;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 59, av herrar Sundin och Eric Carlsson, samt II: 92, av herr Börjesson i Falköping m. fl., angående allmän registrering av spritköp,

2) de likalydande motionerna I: 499, av herr Bengtson m. fl., och II: 611, av herr Engkvist m. fl., om ändrade be-

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1965

stämmelser för statens lånefond för alkoholfria restauranger,

3) motionen I: 513, av herr Kaijser m. fl., om utredning rörande registrering och begränsning av spritinköp, ävensom

4) motionen II: 14, av herr Gustafsson i Borås, angående förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag vill framhålla, att det yrkande jag kommer att ställa inte är något skämt i anledning av den första april, utan är allvarligt menat!

Det är nämligen så, att vissa synpunkter av juridisk och konstitutionell karaktär har framkommit sedan vi avlämnade detta betänkande, vilket föranleder mig att ställa ett yrkande om återremiss av detta betänkande till bevillningsutskottet, så att vi får pröva de synpunkterna.

Jag hemställer alltså, herr talman, om återremiss av bevillningsutskottets betänkande nr 25 till bevillningsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning beslöts att förevarande ärende skulle visas åter till utskottet.

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1965

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 14, angående användande av riksbankens vinst för år 1965.

Enligt av fullmäktige i riksbanken till bankoutskottet avgiven berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1965 uppgick riksbankens nettovinst för nämnda år till 208 334 928 kronor 33 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år hade redovisats ett belopp av 375 915

kronor 01 öre. Till förfogande stående vinstmedel utgjorde sålunda 208 710 843 kronor 34 öre.

Utskottet hade i det nu förevarande memorialet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 100 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66;

b) ett belopp av 108 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 710 843 kronor 34 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Reservation hade avgivits av herrar *Hilding, Ottosson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66;

b) ett belopp av 58 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 710 843 kronor 34 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! När riksstaten fastställdes av riksdagen för ett år sedan blev beslutet beträffande riksbankens vinst att 100 miljoner kronor beräknades kunna levereras in till statsverket. I en reservation hävdades att detta belopp kunde upptagas till 150 miljoner kronor.

När nu besked föreligger om riksbankens nettovinst för år 1965 visar det sig att den blev 208 miljoner kronor. Det går alltså mycket väl för sig att föra över 150 miljoner kronor till statsverket. Det återstår ändå 58 miljoner kronor att föra till kursdifferenskontot.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Förslag av denna innebörd läggs fram i reservationen och jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Enligt § 1 i den för bankoutskottet gällande instruktionen åligger det utskottet att till riksdagen meddela yttrande och förslag om användande av den under föregående år upplupna bankovinsten. I riksstaten för budgetåret 1965/66 har såsom inkomst på driftbudgeten under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 100 miljoner kronor. Enligt den av fullmäktige i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelsen angående riksbankens ekonomiska resultat under år 1965 uppgick riksbankens nettovinst för nämnda år till 208 334 928 kronor 33 öre. Med de medel, som föregående år är balanserade, står till förfogande 208 710 843 kronor 34 öre.

Efter hemställan från utskottet till fullmäktige har riksbanken avgivit yttrande i frågan och hemställer att utskottet ville föreslå riksdagen besluta att av riksbankens tillgängliga vinstmedel ett belopp av 100 miljoner kronor skall inlevereras till statsverket under budgetåret 1965/66, att ett belopp av 108 miljoner kronor skall överföras till kursdifferenskontot, samt att återstående belopp 710 843 kronor 34 öre skall kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Utskottet delar bankofullmäktiges uppfattning angående vinstmedlens fördelning och uttalar såsom sin uppfattning, att det är nödvändigt för riksbanken att uppbygga reserver för mötande av förlustrisker vid handel med valutor och värdepapper samt vid riksbankens internationella engagemang.

Jag ber därför, herr talman, att på alla punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice

talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt memorial nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid memorialet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Till behandling hade bankoutskottet i ett sammanhang upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 43 i första kammaren av herrar *Ottosson* och *Lundberg* samt nr 77 i andra kammaren av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att arbetsgivare erhöles möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter, som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skulle få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter, dels om en utredning rörande utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år;

2) de likalydande motionerna nr 217 i första kammaren av herr *Ottosson m. fl.* och nr 282 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts igångsätta utredning i syfte att — sedan AP-fonderna nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturför-sämring fullt betryggande storlek, och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begrän-sa de årliga pensionsavgifterna till AP-fonderna till vad som erfordrades för täckande av fondernas löpande pensionsbetalningar under året;

3) de likalydande motionerna nr 313 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 381 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsam parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekon-omiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

4) de likalydande motionerna nr 550 i första kammaren av herr *Johan Olsson* och herr *Harry Carlsson* samt nr 663 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt finge ackumuleras under fem år, att amorteringstiden utsträcktes till 20 år och att möjlighet för återlån finge utnyttjas upp till 75 % av inbetalda avgifter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att motionerna I: 313 och II: 381 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 217 och II: 282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1) I: 43 och II: 77,

2) I: 550 och II: 663,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

vid utskottets hemställan under A,

1) av herrar *Hilding*, *Nils Theodor Larsson*, *Ottosson*, *Regnéll*, *Berglund*, *Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 313 och II: 381 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsam parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekon-omiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad reservanterna an-fört;

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

vid utskottets hemställan under B,

2) av herrar *Ottosson* och *Regnéll*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 217 och II: 282 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad reservanterna anfört igångsätta utredning i syfte att — sedan allmänna pensionsfonden nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek, och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till allmänna pensionsfonden till vad som erfordrades för täckande av fondens löpande pensionsbetalningar under året;

vid utskottets hemställan under C,

3) av herrar *Hilding*, *Nils Theodor Larsson*, *Ottosson*, *Regnéll*, *Berglund*, *Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 43 och II: 77 samt I: 550 och II: 663 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt finge ackumuleras under fem år, att återlån finge ske upp till 75 procent av inbetalda avgifter och att amorteringstiden för återlån utsträcktes till 20 år.

Herr förste vice talmannen anförde, att vid överläggningen rörande det nu förevarande utlåtandet jämväl finge beröras bevillningsutskottets betänkande nr 20; eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda betänkande skulle dock framställas först sedan detsamma föredragits.

Herr *HILDING* (fp):

Herr talman! För bara några månader sedan, i slutet av höstsessionen, hade kammaren tillfälle att diskutera motioner av samma innebörd som de som nu föreligger till behandling i bankoutskottets utlåtande. Den gången ägde överläggningen rum på grundval av ett utlåtande — nr 64 — som lagts fram av andra lagutskottet. Sedan dess har emellertid dessa ärenden flyttats över till bankoutskottet. För motionärernas del har detta inte lett till något gynnsammare resultat — majoriteten i bankoutskottet är lika kallsinnig som majoriteten i andra lagutskottet. Det bör väl dock tilläggas, att liksom i andra lagutskottet finns det reservanter även i bankoutskottet.

Diskussionen gäller alltså AP-fondens förvaltning. De motionsförslag som reservationsvis har vunnit stöd av utskottets samtliga centerparti-, folkparti- och högerledamöter syftar i ena fallet till en parlamentarisk utredning rörande tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning; i andra fallet är också fråga om ett välkänt förslag, nämligen förslaget om vidgad återlånerätt, vilket skulle vara av betydelse för den mindre företagsamheten.

Sedan motionskravet på en parlamentarisk utredning om AP-fondens framtida utformning i olika avseenden sist behandlades, har 1965 års långtidsutredning lagt fram sin rapport. Rapporten är emellertid inte fullständig, eftersom en särskild utredning som rör de finansiella långtidsperspektiven ännu inte föreligger. Utskottets majoritet menar att den sistnämnda utredningen kommer att ge den nödvändiga bakgrunden till de fortsatta diskussionerna rörande såväl fondbildningen som fondförvaltningen. I nuvarande läge skulle det därför inte vara motiverat att tillsätta en parlamentarisk utredning.

Reservanterna — det är alltså fråga om reservation 1 — delar inte denna

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

uppfattning. Vi tycker att en parlamentarisk utredning redan nu måste tillsättas. Det finns ingen anledning att uppskjuta tillsättandet av denna parlamentariska utredning med hänvisning till en utredning, som kommer att föreligga inom så kort tid som någon månad.

Problemet förefaller vara att utskottsmajoriteten inte riktigt vet om det skall vara en parlamentarisk utredning. Det börjar ju bli allt vanligare med departementsutredningar i olika frågor och kanske man överväger att även i denna fråga nöja sig med en begränsad utredning av detta slag. Att det måste bli någon form av fortsatt diskussion tycks emellertid även majoriteten i utskottet vara på det klara med.

Kanske kan vi i dag få ett besked om man är inställd på en parlamentarisk utredning. Är man det, förstår jag dock inte varför man inte också vill verka för att en sådan utredning kommer till stånd.

Reservation 3 gäller återlånerätten. Särskilt den mindre företagsamheten har som de flesta torde känna till stora svårigheter med sin kapitalförsörjning. Därför borde även återlånerätten kunna vara av större betydelse än den hittills visat sig ha. Det kan bli fallet, om den inte såsom nu förfaller efter ett år utan får ackumuleras under en längre tid. Fem år är föreslaget i reservationen. Även andra åtgärder kan vidtagas för att underlätta dessa återlån.

Bankoutskottet påpekar att andra lagutskottet tidigare har avstyrkt motionsförslag av detta slag med hänvisning till att man inte vunnit tillräckliga erfarenheter av hur återlånereglerna verkar. Denna avslagsmotivering har emellertid vid det här laget blivit förlegad eller föråldrad. Nu tycks avslagsmotiveringen snarare innebära, att man anser att frågan ingår i ett större sammanhang och för den skall inte kan behandlas mer eller mindre fristående från andra frågor som rör pensionsfondens förvaltning. Det finns anledning misstänka att den avslagsmotiveringen

kommer att kunna användas några år framöver. Motionärerna har ju hittills inte givit tappt och lär inte göra det i fortsättningen heller.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3 vid bankoutskottets utlåtande nr 15.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande nr 15 har till hemställen under punkten A fogats en reservation av utskottets borgerliga ledamöter, i vilken begärs att Kungl. Maj:t skall tillsätta en parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning. Jag kan i detta avsnitt instämma i vad som anförts av herr Hilding.

Under punkten B har reservanterna yrkat att riksdagen med bifall till motionsparet I: 217 och II: 282 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vid den utredning som tillsättes hänsyn även måtte tagas till vad motionärerna anför angående förändring av formerna för den fondbildning som ingår i tilläggspensionssystemet. Dessa former har behandlats utförligt i motionerna, och jag ber att få hänvisa till vad som där anförts. För motionärerna står det klart att kapitalfrågan för näringslivet, inte minst den mindre och medelstora industrien, är synnerligen allvarlig. Vi är nödsakade att finna utvägar ur svårigheterna, om vi skall ha möjligheter att upprätthålla och öka vår produktion. På grund av kostnadsläget för svensk industri måste vi i allt hastigare takt företaga rationaliserings- och omställningsåtgärder för att kunna hävda oss på marknaden. Detta kostar pengar, och därför måste mera kapital ställas till förfogande.

Jag tror att man även inom regeringen har bekymmer för utvecklingen. Enligt referat i en tidning uttalade handelsministern så sent som i lördags vid

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

en kongress i Malmö — jag hoppas att det är riktigt återgivet — att vår nuvarande handelsbalans är rent oroväckande och att brådskande åtgärder måste vidtagas för att återställa jämvikten. Statsrådet sade vidare: »Tillräckliga utrymmen måste skapas på lånemarknaden för att företagen skall kunna finansiera sina framtidsplaner.» Inrikesministern var i förrgår i bostadsdebatten inne på liknande tankegångar, och finansministern har vid olika tillfällen framfört farhågor av samma art.

Vad beträffar reservationen under punkt C vill jag utöver vad herr Hilding anfört framhålla att en av de möjligheter som står näringslivet till buds för att underlätta anskaffandet av kapital är det förslag som motionärerna framfört om ackumulering av återlänrätten under fem år och en återlänrätt med 75 procent av inbetalda avgifter. Redan när riksdagen 1959 fattade beslut om fondmedlens placering uttalades att en betydande del av medlen i form av återlån borde återgå till dem som erlagt pensionsavgifterna. Med nuvarande regler har det visat sig att möjligheterna till återlån inte utnyttjats i den utsträckning som man kunnat vänta sig. Detta har givetvis inte berott på att näringslivet inte haft behov av kapital utan på den omständigheten att reglerna inte har varit utformade på ett sätt som varit positivt och praktiskt för näringslivet. Det borde vara ett allmänt intresse att vi i vårt land även i fortsättningen får behålla ett näringsliv som kan hävda sig väl i konkurrensen, och då måste kapitalfrågan få en bättre lösning än nu. För de företag som planerar en utveckling på längre sikt måste en förbättring av återlänrätten enligt motionärernas förslag vara en positiv åtgärd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid punkterna A, B och C i bankoutskottets utlåtande nr 15.

Bevillningsutskottets betänkande nr 20 behandlar frågan om rätt för arbets-

givare till skattefri avsättning till pensionsfond. Det gäller en följdmotion i anledning av yrkandet under punkt B i bankoutskottets utlåtande nr 15. I reservationen till detta betänkande hemställer vi att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålles att en utredning företages och förslag framlägges att arbetsgivare medges rätt att utöver de årliga avgifterna till tilläggs pensioneringen skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra. I motionerna framhåller vi vikten av att pensionssystemet kompletteras med åtgärder som ger detta en högre grad av säkerhet. En framkomlig väg att nå detta syfte är vårt förslag, att arbetsgivare medges rätt att till egen pensionsstiftelse avsätta medel upp till ett visst maximibelopp per år. Maximibeloppet kunde då sättas till det årsbelopp som svarar mot den genomsnittliga verkliga kostnaden för utfästa pensionsförpliktelser enligt försäkringsmatematiska beräkningar, och avsättning- en under året skulle få uppgå till skillnaden mellan detta maximibelopp och de avgifter arbetsgivaren har att inbetala för sina anställda till allmänna tjänstepensioneringen.

Vi har från vårt håll ansett att en sådan fondbildning som här avses skulle bidra till att dels säkerställa pensionsförmånerna för de anställda och dels lätta företagarnas kreditproblem och i övrigt ha en gynnsam effekt på företagens självfinansiering och produktionsutveckling.

Herr talman, jag ber att få återkomma med yrkandet.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! På en punkt kan jag vara överens med de två talare som har yttrat sig före mig, nämligen att den här frågan inte är ny. I vissa fall är det motioner som har återkommit sedan 1960 och nästan ordagrant återgivits också i år. De här frågorna har ju tidigare legat hos andra lagutskottet och har nu överflyttats till bankoutskottet.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

De är således nya ur bankoutskottets synpunkt, men ur riksdagens synpunkt är de mycket gamla bekanta som återkommer. Således återfinner vi i dag önskemålet om parlamentarisk utredning beträffande tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, likaså fondförvaltningens framtida utformning och vad som hör samman med de problemen. Önskemålet om ökad utlåningsrätt för arbetsgivarna återkommer; vidare rör det sig om ackumulering av återlåningsrätten för fem år, decentralisering av ATP-fonderingen o. s. v.

Man skulle skämtsamt kunna säga att det är en »nygamal vals» som spelas upp här, men jag tror att det blir mindre framgångar för den än vad vi hade på schlagerfestivalen, eller vad det nu kallas.

Med hänsyn till att de här frågorna behandlades, som herr Hilding har påpekat, så sent som i fjol skall jag bara gå in på en liten sak i det sammanhanget.

Jag vill påminna om att riksdagen år 1965 beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar. Den utredningen har bedrivits, som också herr Hilding framhöll, inom ramen för långtidsutredningen, som regeringen tillsatt. I motionsparet I: 313 och II: 381 uttalas att resultatet av den utredning som har redovisats i rapporten »Svensk ekonomi 1966—1970» inte kan tillgodose de av riksdagen ställda kraven på en utredning om tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar. Motionärerna upprepar fördenskull önskemålet om en parlamentariskt sammansatt utredning.

Herr Hilding frågade om vi i dag kunde svara på huruvida det skall bli en parlamentarisk utredning eller inte. Jag kan tyvärr inte svara på det, herr Hilding, därför att vi — som framgår av utskottsutlåtandet — vill se till vilket resultat den Kraghska utredningen kommer. Därefter får vi väl ta ställning till

hur vi skall ha det i fortsättningen. Det är kanske inte nödvändigt med en parlamentarisk utredning; det kanske går att ordna saken ändå, och herrarna får återkomma med motioner i ärendet.

Jag hade inte tänkt säga så mycket om de andra motionerna. Som redan påpekats av mig och andra är det gamla bekanta som ideligen återkommer. Herr Lundberg kom emellertid in på återlåningsrätten, och jag tror att det är nödvändigt att något ta upp den frågan, eftersom han åberopade den motion som ligger bakom kravet på en översyn av denna fråga.

Det är riktigt att andra lagutskottet i sitt utlåtande i fjol förklarade att det kanske är nödvändigt att överse frågan om återlåningsrätten, och en sådan översyn har också utlovats. Men jag tror att oppositionen skall vara litet försiktig när den begär en översyn på den här punkten. Det kan ju nämligen tänkas att översynen skulle ge till resultat att återlåningsrätten inte blev så utformad som jag förmodar att motionärerna tänker sig.

I motionen nr 282 i andra kammaren tar man som ett exempel att om uttaget blir 10 procent och de utbetalda pensionerna för ett visst år skulle utgöra 3 procent så skulle återstoden, 7 procent, stanna kvar hos företagen i form av återlån. Samtidigt som herr Lundberg talar för en sådan sak säger han emellertid att han vill ha ett effektivt näringsliv. Är det så säkert att dessa 7 procent — om vi tar detta exempel — stannar hos ett företag som är effektivt? Vore det inte mera riktigt att pengarna finge gå via banksystemet mot vanlig banksäkerhet? Om så skedde skulle de säkrare hamna hos industrier som har en verklig utvecklingskraft. Industrier som nyetableras har, om man förfar enligt motionen, kanske inte en chans att få de pengar som skulle behövas för etableringen. Funderingar av det här slaget kan man naturligtvis ha när det gäller frågan om återlåningsrätten.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

När andra lagutskottet i fjol behandlade dessa frågor och påpekade att det så småningom kommer att bli en översyn på detta område förmodar jag att bakom uttalandet låg synpunkter som framförts av löntagarorganisationerna i remissyttrandena till utskottet. Jag skall bara citera ett stycke ur LO:s yttrande. I diskussionen om dessa frågor måste självfallet stor hänsyn tas till vad löntagarorganisationerna säger, då — som jag ser det — det är deras pengar som det gäller att placera på ett vetligt sätt. LO säger bl. a. i sitt yttrande:

»Då fondförvaltningens regler utformades framhöll LO att 'den av pensionskommittén förordade betingade återlånerätten kan godtas såsom en övergångsanordning intill dess kreditmarknaden och näringslivet i övrigt anpassat sig till pensionsreformens finansieringsgrunder'. Av det yttrande över pensionskommitténs förslag, som här citerats, framgick vidare att LO var mycket tveksam till hela tanken på rätt till återlån ur allmänna pensionsfonden. De hittills vunna erfarenheterna har snarast bidragit till att förstärka denna tveksamhet.»

Det kan vara detta LO-uttalande som ligger bakom andra lagutskottets funderingar, när man säger att det kanske är nödvändigt med en utredning om återlåningsrätten. Jag har också med mig här i kammaren TCO:s och SACO:s yttranden. Dessa båda organisationer är inne på samma funderingar och är liksom LO tveksamma på den här punkten.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga mitt inlägg, ty jag tycker att dessa frågor har diskuterats tillräckligt. De är som sagt en följetong sedan 1960, och jag skall därför bara avsluta mitt anförande med att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Åke Larsson talade om Nygammal vals, men han tycker

inte om att vi fortsätter att slå på vår kastrull. Vi anser nog att det är ganska nödvändigt att upprepade gånger spela denna vackra melodi. Den vinner i längden, precis som Nygammal vals.

Jag vill något beröra ett uttryck som herr Åke Larsson fällde beträffande återlånerätten. Jag vet inte om det föreligger en missuppfattning, men det är självfallet bankerna som skall låna ut pengarna, och då kommer bankerna att företaga den prövning angående företagets kreditvärdighet som herr Åke Larsson talade om.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! De toner som herr Lundberg anslog kommer säkerligen inte att vinna gehör, ty de är falska i grunden — vi känner till bakgrundsdiskussionerna kring ATP, när vi var ute och slogs för den. Det är de argumenten ni fortfarande kör med här i riksdagen. Ni hoppas att ni så småningom skall kunna undergräva ATP-systemet på det sättet, men jag tror inte ni kommer att lyckas.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Den motion som bevillningsutskottet behandlar i sitt betänkande nr 20 är i sin motivering helt likalydande med den som bankoutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 15, och som just nu är föremål för debatt här. Jag skall därför avstå från att ta upp det resonemang, som jag egentligen tänkt föra om ifrågavarande motion. Jag nöjer mig med att bara påminna om, att när det gäller pensionsstiftelserna har pensionsstiftelseutredningen lagt fram sitt förslag, som nu prövas av regeringen. Förslaget innebär bl. a. en viss upp- mjukning av reglerna om de s. k. tvåmansbolagens pensionsavsättningar, och jag tror nog att vi skall avvakta regeringens förslag i detta sammanhang. Bevillningsutskottets majoritet har inte funnit anledning att gå med på någon ny utredning i dessa avseenden.

Ang. förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten B* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten C* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-

Om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond

ställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskotet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 61.

Om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 210, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 270, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts företaga utredning och framlägga förslag, att arbetsgivare medgäves rätt att

— utöver de årliga avgifterna för tilläggspensioneringen — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 210, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 270, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, om rätt för arbetsgivare till skattefri avsättning till pensionsfond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 210, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 270, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av vad i motionerna anförts måtte företaga utredning och framlägga förslag, att arbetsgivare medgäves rätt att — utöver de årliga avgifterna för tilläggspensioneringen — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra;

2) av herrar *Elofsson, Lundström, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på anta-

Om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar

gande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 22.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av motioner om medverkan av riksbanken vid nationalbudgetens uppgörande;

nr 17, i anledning av motioner om malmletning inom Ljusdals-regionen; och

nr 18, i anledning av motioner om en matrikel över riksdagens ledamöter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motion om rengöring av riksdagshusets fasader och gavlar.

I den till bankoutskottet hänvisade motionen nr 218 i första kammaren av herr *Akerlund* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att låta rengöra riksdagshusets fasader och gavlar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionen I: 218 måtte i skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om rengöring av riksdagshusets fasader.

Herr *ÅKERLUND* (h):

Herr talman! Jag vill i anslutning till detta utlåtande endast uttala mitt beklagande av att riksdagshusets huvudfasad inte hinner bli rengjord före firandet av representationsreformens hundraårsjubileum i maj. Tiden är tyvärr för långt framskriden. Jag måste böja mig för detta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 20, angående verkställd granskning av delegerades för riksdagens verksamhet under år 1965; och

nr 21, angående verkställd granskning av riksdagens löne delegations verksamhet under år 1965.

Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 22, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner, såvitt avser viss däri behandlad fråga, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om kostnadsfri medicin till folkpensionärer;

nr 31, i anledning av väckta motioner om fri medicin till vuxna neurosedyskadade;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående fria läkemedel till långvarigt mentalsjuka; och

nr 33, i anledning av väckta motioner om slopande av kravet på beställningsblankett för erhållande av fria läkemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förtidspension åt vissa vårdnadshavare.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 23 i första kammaren av herr *Nyman* och herr *Jacobsson, Per*, samt nr 41 i andra kammaren av herr *Berglund m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådana åtgärder, att en hemvårdande, som ställdes utan arbetsinkomst, bereddes möjlighet till förtidspension.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hem-

ställt, att förevarande motioner, I: 23 och II: 41, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Edström, Rimmerfors* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner, I: 23 och II: 41, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till 1967 års riksdag om lämpligt utformat pensionsstöd åt hemvårdande kvinnor, s. k. hemmadöttrar, vilka ställts utan arbetsinkomst;

II. av herr *Eric Carlsson* och herr *Elmstedt*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det finns vissa grupper i samhället som vi har svårigheter att inordna i vår välfärd, och till dem hör vad vi brukar kalla för hemmadöttrarna och som norrmännen brukar kalla för »föräldraänkor». Det är dem som motionen gäller i det här fallet.

Det är inte första gången vi har tagit upp den här gruppen till diskussion, men vi har inte funnit någon lösning på deras problem. Den här gruppen är ur en aspekt mycket enhetlig. Dessa kvinnor har givit upp sitt yrke, de har minskat sina försörjningsmöjligheter för att vårda föräldrar eller andra anhöriga som samhället egentligen skulle ha tagit ansvaret för.

Men alla kvinnor i den här gruppen blir självfallet inte ensamstående vid samma ålder med samma möjligheter att söka sig ut på arbetsmarknaden i samma medicinska tillstånd. En del utav dem kan naturligtvis inpassas i yrkeslivet igen, och för dem har vi ordnat med omskolningsmöjligheter och rehabilitering. En annan grupp kan få förtidspension utav medicinska skäl och jag skulle förmoda att de synpunkter som

anläggs på dem eller den diagnos som ställs utav läkare för att de skall få denna pension är generösa. Det är den tredje gruppen, som inte har fått sina problem lösta, de som är klena men inte så pass sjuka att de kan få förtidspension och samtidigt svårangepassade på arbetsmarknaden, ofta av den anledningen att de inte kan finna sig i de mera disciplinära förhållanden som där råder än inom ett hem.

De konkreta fall man möter är inte få, och dessa kvinnor frågar sig ofta, varför deras granne som blivit änka efter en tjänsteman, en statlig tjänsteman kanske, men som har egen god inkomst skall få en pension på äldre dar, men själva kan de inte få det.

Det kan inte ur samhällseliga synpunkter vara mer värt att ta hand om och sköta sin äkta man än att sköta sina föräldrar eller andra anhöriga. Detta menar de måste vara något fel. Det är alldeles säkert också något fel i vårt system.

Utskottet säger i sin avslagsmotivering att det är principiellt oriktigt att bryta ut vissa kategorier ur försäkringssystemet och bevilja dem en pensionsförmån efter andra regler än som i övrigt gäller. Jag kan inte riktigt finna att det är en oantastlig ståndpunkt, ty det har vi ju redan gjort. Vi har delat upp änkorna i olika grupper med olika möjligheter att få pension, inte efter deras egna behov eller deras egen status, utan efter den mans som de varit gifta med.

Det enda argument som jag kan finna emot införandet av något slags pension för denna grupp av kvinnor är att åtgärden naturligtvis bygger ut ett redan förut dåligt avvägt och avpassat pensionssystem. Det enda riktiga framtidsmålet är, åtminstone enligt min och också enligt andras uppfattning, ett system där varje människa skulle arbeta in sin egen pension oavsett civilstånd, och dessutom att allt arbete skulle uppskattas till sitt rätta ekonomiska värde även det som utgörs av vård av anhöriga i

Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar

hemmet. Dit har vi ännu inte hunnit, och jag skulle förmoda att det är en ganska lång väg att vandra. Kammaren kommer emellertid att få tillfälle att ta ställning till det problemet, eftersom det i år föreligger en motion om utredning av ett nytt pensionssystem av detta slag. I väntan på det systemet med egenpension bör vi tillförsäkra alla grupper trygghet på ålderns dagar inom det nuvarande systemet. Det har de inte nu enligt motionärernas och reservanternas uppfattning. Den grupp människor det gäller kommer säkert inte att bli större utan snarare mindre med åren, eftersom jag förmodar att inga hemmadöttrar i framtiden kommer att ta risken att upphöra med sitt yrkesarbete för att ägna sig åt en vårduppgift för samhällets räkning, när de sedan finner sig ställda i en position, där de faktiskt inte har annat än socialvård att räkna med.

Detta är motivet, herr talman, till att jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 35.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Elmstedt fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande, och jag vill med ett par ord motivera den. Till att börja med håller jag med fru Hamrin-Thorell om att problemen för dessa kvinnor är beaktansvärda och ur många synpunkter svåra att komma till rätta med. Därifrån till att acceptera reservationens tankegångar är ändå dock steget långt. Jag har frågat mig om det är möjligt att bryta ut en grupp ur pensionssystemet och lösa den gruppens problem med särskilda pensionsförhållanden. Vilka skäl skall då vara avgörande? Skall det vara åldern, deras vårdinsatser eller bostadsorten, där de kanske saknar andra utkomstmöjligheter. Jag tror att en sådan bedömning måste bli subjektiv i allra högsta grad.

Kungl. Maj:t har utfärdat en anvis-

Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar

ning till socialnämnderna och arbetsförmedlingsorganen att studera förhållandena på detta område. Det gäller således de människor som inte kan få förtidspension. De av dessa som har gjort en vårdinsats, varom det här är fråga, är med den utbyggda åldringsvård som kommunerna bedriver både kvalificerade och borde få möjligheter att ägna sig åt hemsamaritverksamhet. Det gör att jag inte tror att deras situation ur arbetsmarknadssynpunkt är så dålig som det görs gällande. Utskottet har också sagt — och det vill jag ansluta mig till — att »det vore nämligen principiellt oriktigt att bryta ut vissa kategorier försäkrade och bevilja dem pensionsförmåner efter andra regler än som i övrigt gäller».

Jag vill i det sammanhanget påminna om den debatt som vi förde i denna kammare för någon vecka sedan, där jag sade att en utredning borde komma till stånd om en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Det skulle i viss omfattning lösa dessa problem, vilket jag också då framhöll.

Det är från dessa utgångspunkter vi har sett denna fråga. Jag skulle tro att detta problem kommer in i bilden och pockar på sin lösning i samband med en allmän sänkning av folkpensionsåldern.

Med dessa ord, herr talman, har jag kunnat ge min anslutning till utskottets yrkande, men med den motivering jag här anfört.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Detta är en fråga som vi har haft uppe tidigare. Socialpolitiska kommittén har en gång i tiden gjort en utredning angående omfattningen av den kategori ensamstående kvinnor som det här rör sig om. Man konstaterade att det är en relativt liten grupp i dagens samhälle. Men antalet fall är ju inte avgörande, det vill jag gärna hålla med fru Hamrin-Thorell om.

Detta är emellertid alldeles säkert inte den största gruppen ensamstående kvinnor som har stora svårigheter om den mister sitt försörjningsunderlag vid relativt hög ålder. Jag tänker därvid särskilt på frånskilda kvinnor, som kan ha svårt att skaffa sig ett förvärvsarbete som ger dem en tillfredsställande bärning.

Fru Hamrin-Thorell talar om den tid när vi får en egen pensionsrätt för kvinnorna. Är det inte den egna pensionsrätten som sätts i fråga i det resonemang fru Hamrin-Thorell för och som kommer till uttryck i reservationen, nämligen att rätten till folkpension skall inträda efter andra grunder än de fastställda och allmängiltiga? Oavsett hur en egen pensionsrätt utformas måste det finnas vissa fasta regler, t. ex. beträffande åldern då ålderspension skall utgå och under vilka förutsättningar förtidspension skall beviljas. Såvitt jag kan förstå kan det inte bli andra regler än de som nu gäller inom folkpensioneringen. Jag är inte ens säker på att reglerna kan bli lika generösa som socialförsäkringskommittén uttalat, då den förmenat att man utöver den rent medicinska indikationen också skulle ta särskild hänsyn till om vederbörande nått en relativt hög ålder, om detta påverkar vederbörandes arbetsförmåga.

Utskottet uttalar att det här närmast bör bli fråga om arbetsmarknadspolitiska åtgärder, eller att i särskilda fall socialnämnden skall träda till, inte pensionssystemet.

Jag har svårt att tänka mig, fru Hamrin-Thorell, att en kvinna som under en lång följd av år varit bunden till föräldrahemmet och tagit hand om och skött de åldrande föräldrarna intill dess båda avlidit skulle vara oförmögen att också i fortsättningen sysselsätta sig med samma uppgifter inom den ort där hon är bosatt. De myndigheter som där har att handlägga sådana angelägenheter eller arbetsmarknadsstyrelsens organ borde kunna skaffa vederbörande en lämplig sysselsättning.

Är detta alldeles omöjligt får väl socialnämnden träda till. Pensionssystemet kan inte gärna bortse från de regler som gäller för rätten till pension.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Herr förste vice talmanen sade visserligen inte att det kanske inte var så stor mening med att intressera sig för den här gruppen — så föll inte orden — men han menade uppenbarligen att detta var en grupp vid sidan av andra grupper som får en svår ställning när försörjaren rycks bort. Han nämnde de fränkskilda kvinnorna. Jag håller alldeles med om att det finns även andra grupper. Vad de fränkskilda kvinnorna beträffar väntar vi ivrigt på att få ett förslag från pensionsförsäkringskommittén, hur man skall ordna med den gruppen. Men jag kan inte riktigt inse att detta är någon motivering för att inte hjälpa en annan grupp som har det lika svårt ställt.

Jag inser också att man mycket väl kan rehabilitera och omskola en stor grupp av dessa kvinnor. Det rör sig om ett arbete som de har lärt sig och som det finns användning för i samhällsvården. Men det finns också en hel del konkreta fall som inte går att inpassa i yrkeslivet. Det kan bero på att yrkesplatsen ute i samhället är så vitt skild ifrån den mera bekväma, det vågar jag påstå, och isolerade värld som de har levat i, att det blir mycket svårt för dem att på äldre dagar liksom fogas in i ett organiserat yrkesliv. Det är nog där problemet sitter, ty de behövs ju i samhällsarbetet.

Man borde liksom i Norge försöka att finna någon form av pensionering för denna grupp. Jag har svårt att tro att det inte skulle kunna gå att få in dem i pensionssystemet precis som man fått in olika grupper av änkor, ty ingen vill väl påstå att det är en enhetlig grupp

Om förtidspension åt s. k. hemmadöttrar som vi behandlat lika. Vi har tvärtom behandlat dem alldeles otroligt olika beroende på hur de stått i förhållande till den man som de har varit gifta med eller bott tillsammans med.

Jag tycker inte att det är någon logik i utskottets motivering att i det ena fallet kunna bryta ut en grupp och behandla den olika men inte i det andra fallet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför att fru Hamrin-Thorell tolkade mina ord på det sättet att jag ansåg denna grupp vara så obetydlig att jag över huvud taget inte tyckte att vi skulle intressera oss för den. Så föll inte mina ord, utan jag förmenade att denna grupps problem inte var mer annorlunda än andra ensamstående kvinnors som vid relativt hög ålder hade svårigheter att skaffa ett underlag för sin försörjning. Det är en betydande skillnad.

Jag har svårt att förstå att någon som är så intresserad av att få denna fråga till en tillfredsställande lösning som fru Hamrin-Thorell skall arbeta med skygglappar för ögonen och inte se någon annan möjlighet till lösning än att tillförsäkra denna grupp en pensionsrätt som icke är möjlig inom det pensionssystem vi har. Det blir inte förändrat även om det skulle föreligga en egen pensionsrätt, inte bara inom folkpensioneringen utan också exempelvis genom ATP, ty det gäller samma regler för rätten till pension i båda systemen. Det känner väl fru Hamrin-Thorell till.

Jag förstår att det många gånger för den ensamma kvinnan kan förefalla ganska konstigt, om jag får använda det uttrycket, att en fullt arbetsför änka med egen tillfredsställande inkomst ändå har änkepension, men det är ett system som är inarbetat i vår pensions-

Om förslag till luftvårdslag

ordning sedan gammalt. Jag är inte för min del alldeles övertygad om att det är en riktig lösning, men vi har den sedan den tidpunkt då det var vanligt att den gifta kvinnan för sin försörjning var helt beroende av mannen. Föll han bort behövde hon ha ett stöd, och detta ordnades på det sättet att en änkepen-sion tillerkändes henne. I dag föreligger inte samma behov, men en ändring i det här avseendet tror jag inte att vare sig fru Hamrin-Thorell eller jag kommer att uppleva.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Beträffande änkorna vill jag göra den reflexionen att det dock rör sig om fall där mannen har betalat för pensioneringen. Mannen har varit med och satsat, och därför är det rimligt att den efterlevande skall ha sin andel. Det är en sak.

En annan sak är vad vi alla är ense om, nämligen att de kvinnor som ägnar sig åt vårduppgifter i hemmet, antingen de gör det som döttrar eller inte, gör en mycket behjärtansvärd och god insats. Det råder ingen tvekan om den saken. Herr förste vice talmannen sade att det är en liten grupp. Ja, fortsätter vi som förut och går den väg utskottet anvisat, lär den gruppen bli ännu mindre. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde vote-ring, i anledning varav uppsattes samt

efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 35.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i villkoren för medborgare i de nordiska länderna för tillstånd att driva näring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förslag till luftvårdslag

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om förslag till luftvårdslag.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 13 i första kammaren av herr *Adolfsson* och nr 28

i andra kammaren av herr *Jansson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning med uppgift att utarbeta förslag till luftvårdslag, innefattande bland annat bestämmelser angående bensin- och dieseldrivna motorfordons utrustande med avgasrenare samt sådan översyn av bestämmelserna för stads- och trafikledsplanering, som kunde främja syftet att minska luftföroreningarna.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 13 och II: 28, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Detta är egentligen ett stort ämne, men jag skall åtminstone bjuda till att yttra mig kortfattat, vilket kammaren möjligen ursäktar.

Givetvis är det ännu inte för sent att skapa en sådan luftvårdslag att man i kraft av den kan förebygga ytterligare nedsmutsning och förgiftning av luften, men de som vistas i stora och starkt industrialiserade städer med en alltmer svällande motortrafik har nog känslan av att det ändå vore i senaste laget.

I min hemstad Göteborg har omfattande luftföroreningundersökningar utförts alltsedan 1954, och de rapporter som lämnats om luftföroreningarnas omfattning och orsaker vill jag beteckna såsom närmast skrämmande. Luftföroreningarna där liksom i andra städer är givetvis förknippade med energiutvinningen ur de fossila bränslena och med den alltmer omfattande industriella verksamheten. För närvarande förbrukas i Sverige en energimängd motsvarande 5 ton stenkolk per person och år. Det ger ju en liten antydning om graden av luftnedsmutsningen samt orsaken därtill. Vilka verkningarna blir på

Om förslag till luftvårdslag

växtligheten är åtminstone delvis uppenbart. Här i Stockholm förgiftas barrträd till döds, hävdas det. De stäckars björkarna i våra trädgårdar i Göteborg har svartnat i stammarna och ser inte alls poetiska ut längre. I Paris vissnar kastanjerna, och i Los Angeles går det inte längre att odla de förr så berömda orkidéerna.

I vilken utsträckning människorna tål att inandas denna förgiftade luft är inte tillfredsställande utrett, men att londonfogen kräver så många döds-offer har ju en del att säga liksom det faktum att cancerfrekvensen är så stor i våra storstäder i förhållande till mindre tätorter och ren landsbygd. Att sjuklighetsfrekvensen, i fråga om både fysiska och psykiska sjukdomar, i vårt land har visst samband med luftföroreningarna torde stå klart. Till detta kommer de materiella förlusterna bland annat genom korrosion, vilka skador i vårt land beräknas uppgå till flera hundra miljoner kronor årligen.

Om dessa ting skulle jag alltså kunna utbreda mig ytterligare utöver vad vi har redovisat i vår motion, men jag skall nöja mig med att hänvisa till argumentationen i motionen. Utskottet anser syftet med vår motion vara i hög grad berättigat. Således är vi ense fullt ut om detta problems stora allvar och ense om vikten av genomgripande åtgärder så snart som möjligt. När utskottet emellertid hänvisar till de olika utredningar punktvis som pågår, vill jag ändå resa den invändningen att vi nu bör ha kommit så långt att splittningen i utredandet kan och bör avlösas av en samordning, som utan alltför lång ytterligare fördröjning kan leda fram till förslag om en samlad luftvårdslag. Det förefaller som om vi i detta land vore i stort behov av en sådan lag så snart som möjligt.

Med denna syn på saken såsom motiv ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet I: 13 och II: 28.

Om obligatorisk avgasrenare på motorfordon

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Såsom herr Adolfsson nämnde, har utskottet instämt i motionernas syfte och ansett det mycket angeläget att erforderlig lagstiftning på det här området kommer till stånd. Det är väl närmast beträffande tankegångarna om hur en sådan här lagstiftning kan komma att se ut som meningarna är en aning delade. För utskottet har det framstått som naturligt att man skiljer på två väsentliga områden.

Vi har först sådana föreningar som kommer från fasta anläggningar, speciellt industrianläggningar. Där är det naturligt att lagstiftningen blir uppbyggd enhetligt för olika slag av störningar, t. ex. vattenföroreningar och luftföroreningar som kommer från sådana anläggningar. Om åtgärder i det avseendet, i varje fall beträffande nyanläggningar, pågår det en direkt lagstiftningsutredning.

Vad beträffar föroreningar från sådana anordningar som motorfordon och dylikt som rör sig ute på gator och vägar, är det naturligt att denna lagstiftning får en helt annan form — nämligen den formen att man lämnar föreskrifter om hur fordonen skall vara beskaffade för att kunna godkännas, hur mycket eller rättare sagt hur litet föroreningar de får släppa ifrån sig o. s. v. En sådan lagstiftning har sin naturliga plats i trafiklagstiftningen. Där pågår ett direkt lagstiftningsarbete, och det fordras för att komma någon vart på det här området att man närmare utreder vad man kan kräva och var man så att säga skall sätta in stötarna. Underlag för detta får man genom de mera praktiska och experimentella utredningar som för närvarande äger rum genom en särskilt tillsatt expertgrupp, ett spörsmål som närmare behandlas i ett utlåtande som vi skall behandla här närmast efter detta.

Med hänsyn till detta och att de utredningar som sålunda erfordras redan är i gång har utskottet ansett att någon särskild åtgärd från riksdagens sida i

det här aktuella läget inte är erforderlig.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om obligatorisk avgasrenare på motorfordon

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om obligatorisk avgasrenare på motorfordon.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 123 i första kammaren av herr Sörenson och nr 167 i andra kammaren av herr Wiklund m. fl., i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabbutredning och förslag till 1967 års riksdag om obligatoriskt utrustande av nya motorfordon med särskilda avgasrenande anordningar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I:123 och II:167, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Det ärende som nu skall behandlas utgör ett delproblem till det större problem som nyss diskuterades.

I det utlåtande som här föreligger och som gäller frågan om rening av avgaserna från motorfordon har utskottet presterat en s. k. välvillig skrivning. Utskottet instämmer i motionärernas syfte och menar det vara väsentligt att

Om obligatorisk avgasrenare på motorfordon

»snarast möjligt» få till stånd effektiva åtgärder. Det förefaller alltså som om motionärerna har aktualiserat en fråga som anses vara mycket viktig. Och visst är denna fråga viktig och väsentlig. Man behöver inte vara expert på frågan om hälsovådligheten av gasutsläppet från bilarna för att förstå att här har modern stadsmiljö, teknisk utveckling och mänskliga standardkrav skapat ett stort och allvarligt hälsoproblem. Det räcker med att i den storstad som vi nu befinner oss i köra från riksdagshuset söderut en het sommareftermiddag eller en fuktig höstkväll; bilköerna är långa, framkomligheten dålig och trycken på gaspedalerna är täta. Insuget av, som man hoppas, frisk luft resulterar i många lukter och i intag av gas, vilket allt har diverse hälsovådliga effekter. I skolan får man lära sig att koloxiderna inte luktar. Vad som händer när man i en sådan här kö suger in koloxid känner man alltså inte — förrän i många fall efteråt.

Problemet storleksgrad tycks vara av alla erkänd. Frågan är: hur skall vi så snabbt som möjligt komma till rätta med detta problem?

Motionärerna — herr Wiklund i andra kammaren och jag i denna kammarer — har känt att här måste vi handla omgående. Så allvarlig är situationen att vi inte bör vänta på långa utredningar och tidskrävande experiment. Fem år — som experimenten vid Studsvik skulle ta — syntes oss vara en alltför lång tid mot bakgrunden av allvaret i den hälsovådliga situation som vi befinner oss i. Då menade vi: låt oss göra en provisorisk lagstiftning, låt oss använda redan nu utexperimenterade aggregat.

Remissinstanserna och utskottet delar emellertid inte vår syn. Luftvårdsnämnden ifrågasätter lämpligheten av att föregripa expertgruppens arbete — det görs alltid när en utredning är på gång — och säger att amerikanska förhållanden inte utan vidare kan tagas som modell för Sverige; man har näm-

ligen gjort jämförelser med Förenade staterna. Föreningen för allmän hälsovård framhåller — märkligt nog, synes det mig — att här kan ingenting göras innan man har noggrann erfarenhet av våra speciella förhållanden. Man kan inte föreskriva omedelbara reningsåtgärder, man kan inte utan föregående prövning acceptera den av svenska forskare föreslagna metodiken.

Dessa två remissorgan tycks alltså inte vara särskilt entusiastiska för frågan om en snabb, provisorisk förbättring av avgasförhållandena och därmed hälsoförhållandena. Vilken kommentar kan göras till detta? Man säger att amerikanska förhållanden inte utan vidare kan stå som modell för Sverige. Självfallet, men den permanenta ordningen skall ju byggas på noggrann forskning. Här gäller det emellertid en temporär anordning av hög angelägenhetsgrad. Och det är väl ändå uppenbart att om man minskar gasutsläppet minskar man risken för hälsovådliga situationer i bilköerna. Detta gör att man naturligtvis måste pröva de svenska forskarnas metodik. Men det kan väl inte ta så lång tid när det gäller en temporär anordning. Visst kan man klara den saken om man verkligen vill. Utskottet bestyrker också den uppfattningen då utskottet säger att expertgruppen enligt luftvårdsnämnden på en relativt kort tid bör kunna skaffa sig en uppfattning om effektiviteten hos förekommande svenska och utländska konstruktioner för avgasrening som i dag finns tillgängliga.

Utskottet tycks inta en mera positiv hållning och visar större förståelse för vårt förslag. Jag tycker att de undanlidningar som görs från remissinstansernas sida är alltför markanta och alltför negativa.

Utskottet tycks vara positivt inställt till vårt förslag, och utskottet framhåller en väsentlig faktor i detta frågekomplex; det behöver inte ta fem år att klara frågan om avgasreningen. Redan under innevarande år, alltså år 1966,

Om obligatorisk avgasrenare på motorfordon

räknar man med att expertgruppen skall kunna framlägga resultat, ägnade för en permanent bedömning av vad som bör göras. Ett ställningstagande till frågan om obligatoriska avgasrenare bör alltså kunna ske »inom betydligt kortare tid än fem år».

»Betydligt kortare tid» — vad är det för någonting? Det måste väl betyda inom cirka två års tid eller något i den stilen, om ordet »betydligt» skall ha sin vanliga mening. Om orden betyder vad de säger är situationen den, att den fråga som vi motionärer ville ha en provisorisk lösning på inom några få år nu tycks kunna få en permanent lösning på kanske ett par års tid eller något mera. Det är alltså fråga om en angelägen dellösning av ett större problemkomplex.

Det är förståeligt att utskottet mot den här antydda bakgrunden — som ju inte var känd av oss motionärer, då vi väckte motionen — yrkar avslag på motionen. Jag har mot bakgrund av vad utskottet anfört om möjligheten att få en relativt snabb lösning på denna angeläga fråga icke någon anledning att vidhålla motionsyrkandet. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan. Men jag vill tillägga: Må inte ärendet nu sjunka ner i experimentens lugna och ibland långa tystnad. Låt oss snart få ett ärende på riksdagens bord med konstruktiva förslag till en lösning, så långt man nu kan använda det begreppet i sådana här sammanhang. Det gäller oändligt stora värden. Det gäller människors liv och hälsa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot luft- och vattenförorening m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter en för denna tid på året osedvanligt hård arbetsanhopning med fem dag- och tre kvällsarbetsplena under de senaste tio dagarna har jag nu glädjen att hemförlova kammaren för påskuppehållet.

Jag kan därvid ej underlåta att uttala min glädje över det sätt varpå arbetet genomförts i vad på riksdagen ankommer. Organisationsutredningens förslag och riksdagens beslut i anledning därav under hösten 1965 med olika åtgärder i syfte att minska arbetsanhopningen under maj månad har genom gott samarbete mellan riksdagens olika organ förts ut i det praktiska riksdagsarbetet på ett föredömligt sätt. Antalet behandlade utskottsutlåtanden vid denna tidpunkt har sålunda ökat från närmast föregående år under 1960-talet med omkring 40 procent. Ökningen i antalet behandlade ärenden är särskilt glädjande som kamrarna kunnat behandla ett stort antal av de arbets- och tidsmässigt krävande huvudtitlarna.

Jag ber nu att till kammarens ledamöter få uttala min förhoppning att påskuppehållet skall ge möjlighet till någon avkoppling och att någon solstråle måtte träffa var och en av kammarens ledamöter, och tillönskar er en glad påsk.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta be-

*faltningshavare hos kammaren,
den 1 april 1966.*

Antecknades, att fru Ingeborg Bock, som den 12 januari 1966 beviljats ledighet från tjänst som kanslist till och med den 31 mars 1966, den 30 mars 1966 återinträtt i tjänstgöring.

Fru Inga-Britt Ulvesand, som den 12 januari 1966 anställdes för biträde åt stenograferna, entledigades på egen begäran från tjänsten.

Att biträda stenograferna som skrivhjälp antogs med verkan från och med den 1 april 1966 fru Karin Gunnarson och fru Ingrid Nordstrand.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1966/67 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1966/67;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för svarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67; samt

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av utrikes- och utredningsavdelningen vid kommerskollegium.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1966/67 till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till civilförsvaret m. m.;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till högre utbildning och forskning samt lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1966/67 m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 127, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställen i utlåtande nr 21 bifölles även av andra kammaren.

Meddelande ang. enkel fråga

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 128, i anledning av motioner angående dagspressens ekonomiska villkor och samhällsinformationen genom dagspressen m. m.; samt

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1967—1970 m. m.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 79, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391) m. m.;

nr 89, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.;

nr 92, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

nr 93, med förslag till lag angående ändring i lagen den 5 mars 1937 (nr 73) om befordran med luftfartyg, m. m.;

nr 94, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m.;

nr 97, med förslag till lag angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg; samt

nr 99, angående godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukets ekonomiska föräningsrörelse till skatteavdrag för forskningskostnader;

andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att jordbruksutskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras främst bland en gång bordlagda utskottsbetänkanden å föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till infallande helg anhåller jag, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78 till det sammanträde, som infaller näst efter torsdagen den 14 april, samt

nr 71, 79, 86, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 96, 97 och 99 till det sammanträde, som infaller näst efter fredagen den 15 innevarande månad.

Denna hemställan bifölls.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Tistad* (fp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Ämnar Herr Statsrådet vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en överenskommelse med Storbritannien om ömsesidig befrielse från automobilskatt för motorfordon som i det andra landet brukas för transport av varor?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.57.

In fidem
K.-G. Lindelöw